NOVOSTI HOBOCIИ

#1144

Samostalni srpski tjednik

Petak 19/11/2021

10 kn/100 din/1.20 €

ISSN 1845-8655

Država protiv Omera

Muškarac u Petrinjskoj počeo mi je prijetiti da moram surađivati ili će mi oduzeti azil, ispričao je Novostima Iračanin Omer Mahdi. Nije pristao biti doušnik. MUP mu je oduzeo azil str. 6-8.

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1144, petak, 19. studenoga 2021.

Premijerova antikorupcijska alibi-strategija

PIŠE **Ivica Đikić**

Trija muljaža

Afera Softver, odnosno kriminalni slučaj bivše ministrice Gabrijele Žalac, najteži je udarac antikorupcijskoj deklaratornosti Andreja Plenkovića i školski primjer sistemske korupcije na visokim političkim razinama. Naročito bolan moment za premijera jest to što istragu protiv Žalac i ekipe vodi ovdašnji Ured europskog javnog tužitelja, a ne DORH

Hvalospjevi za bivšu ministricu – Andrej Plenković (Foto: Patrik Macek/PIXSELL)

GABRIJELI Žalac, ministrici regionalnog razvoja i fondova Europske unije u prvoj vladi ANDREJA PLENKOVIĆA, prošlog petka određen je, za početak, jednomjesečni istražni zatvor zbog osnovane sumnje da je 2018., s pozicije ministrice, sudjelovala u operaciji izvlačenja oko milijun i osamsto tisuća eura dominantno pristiglih iz EU-fonda za osmišljavanje i izradu softverskog rješenja namijenjenog strateškom planiranju i upravljanju razvojem (SPUR). Ekipu predvođenu ministricom Žalac činili su TOMISLAV PETRIC, ravnatelj Središnje agencije za financiranje i ugovaranje programa i projekata EU (SAFU), te poduzetnici MLADEN ŠIMUNAC i MARKO JUKIĆ povezani s tvrtkom Ampelos. Kriminalni plan koji su smislili sastojao se u tome da Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU, nakon namještene javne nabave, plati Ampelosu više od trinaest milijuna kuna, bez PDV-a, za nešto što vrijedi manje od tri milijuna kuna, s PDV-om, ako vrijedi i toliko s obzirom na činjenicu da rečeni softver još uvijek nije u funkciji. U suradnji s Policijskim nacionalnim USKOK-om i specijaliziranim poreznim organima, slučaj vodi hrvatska ispostava Ureda europskog javnog tužitelja (EPPO), mehanizma dosad prihvaćenog u dvadeset i dvije članice Unije i fokusiranog na kazneni progon kriminalnog raspolaganja novcem iz fondova EU-a. EPPO djeluje tek od lipnja ove godine. 'Kad zaprimimo prijavu i predmet se registrira u EPPO-u, počinje proces verifikacije. Upućujemo upit u nadležno nacionalno tijelo postoji li takav predmet. Ako se radi na predmetu, radimo avokaciju (zahtjev za ustupanje slučaja, op. I. Đ.). Ako nadležno tužiteljstvo nema predmet ili nije živ, donosimo odluku o pokretanju istrage sukladno uredbi. Uredba govori samo o istrazi', objasnila je TAMARA LAPTOŠ iz Ureda europskog javnog tužitelja u Hrvatskoj u intervjuu na N1 televiziji. 'U ovom predmetu donijeli smo odluku o pokretanju istrage. Da smo predmet preuzeli od Uskoka, radilo bi se o avokaciji. Mi smo pokrenuli istragu.'

Koliko god premijer Plenković nastojao minorizirati i dedramatizirati priču o ilegalnim poslovima u Ministarstvu regionalnog razvoja i fondova EU, slučaj Gabrijele Žalac nije samo još jedna u nizu korupcijskih muljaža unutar vlasti. Nije riječ o nekom općinskom načelniku koji se javnim novcem zaigrao po lokalnim restoranima ili se odao prekrajanju urbanističkih planova u vlastitu korist, nije riječ o nekom direktoru državnog ili javnog poduzeća kojem nije bila dovoljna legalna plaća, o nekom veteranskom kabadahiji sa stranačkom iskaznicom bez čijeg se blagoslova ne može zaposliti u državnoj službi u nekom kotaru. Nije ovo ni Fimi medija, jer se u toj priči javni novac isisavao uglavnom u stranačku kasu, a i Plenkoviću se zaista ne može prišiti iole konkretnija odgovornost za tu sudski osuđenu praksu IVE SANADERA i njegovih pomagača. Nije ovo čak ni slučaj JOSIPE RIMAC, prijateljice gospođe Žalac: ta bivša državna tajnica u Ministarstvu uprave, koju se također optužuje da je organizirala svoju interesno-lobističku mrežu unutar državnog aparata, ne pripada Plenkovićevom krugu. Ovdje se radi o tome

IMPRESSUM
Godina XXII / Zagreb | petak, 19/11/2021

NOVOSTI #1144

Samostalni srpski tjednik

IZDAVAČ
Srpsko narodno vijeće
ZA IZDAVAČA
Milorad Pupovac
GLAVNA UREDNICA
Andrea Radak

ZAMJENIK GLAVNE UREDNICE
Boris Postnikov

IZVRŠNI UREDNICI
Goran Borković (Portal Novosti), Petar Glodić (Kronika), Tihomir Ponoš

REDAKTORICE Ana Grbac, Darija Mažuran-Bučević

KOLUMNISTI
Marinko Čulić, Boris Dežulović, Viktor Ivančić, Sinan Gudžević, Boris Rašeta
REDAKCIJA
Paulina Arbutina, Nikola Bajto, Jerko Bakotin, Dragana Bošnjak, Milan Cimeša, Zoran Daskalović, Ivica Đikić, Tena Erceg, Milan Gavrović, Dragan Grozdanić, Mirna Jasić Gašić, Nenad Jovanović, Vladimir Jurišić, Anja Kožul, Igor Lasić, Bojan Munjin, Tamara Opačić, Ivana Perić, Srećko Pulig, Hrvoje Šimičević, i Borivoj Dovniković (karikaturist)
TAJNICA REDAKCIJE
Vedrana Bibić

GRAFIČKI UREDNICI
Ivica Družak, Darko Matošević

DIZAJN
Parabureau / Igor Stanišljević & Damir Bralić, Nikola Đurek

ILUSTRACIJA NASLOVNICE:
Luka Duplančić

ŠTAMPA Tiskara 'Zagreb', Zagreb
TIRAŽA 6500
Novosti su financirane sredstvima Savjeta za nacionalne manjine Vlade Republike Hrvatske i sredstvima Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske.
REDAKCIJA
Gajeva 7, 10 000 Zagreb
T/F 01/4811 198, 4811 281
info@portalnovosti.com
www.portalnovosti.com

Radi se o tome da su jedna Plenkovićeva ministrica i jedan Plenkovićev ravnatelj vrlo važne državne agencije osumnjičeni da su osobno sudjelovali u institucionalno provedenoj krađi oko 1,8 milijuna eura pribavljenih ponajviše iz EU fonda

Za početak, određen joj je jednomjesečni istražni zatvor – Gabrijela Žalac (Foto: Goran Stanzl/PIXSELL)

da su jedna Plenkovićeva ministrica i jedan Plenkovićev ravnatelj vrlo važne državne agencije osumnjičeni da su osobno sudjelovali u institucionalno provedenoj krađi oko 1,8 milijuna eura pribavljenih ponajviše iz europskog fonda, pri čemu je ravnatelj agencije primao državnu plaću da sprječava takve i slične prevare na štetu fondova EU-a. Oboje su istaknuti članovi HDZ-a čiji je predsjednik Andrej Plenković bio premijer i u inkriminirano vrijeme, kao što je premijer i danas kad na vijest o hapšenju Gabrijele Žalac reagira hvalospjevom njezinoj stručnosti i umješnosti u pitanjima europskih fondova, a izgubi živce kad ga se priupita zašto ju je, ako je bila tako sposobna i uspješna, u ljeto 2019. isključio iz sastava Vlade. I zašto ju je, unatoč uklanjanju iz Vlade, kasnije kooptirao u Predsjedništvo HDZ-a?

Naročito bolan moment za Plenkovića jest to što istragu protiv Žalac i ekipe vodi ovdašnji Ured europskog javnog tužitelja, a ne Državno odvjetništvo Republike Hrvatske, mada nije bilo razumnog razloga da se DORH odavno ne pozabavi tim slučajem i da ga odavno ne dovede do sadašnje faze, jer je Uredu europskog javnog tužitelja za to trebalo svega četiri-pet mjeseci. Podsjetimo, Slobodna Dalmacija pisala je u prosincu 2018. o jednogodišnjem neobično upornom nastojanju ministarstva na čelu s Gabrijelom Žalac da kupi spomenuti softver od tvrtke bez referenci i ikakvog ozbiljnijeg poslovanja, što je konačno i realizirano u rujnu 2018., dok je portal Telegram u srpnju 2019. otkrio da je softver najmanje peterostruko preplaćen, da je ministrica Žalac otpije povezana s Mladenom Šimuncem te da je Marko Jukić – u formi isplaćene dobiti i pozajmice – smjesta izvukao gotovo cijeli iznos koji je Ampelosu uplatilo Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU. Ti medijski napisi trebali su biti sasvim dovoljni da Državno odvjetništvo, to jest Ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta, pokrene predistražne radnje, ali to se nije dogodilo, premda je ravnateljica USKOK-a VANJA MARUŠIĆ nakon uhićenja Gabrijele Žalac i ostalih na YouTubeu objavila da je i USKOK radio na tom predmetu. Tamara Laptoš, inače bivša ravnateljica USKOK-a, nedvosmisleno je dva-tri dana kasnije demantirala gospođu Marušić, rekavši da taj predmet u USKOK-u 'nije bio živ' kad se EPPO zainteresirao: ravnateljica USKOK-a tako je uhvaćena u opasnom pokušaju obmanjivanja javnosti, no njezini nadređeni prave se da se taj ispad nije dogodio, da nema ničeg problematičnog u baratanju manipulacijama koje stanjuju ionako mršavo povjerenje građana u pravosudne institucije. Vanja Marušić opet se oglasila nakon tri dana i kazala da je USKOK provodio izvide o Žalac i softveru, ali da – po vlastitoj procjeni – nisu uspjeli prikupiti dovoljno elemenata za pokretanje istrage. Nije rekla kako je to uspjelo EPPO-u u relativno kratkom roku.

U slučaju Žalac, dakle, svjedočimo sistemskom kriminalu. Ministrica je čvrsto odlučila da jednoj firmi omogući laku milijunsku zaradu u eurima, pa je u svoj plan uključila šefa SAFU-a, bez kojeg se lopovski pothvat ne bi mogao ostvariti, a teško da se sve moglo provesti mimo suučesništva nekog visoko pozicioniranog iz Državne komisije za kontrolu postupaka javne nabave, iako nitko iz tog tijela zasad nije osumnjičen. U rujnu 2018. godine, to tijelo nije našlo ništa sporno u sklapanju unosnog državnog posla s firmom koja je imala jednu zaposlenu osobu i praktično nije imala poslovnih aktivnosti bilo koje vrste. Lampicu im nije upalila ni činjenica da je u godinu dana, koliko je Žalac gurala Šimunca i Jukića, cijena istog softvera porasla za gotovo tri puta. Dolazi, na kraju, i Državno odvjetništvo, odnosno USKOK koji formalno ima više otvorenih slučajeva povezanih sa Žalac, ali u dvije i pol godine ondje nisu našli vremena da se ozbiljno pozabave najtežom sumnjom od svih koje su joj se stavljale na dušu u medijskim napisima. Pritom se, kao što smo vidjeli, ne radi o naročito kompliciranom i kompleksnom slučaju, s obzirom na to su ga tužitelji iz hrvatske filijale EPPO-a doveli do faze određivanja istražnog zatvora u roku od četiri-pet mjeseci, a vjerojatno se nisu bavili samo tim jednim poslom.

Premijer ne želi aktivno i energično udariti na korupciju, on ne želi ništa imati s time, jer to bi ujedno bio i udar na mentalitetni kod HDZ-a

Kako se premijer Plenković načelno, mimo panegirika sposobnostima Gabrijele Žalac i izostanka ikakve samokritike, odlučio postaviti prema korupciji u svojim redovima? Njegova jedina linija obrane jest ova: 'Sva pravosudna tijela u Hrvatskoj rade samostalno i neovisno, i na njih se ne utječe, a pogotovo to ne čini Vlada.' To je, prema Plenkoviću, ključni i najvažniji doprinos izvršne vlasti suzbijanju korupcije u političkim sferama. Problem je, međutim, u tome što je teško dokazati da nešto ne postoji, a pogotovo da ne postoji utjecaj vlasti na Državno odvjetništvo, instituciju čijeg šefa ili šeficu postavlja parlamentarna većina, odnosno predsjednik vladajuće stranke i Vlade. Ako i nema izravnih naloga, sugestija i savjeta, u Državnom odvjetništvu uvijek ima dovoljno politički svjesnih tužitelja koji znaju osluškivati politička strujanja, čitati neizgovorene želje vlasti i pretakati te želje u tužiteljsko činjenje ili nečinjenje.

USKOK-ovo dvoipolgodišnje nečinjenje na temu Gabrijele Žalac i kupovine višestruko preplaćenog softvera SPUR tek je jedan od dokaza u prilog tužiteljskom vođenju računa o političkim okolnostima, tek jedan od momenata koji poništavaju onu premijerovu antikorupcijsku alibi-strategiju.

I samom Plenkoviću jasno je da nitko ne vjeruje u punu nezavisnost represivnih tijela i u tu vrstu brane od kriminala na političkim razinama, kao što mu je jasno i to da od takvog pristupa nema ništa, jer korupcija ne jenjava, ali on se odlučio za liniju manjeg otpora. On ne želi aktivno i energično udariti na korupciju, on ne želi ništa imati s time, jer to bi ujedno bio i udar na mentalitetni kod HDZ-a. On ne želi riskirati svoju poziciju pokušajem provođenja suštinskih promjena u stranci koju predvodi. Plenković vjeruje da je sklopio prešutni sporazum s političkom javnošću prema kojem njemu, Plenkoviću, treba ostaviti da tolerira devijacije u HDZ-u, što je preduvjet njegovog opstanka na čelu HDZ-a, a zauzvrat će HDZ voditi relativno umjerenjačku i proeuropsku politiku. Uvjerenje o postojanju takvog pakta mlinski je kamen o vratu ove zemlje. ■

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1144, petak, 19. studenoga 2021.

Predstavnici Srba odali počast vukovarskim žrtvama

PIŠE Nenad Jovanović

Dosta je dijeljenja i živih i mrtvih

Odali smo počast žrtvama sa snažnim suosjećanjem s njihovom patnjom kao i s patnjom koju njihovo stradanje do danas izaziva kod njihovih najbližih. Naša je dužnost da ih se sjećamo na takav način da jačamo osjećaj mira među građanima Vukovara i Hrvatske, rekao je Pupovac

POTREBA sjećanja i odavanja počasti svakoj žrtvi, ali i nastojanje da prestanu podjele među stanovnicima Vukovara i drugih ratom zahvaćenih mjesta poruke su koje su predstavnici Srba u Hrvatskoj na čelu s MILORADOM PUPOVCEM, kao i predstavnici vlasti Hrvatske i Srbije odaslali dva dana prije Dana sjećanja na žrtvu Vukovara i Škabrnje. Delegacija, koju je predvodio predsjednik SNV-a i saborski zastupnik Pupovac, položila je vijence u Dunav kod Veslačkog kluba Vukovar i na Ovčari, da bi u podne zapalili svijeće za sve ratne žrtve u vukovarskoj pravoslavnoj Crkvi sv. Nikolaja. U delegaciji su bili i potpredsjednik Vlade BORIS MILOŠEVIĆ, izaslanik predsjednika Srbije VERAN MATIĆ i RADOJKA MRKIĆ, članica Udruženja porodica ubijenih, poginulih, nestalih i nasilno odvedenih 'Protiv zaborava'.

'Odali smo počast žrtvama sa snažnim suosjećanjem s njihovom patnjom kao i s patnjom koju njihovo stradanje do danas izaziva kod njihovih najbližih. Naša je dužnost da ih se sjećamo na takav način da jačamo osjećaj mira među građanima Vukovara i Hrvatske. I više od toga, da jačamo osjećaj mira s jedne i druge strane Dunava', rekao je Pupovac. Podsjetio je da su ni 20 godina nakon strašnog Drugog svjetskog rata CHARLES DE GAULLE i KONRAD ADENAUER potpisali Elizejski ugovor ili Ugovor o prijateljstvu između Francuske i Njemačke i tako stvorili osnove poratne i današnje Evrope. Pupovac je podvukao da smo 'više puta u posljednjih 30 godina kretali tim putem, pa smo se ponovo vraćali na mjesta s kojih smo kretali'. 'Nisam bio u Vukovaru prije 30 godina, ali kao da sam bio. Tamo, u Glini, nisam bio prije 80 godina, ali kao da sam bio. Svako od ovih mjesta i sve ove godine i njihove ratove, s više ili manje svijesti, živimo i danas, ali na način na koji ne bismo trebali. Mi bismo trebali živjeti svoje živote, a ne smrti svojih mrtvih. Mi bismo trebali živjeti svoje živote, a ne mržnje svojih i tuđih historijskih neprijateljstava. Mi bismo trebali živjeti živote svoje djece ukoliko ne želimo da njihove živote živi netko drugi. Mi bismo trebali živjeti budućnost svoje djece, a ne prošlost svojih očeva, djedova i pradjedova. Onih od prije 30 godina i onih od prije 80 godina. Da, mi ne bismo trebali živjeti u krugu, u kolu smrti, mržnje i strašne prošlosti naših predaka', rekao je.

Predstavnici Srba u Hrvatskoj i izaslanik predsjednika Srbije položili su vijence u Dunav (Foto: Eugen Jakovčić/SNV)

Predsjednik SNV-a je istaknuo da 'dolazeći ovdje i na sva druga mjesta na kojima smo bili ili bismo htjeli i trebali biti, dolazimo zbog ideala života a ne smrti, zbog ideala slobode a ne mržnje, zbog budućnosti a ne prošlosti. Dolazeći ovdje dolazimo zato da bismo u sjećanju na stradanja i u pijetetu prema stradalima oživjeli i osmislili naše ideale, ideale našeg budućeg života i naših budućih sloboda. Dolazeći ovdje dolazimo zato da bismo se odmakli od svega onog što je uništavalo živote, ograničavalo slobode i zatiralo ideale slobodnih pojedinaca i naroda te da bismo o tome imali jasan sud i da bismo kad treba znali zastupati takav sud' i dodao da još ne znamo koliko će vremena trebati da se na mjestima stradanja tokom 20. stoljeća pojave moralni i politički autoriteti naroda, vjera i država koji će podijeliti suosjećanje i žaljenje na takav način da će pijetet jednih postati i pijetet drugih, te da će kao takav trajati i da se neće zaustavljati ni na granicama identitetskim, ni na granicama političkim.

'Znamo, međutim, da trebamo činiti sve da se čekanje ne pretvori u naše trajno stanje. Zato činimo ovo što činimo. Zato govorimo ovo što govorimo. U ime svih stradalih i nestalih. U ime života u miru i prosperitetu svakog od nas', rekao je Pupovac. Naglasio je da su pitanja nestalih i odgovornih za zločine zajednička tema u kojoj bi svi trebali podnijeti svoj dio odgovornosti. 'Ne samo da podržavamo da što prije dođe do nastavka pregovora predstavnika dviju vlada, nego i da dođe do konkretnih rezultata o nestalima. Pitanje nestalih i odgovornih za zločine nije nešto o čemu ćemo prestati brinuti i čemu nećemo posvetiti neophodnu pažnju; to je pitanje koje sprečava da imamo dubok osjećaj mira u Hrvatskoj i isti takav osjećaj ljudi s obje strane Dunava', istaknuo je Pupovac. Kazao je da mu je 'san da ovaj grad ne bude podijeljen ni u sjećanju ni u komemoriranju. Cilj ovog što radim, zajedno s drugima, je da ta podjela prestane. Mogu ustrajavati da tako bude, ali mislim da je bitan i doprinos drugih. Komemoracije bi trebale biti inkluzivne. Ovdje su stradali ljudi raznih nacionalnosti i pred rat i tokom rata, pa bi trebalo stvoriti mogućnost da svi pokažu odgovornost i podijeljen osjećaj pijeteta prema stradalima'.

Potpredsjednik Vlade Boris Milošević je naglasio da 'Vukovar zaslužuje da se sjetimo njegovog stradanja i da se sjetimo svih koji su stradali i koji se i danas vode kao nestali. Vukovar zaslužuje i da svih ostalih dana bude grad života, grad tolerancije i dijaloga koji gradi sretnu sadašnjost i budućnost u kojem građani razgovaraju i zajednički rješavaju probleme, a mi iz politike da im pružimo ruku'. Istaknuo je da i on i svi u srpskoj zajednici nastoje da se podjele prevaziđu i da se obnovi razgovor u lokalnoj zajednici. 'Negativnih pojava ima i one nisu nestale, ali idemo u dobrom smjeru, pa se nadam da će svake godine taj proces biti sve bolji i da ćemo doći do točke da nećemo smatrati da je Vukovar grad podjela', rekao je Milošević.

Veran Matić istaknuo je da je u protekloj godini obišao sva stratišta na kojima je bilo zajedničkih komemoracija i rekao da je i to, pored svih drugih aktivnosti na suočavanju sa prošlošću u Hrvatskoj, imalo jako puno pozitivnih efekata. Matić misli da je to dobar put 'koji nije još doneo pune pozitivne efekte'. 'Nije dovoljno, kao što su neki lideri tvrdili, da je 'konzumirano' saučestvovanje, da su učinjene neophodne geste i da možemo dalje. Nije samo u gestama, već i u činjenju na duge staze, u ispravljanju nepravdi u svakom mogućem slučaju i u bezrezervnom trajnom suočavanju sa prošlošću', rekao je i ukazao na skoro 2.000 neriješenih slučajeva nestalih. 'Taj broj ne bi predstavljao veliki izazov kada bismo imali snažnu posvećenost porodicama nestalih. Da se do kraja istraže sve moguće prilike, sve moguće naznake sudbina i sva svedočenja. Ali nemoguće je napraviti bilo kakav napredak u potrazi za nestalima ako nema zajedničkog rada, pod pokroviteljstvom međunarodnih organizacija ili svetskih sila koje su bile uključene u posmatračke ili mirovne misije. Kao da smo zarobljeni u nerešavanju sudbina nestalih i kao da nije moguće raditi i na rešavanju tih sudbina i suočavati se sa prošlošću, ali i raditi i na aktuelnim problemima i stvarati uslove za bolju budućnost dve zemlje i regiona', zaključio je Matić.

Na to da žrtve ne bi trebalo dijeliti nekoliko dana ranije ukazao je i patrijarh Srpske pravoslavne crkve PORFIRIJE koji je na liturgiji u Zagrebu pozvao vjernike da zapale svijeće za sve stradale i nestale u Vukovaru. 'Vukovar je bio grad simbol saživota različitosti i zajednice u kojoj sapostoje oni koji su različiti po raznim parametrima. Danas se gotovo prepolovio. Molim vas da, kao i svake godine, upalimo jednu molitvenu sveću za sve koji su tamo postradali, kao i da uputimo molitvu za sve koji su nestali i kojima se ne zna grob', kazao je Porfirije. ■

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1144, petak, 19. studenoga 2021.

ARITMETIKA POLITIKE

Deklasirana klasa

PIŠE Marinko Čulić

Politička klasa u Hrvatskoj izvrstan je saveznik vladajućoj stranci u konzerviranju postojećeg stanja u zemlji, kakvo bilo da bilo, a očekivati od nje ikakve inovacije uzaludno je i jalovo trošenje vremena

Zovu je politička klasa. Čini je nekoliko stotina ili nekoliko tisuća ljudi koji najviše utječu na političke tokove u zemlji. Obično se regrutiraju iz redovnih državnih ili diplomatskih krugova, a ima i zemalja (Francuska) koje imaju posebne studije za školovanje karijernih političara, ali sada je ta politička klasa u teškoj krizi. Recimo, to potvrđuje primjer Njemačke koja je poznata po stvaranju jakih lidera, ali ne računajući ANGELU MERKEL, takvih ljudi više nema još od vremena HELMUTA KOHLA koji je omogućio ujedinjenje Njemačke bez unutrašnjih i vanjskih radikalnih repova. Slika postaje još mračnija kada dođemo na ovaj naš prostor. Doduše, tu ima jedno važno izuzeće, ne računajući režim ANTE PAVELIĆA, jer ovdje su zapravo postojale solidne političke klase. One su izvršile možda nepotrebno osvetoljubivu retorziju nad domaćim kolaboracionistima, ali su omogućile val industrijske, znanstvene, školske i druge modernizacije gotovo bez usporedbe u Evropi. Na taj način stvorene su relativno ozbiljne i respektabilne zemlje koje jedva da su imale presedana u Evropi.

Kada su ranih devedesetih na vlast došli nacionalisti, ta izbalansiranost je nestala, srušila se, a umjesto totema klase nastupilo je vrijeme nacije. To je otvorilo prostor fašističkim revizionizmima, uništavanju cijelih područja privrednog i društvenog života. To je to deklasiranje klase. Danas Hrvatska (zemlje Jugoslavije) zacijelo ima jednu od najgorih političkih klasa u Evropi, koja nije u stanju održavati ni postojeće trendove razvoja, a kamoli osmišljavati nove. Mora se reći da kapitalizam nije donio Hrvatskoj (Jugoslaviji) samo zlo, što je uvod u priču o široj pojmovnoj zbrci. Recimo, raširено je mišljenje da je KARL MARX mrzio kapitalizam, što nije istina. Naprotiv, 'divio' mu se zbog golemih stvaralačkih kapaciteta i samo je želio revolucionarnim zahvatima da on postane pravedniji i humaniji. Stvar se počinje mijenjati kada kapitalizam gubi svoje razvojne i stvaralačke potencijale i pretvara se u samoživo gomilanje bogatstva, što mu je i danas glavna osobina. Time je kapitalizam skliznuo u fazu zgrtalačkog parazitizma, čime je izgubio predvodničku ulogu koju je dugo imao. Ali ničeg novog nema na vidiku (kineski antisindikalni komunizam to sigurno nije).

A to upravo savršeno odgovara političkoj klasi. Ona se oslobodila inovativnih očekivanja iz vremena francuske i američke revolucije i sada se može posvetiti označavanju političkog prostora koji je zauzela. Tu kao naručen dolazi primjer bivše hrvatske ministrice GABRIJELE ŽALAC. Čak se može govoriti o 'žalacizmu', jer se politička klasa smatra toliko osiguranom servisiranjem ovog prijelaznog, provizornog stanja da se ne smatra obaveznom u stvaranju nikakvih novih vrijednosti, sva se posvetila preraspodjeli postojećih, po mogućnosti i u vlastite džepove.

Ipak, bilo bi pretjerano reći da je ta klasa jedini i glavni krivac sadašnje globalne krize, već postoje i dublji sistemski korijeni. U njene glavne osobine spada intelektualna lijenost i indolencija, što znači da i kada bi htjela, ne bi mogla izazvati toliku štetu. No tu štetu produbljuje nekompetentnošću i nezainteresiranošću, što pokazuju primjeri stotinu puta započetih i stotinu puta izgubljenih ratova sa siromaštvom i glađu, sa sadašnjim klimatskim poremećajima i posebno s pandemijom Covida–19. Ta pandemija pomela je zdravstva u najbogatijim i najorganiziranijim zemljama, što opet potvrđuje i primjer iz Hrvatske. Ona nema baš elitno zdravstvo, ali ono ipak spada u širi vrh u Evropi i svijetu. Svejedno, to je zdravstvo protreseno od temelja naviše i nitko ne može jamčiti kako će to na kraju završiti. Cijela ova priča ima i naglašenu kulturološku dimenziju, jer je tzv. antivakserski pokret protivnika cijepljenja toliko snažan da je glupo praviti se da ga nema. Uz to, antivakseri uživaju otvorenu podršku ovdašnje Katoličke crkve, čime se otvaraju i neka temeljna civilizacijska pitanja. Na prvom mjestu to da li Hrvatska pada ispod razine socijalističkog sekularizma, pa čak i razine temeljne agende modernog građanskog društva, a to je prosvjetiteljstvo. Ono je u hijerarhiji društvenih vrijednosti na prvo mjesto stavilo znanost i odatle maknulo religiju i Crkvu. Za razliku od ZORANA MILANOVIĆA koji je podržao stav Crkve i time se deklarirao kao tvrdi antimodernist, ANDREJ PLENKOVIĆ suprotstavio se takvom stavu Kaptola. Pritom se opetovano pozvao na papu FRANJU koji je pozvao vjernike na cijepljenje. Naravno da je Plenković u pravu, a Milanović u krivu, iako pomalo smeta ziheraško skrivanje iza imena pape Franje, jer prosvjetiteljski stav prema znanosti, u ovom slučaju prema cijepljenju, spada u temeljne vrednote i liberalnog kapitalizma, dakle ideologije kojoj Plenković i njegova stranka službeno pripadaju.

Podržao je stav Crkve oko cijepljenja i time se deklarirao kao tvrdi antimodernist – Zoran Milanović (Foto: Luka Stanzl/PIXSELL)

Banski dvori očito ne žele otvorenu kavgu s Kaptolom kako se ne bi narušilo strateško savezništvo vrhova svjetovne i crkvene vlasti od koje obje imaju koristi. Dakle, po svemu sudeći gledat ćemo reprizu događaja iz vremena izglasavanja tzv. Istanbulske konvencije, kada su također frcnule iskre između Plenkovićeve vlade i Crkve, ali to danas više nitko ne spominje zbog zaštite spomenutog strateškog savezništa. Iz sličnih razloga vjerojatno je i kampanja Vlade protiv antivaksera dosegnula vrhunac, jer ovi dolaze iz redova najkonzervativnijeg dijela društva, a to je uvijek bila i ostala biračka baza HDZ-a.

Kako se u sve to uklapa Vladina kampanja za cijepljenje? Pa tu nema ničeg proturječnog. Ova kampanja diktirana je izravno iz Bruxellesa, prema kojem je Plenković gotovo pobožno lojalan i po cijenu da malo zahladi odnose s Crkvom. Osim toga, u pozadini je i nešto što otvara širu sliku trenutnog stanja u Hrvatskoj. To je da će vladajuća stranka podržati sve modernizacijske inicijative koje dođu iz Evrope, ali pod uvjetom da to ne mijenja temeljne odnose moći u zemlji. I to je, najkraće rečeno, osnovna karakteristika političke klase danas u Hrvatskoj. Ona je izvrstan saveznik vladajućoj stranci u konzerviranju postojećeg stanja u zemlji, kakvo bilo da bilo, a očekivati od nje ikakve inovacije uzaludno je i jalovo trošenje vremena. ■

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1144, petak, 19. studenoga 2021.

Slučaj mladog Iračanina kojem je pod sumnjivim okolnostima poništen azil u Hrvatskoj

PIŠE Tamara Opačić

Tražili su da budem doušnik

Muškarac u Petrinjskoj ponudio mi je da se nastavimo neformalno sastajati u kafiću. Rekao sam mu da me takva ponuda ne zanima, svjedoči za Novosti Iračanin Omer Mahdi i dodaje da su od njega tražili informacije o drugim izbjeglicama. Sedam mjeseci nakon toga MUP mu oduzima azil i u rješenju se poziva na mišljenje SOA-e, čiju je provjeru ranije uspješno prošao, po kojem on najednom 'predstavlja opasnost za nacionalnu sigurnost i javni poredak RH'. Mahdi više ne živi u Hrvatskoj. SOA se odbila očitovati o ovom slučaju

Omer Mahdi

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1144, petak, 19. studenoga 2021.

U EUROPI sam tražio sigurnost, stabilnost. Nisam počinio nikakav zločin, radio sam, plaćao porez, volontirao, izgradio svoj život s djevojkom. I onda sam sve to izgubio – govori 27-godišnji OMER MAHDI, Iračanin sunitskog porijekla kojem je prije tri godine odobren azil u Hrvatskoj. Za razliku od brojnih drugih izbjeglica, u tom procesu nije dobio nijedno negativno mišljenje domaćih institucija. Uspješno je prošao i provjeru Sigurnosno-obavještajne agencije (SOA), temeljem čijeg je inače neobavezujućeg mišljenja MUP u tom periodu učestalo odbijao zahtjeve za međunarodnu zaštitu.

Međutim, MUP je godinu i pol kasnije promijenio odluku, oduzeo mu azil i naredio da napusti Europski gospodarski prostor. U suprotnom mu prijeti prisilno udaljavanje, što u slučaju našeg sugovornika znači deportaciju u Irak, zemlju u kojoj ga, u najmanju ruku, očekuje mučenje. Kako dokazuje dokumentacija koju je Mahdi ustupio Novostima, MUP-ovo rješenje i presuda Upravnog suda kojom je ono potvrđeno dominantno se temelje na novom mišljenju SOA-e koja najednom tvrdi da mladi Iračanin 'predstavlja opasnost za nacionalnu sigurnost i javni poredak RH' te dokazima kojima on i njegovi odvjetnici do danas nemaju pristup jer su proglašeni tajnom.

Mahdi, čiju trenutnu lokaciju nećemo otkriti zbog njegove sigurnosti, smatra da je uzrok svemu njegovo nepristajanje na ponudu SOA-e da postane njihov doušnik sa zadatkom odavanja informacija o drugim izbjeglicama, kao i aktivistički angažman njegove partnerice TAJANE TADIĆ. Naime, Tadić je kao zaposlenica Are You Syriousa? (AYS), udruge koja se bavi pružanjem humanitarne i integracijske pomoći te informiranjem javnosti o problemima migranata i izbjeglica, često javno kritizirala postupanje policije i obavještajne agencije.

Omer Mahdi je rodnu Faludu, smještenu u tzv. sunitskom trokutu, napustio u kasnu jesen 2015. jer mu je prijetila dvostruka opasnost. S jedne strane sektaško nasilje, popraćeno brutalnim ubojstvima sunitskih muškaraca i dječaka, koje su provodili pripadnici lokalnih šijitskih paravojski, a s druge mobilizacija u snage Islamske države, u tom kraju poznatije pod arapskim akronimom Daeš.

— Jednostavno, nisam htio živjeti s puškom u rukama, ubijati. U momentu kada su pripadnici Daeša došli mom ocu na vrata i htjeli me prisilno unovačiti, shvatili smo da moram otići – govori Omer, koji se tada, s tisućama drugih iračkih sunita, zaputio prema Europi.

Budući da su u tom periodu granice bile otvorene, uspio je doći do Njemačke. No nakon zaokreta u odnosu Europske unije prema izbjeglicama, u travnju 2017. vraćen je u Hrvatsku, prvu EU-članicu na čiji je teritorij stupio na putu do Zapada. Tu je naposljetku zatražio međunarodnu zaštitu i započeo graditi novi život. O prvim mjesecima provedenima u Zagrebu nema riječi hvale. Prije svega zbog boravka u prihvatilištu za tražitelje azila Porin koji opisuje kao katastrofalan. Uskoro je upisao tečaj hrvatskog jezika i počeo sklapati prva prijateljstva. Vrijeme do odobrenja azila i prava na rad kratio je volontiranjem u AYS-u, pomažući onima koji su u potrazi za sigurnošću također bili prisiljeni napustiti vlastite domove. U toj je udruzi i upoznao Zagrepčanku Tajanu Tadić.

— Kada sam napokon dobio azil i preselio se, počeo raditi na poslu na kojem sam ostao do odlaska, osjećao sam se kao da sam se ponovno rodio. Uz sve to, imao sam divnu vezu – prisjeća se Omer, kojem je azil odobren u jesen 2018. godine.

Iako ovdašnje institucije od starta nisu blagonaklono gledale na rad AYS-a, prije svega zbog sudjelovanja te udruge u izradi izvještaja o arbitrarnom postupanju MUP-a i SOA-e prema izbjeglicama i drugim migrantima te nasilnim, nezakonitim protjerivanjima s hrvatskih granica, Tadić kaže da je upravo 2018. bila godina u kojoj su se aktivisti suočili s prvim ozbiljnijim pritiscima. I to nakon pisanog odgovora koji je ministar unutarnjih poslova DAVOR BOŽINOVIĆ poslao saborskom zastupniku PEĐI GRBINU na njegovo pitanje o okolnostima smrti MADINE HUSSINY, šestogodišnje Afganistanke koja je poginula u studenome 2017. nakon što je s obitelji bezuspješno pokušala prijeći hrvatsko-srpsku granicu i zatražiti međunarodnu zaštitu u RH. U odgovoru, koji je obavila većina medija, Božinović je teško optužio AYS i Centar za mirovne studije (CMS) za poticanje ilegalnih migracija u Hrvatsku.

Nedugo nakon toga je DRAGANA UMIČEVIĆA, volontera AYS-a, PU vukovarsko-srijemska optužila da je 21. ožujka 2018. pomogao grupi od 14 migranata, članova Madinine obitelji, da ilegalno prijeđe hrvatsku granicu, o čemu smo već pisali. Pritom su zatražili da ga se kazni zatvorom, novčanom kaznom u iznosu od 320.000 kuna i zabranom djelovanja udruge. Umičević, koji negira sve što mu je stavljeno na teret, tvrdeći da MUP pomoću njegovog primjera želi obeshrabriti sve one koji imaju namjeru pomagati izbjeglicama, naposljetku je nepravomoćno osuđen i kažnjen sa 60.000 kuna.

Tadić u razgovoru za Novosti objašnjava da je situacija eskalirala nakon što su AYS, CMS i odvjetnici obitelji Hussiny najavili održavanje konferencije za medije o pritiscima na aktiviste. Večer prije konferencije, 17. travnja 2018., policajci su se pojavili na vratima stana njenih roditelja. Uručili su im poziv na obavijesni razgovor namijenjen Tajani, vezan uz sumnju da je potpis Madinine majke na odvjetničkoj punomoći, kojom je u ime obitelji podignuta kaznena prijava protiv nepoznatih počinitelja u MUP-u zbog prouzročenja smrti djevojčice iz nehaja, bio krivotvoren. Poziv su dobili i odvjetnici i drugi aktivisti, a razgovor je bio zakazan za isto vrijeme kad i presica.

— Na pozivu je pisalo da ćemo, u slučaju da se ne pojavimo u zakazano vrijeme, biti privedeni. To je bilo zastrašivanje *par excellence*. Jedna kolegica koja je tada radila u CMS-u nazvala ih je, rekla im da ćemo doći nakon presice i da slobodno mogu doći na nju jer znaju gdje smo. Do toga ipak nije došlo – kaže Tadić i ističe da o vjerodostojnosti potpisa na punomoći govori činjenica da je ista odvjetnica obitelj Hussiny zastupala i u kasnijim sudskim postupcima.

Također, dodaje aktivistkinja AYS-a, u tom periodu su u njihov ured dolazili migranti, 'prestravljeni od odlaska u policiju i uvjereni da tamo mogu zatražiti azil'.

— Nedugo nakon što nam je krajem rujna 2018. ured vandaliziran, posjetila nas je policajka koja je napravila zapisnik. S njom se pojavio muškarac u civilu koji me cijelo vrijeme gledao i na kraju rekao da je iz sektora za organizirani kriminal. Pošto sam ja najčešće bila ta koja je policiji slala popise imena onih koji su željeli ostvariti pristup sustavu azila, ispitivao me odakle poznajem te ljude. Njegova pitanja zadirala su i u detalje iz mog osobnog života – svjedoči Tajana Tadić i dodaje da su se 'svi ti događaji naslanjali jedan na drugi'.

— Usto, ja sam ta koja se svojim imenom i prezimenom pojavljivala u medijima. Očito je da sam bila meta. MUP nije uspio zabraniti rad naše udruge, pa su nakon toga krenuli na ljude. Mene ne mogu deportirati, ali Omera su mogli – ističe.

Što se pak Omera Mahdija tiče, sve je bilo u najboljem redu do 9. listopada 2019., kada je primio poziv s nepoznatog broja. Kako kaže, čovjek koji ga je nazvao predstavio se kao policija.

— Pozvao me da dođem na razgovor u Policijsku postaju u Petrinjskoj radi nekakvog registra osoba koje su ušle u Hrvatsku. Budući da joj se to činilo čudnim, Tajana je odlučila poći sa mnom – prisjeća se on.

Naredno jutro, na trećem katu u Petrinjskoj, ispred sobe 314, čekali su u dogovoreno vrijeme. Sa zakašnjenjem im je prišao 'mlađi čovjek, star između 30 i 40 godina, koji se nekako nije uklapao u cijelu priču'. Bio je odjeven u civilnu odjeću i pritom im se, tvrde, nije predstavio niti je pokazao isprave. Tajani Tadić je poručio da ne može prisustvovati razgovoru, pa je pričekala na hodniku.

— Iza zatvorenih vrata počeo me, bez prisustva prevoditelja, ispitivati detalje o mom životu, oduzeo mi je mobitel i zatražio da ga otključam. Surađivao sam jer sam mislio da su to njegove ovlasti. Potom je skoro pola sata pregledavao moje poruke i popis poziva. Tražio je od mene informacije o drugim izbjeglicama, od kojih su neki tada još uvijek bili tražitelji azila. Ispitivao me i tko od njih ide u džamiju. Nisam mu znao odgovoriti jer sam tamo išao samo za Bajram i ponekad u restoran koji djeluje u sklopu džamije. Bio je uporan i tvrdio da imam neke informacije o ljudima koje znam samo iz viđenja. Počeo mi je prijetiti da moram surađivati s njima ili će mi oduzeti azil i deportirati me u Irak. Rekao mi je da se ne pravim glup. I to sve u zgradi policije. U jednom trenu mi je rekao da smo gotovi i potjerao me van, ali je zadržao moje dokumente – svjedoči Mahdi.

Potom je njegova partnerica inzistirala da se zajedno vrate unutra. Muškarca je pitala zbog čega mu je oduzeo dokumente i mogu li dobiti ikakvu službenu zabilješku.

— Počeo me ispitivati tko sam. Kada sam mu rekla da radim u AYS-u, cinično mi je odgovorio 'a baš lijepo'. Nakon što je Omeru vratio dokumente, pitao me da li živimo zajedno. Kada sam odgovorila da ne živimo, zanimalo ga je zašto se moje prezime nalazi na vratima stana u kojem Omer živi, a to je bio stan moga oca, što je sve bilo uredno regulirano preko Državnog ureda za stambeno zbrinjavanje. To je dokaz da su nas pratili – govori Tadić, nakon čije intervencije je njen partner nastavio razgovor s muškarcem.

— Tada mi je ponudio da se nastavimo neformalno sastajati u kafiću. Rekao mi je da ima još puno pitanja za mene, da im moram pomoći da pronađu ljude o kojima me ispitivao. Zbog toga sam posumnjao da je riječ o pripadniku SOA-e jer sam ranije čuo da su tako prilazili i drugim izbjeglicama. Rekao sam mu da me takva ponuda ne zanima, da imam svoj posao, svoj život – svjedoči Mahdi, kojem naposljetku nije uručen službeni zapisnik sastanka ili bilo kakva druga potvrda.

SOA se odbila očitovati na te tvrdnje. U pisanom odgovoru kratko su nas obavijestili da neće odgovoriti na naša pitanja, pod obrazloženjem da 'SOA ne komentira pojedinačne slučajeve u postupku rješavanja statusnih pitanja stranaca u RH'.

Iz današnje perspektive Omer kaže da mu je žao što nakon razgovora nije uputio žalbu

Postupanje policije zagorčalo im je život – Omer Mahdi i Tajana Tadić

MUP nije uspio zabraniti rad naše udruge, pa su nakon toga krenuli na ljude. Mene ne mogu deportirati, ali Omera su mogli – ocjenjuje Tajana Tadić, aktivistkinja udruge Are You Syrious? i Omerova partnerica

Serija svjedočanstava u Žurnalu

Sarajevski Žurnal objavio je 2019. seriju svjedočanstava državljana BiH s dozvolom boravka u RH koji također tvrde da ih je SOA vrbovala da postanu njeni suradnici. Kako piše Žurnal, dio ih je isto bio ispitivan u prostorima PP u Petrinjskoj, jednog od njih tjerali su da im pribavlja informacije o osobama koje viđa u zagrebačkoj džamiji i teroristima iz Maoče, drugog spiskove pripadnika Armije BiH, a od selefije iz Zenice tražili su da podmeće oružje. Nakon odbijanja ili prekida suradnje proglašeni su opasnošću za nacionalnu sigurnost RH i oduzeta im je dozvola za boravak i rad.

DRAGAN MEKTIĆ, bivši ministar sigurnosti BiH, tada je izjavio da je čitava operacija poduzeta kako bi se opravdale ranije tvrdnje tadašnje hrvatske predsjednice KOLINDE GRABAR-KITAROVIĆ da u BiH boravi na tisuće islamističkih ekstremista koji predstavljaju prijetnju sigurnosti u regiji. SOA je odbacila sve navode, ocijenivši ih neistinitima i zlonamjernima.

jer je ‘mislio da je to to’. No krajem veljače 2020. stigao mu je poziv MUP-ovog Sektora za strance i međunarodnu zaštitu kojim je od njega zatraženo da dođe na razgovor u Porin. Zbog posla se tada nalazio izvan Zagreba, pa je njegov poslodavac pismeno zatražio odgodu razgovora. Nakon toga je dobio poziv s novim datumom koji ga je, kaže, ‘malo zabrinuo’.

— U njemu je pisalo ‘ako se ne pojavite, smatrat ćemo da ne surađujete s institucijama RH’. Ali nisu me informirali da se radi o procesu poništavanja azila. Da sam to znao, otišao bih s odvjetnicom – veli on.

— Razgovarao sam s osobom koja je vodila moj slučaj, uz prevoditelja. Razgovor je bio jako stresan, ali na sva sam pitanja imao ispravan i zadovoljavajući odgovor. Nije bilo naznake da će se nešto loše dogoditi – dodaje Omer, koji se obvezao da o detaljima ispitivanja neće govoriti.

Međutim, dijelovi razgovora navode se u rješenju MUP-a kojim je Mahdiju tri mjeseca kasnije poništen azil i pravo boravka u Hrvatskoj, uz tvrdnju da je prilikom podnošenja zahtjeva za međunarodnu zaštitu ‘lažno prezentirao svoje sunitsko podrijetlo i ugrozu na području Iraka’. Na teret mu je stavljen navodno blizak odnos s osobom M. J. (identitet poznat redakciji Novosti, op. a.), koji je, kako stoji u rješenju MUP-a, ‘uključen u ilegalne migracije te koji je blisko povezan sa šijitskim militantnim postrojbama u Iraku’. ‘Na navedene okolnosti imenovani (Mahdi, op. a.) je saslušan te navodi da poznaje navedenog s kojim je dijelio sobu u Prihvatilištu za tražitelje međunarodne zaštite u Zagrebu i s kojim je ostao u kontaktu nakon što mu je odobrena međunarodna zaštita. Kod njega je bio nekoliko puta jer je kuhar pa je kod njega išao jesti. Upoznat s navodima Službe terorizma navodi da je sve lažno i da prvi put čuje za to’, piše dalje u rješenju od 11. svibnja 2020.

U istom dokumentu s potpisom državnog tajnika ŽARKA KATIĆA kopirano je mišljenje SOA-e prema kojem Omer ‘predstavlja opasnost za nacionalnu sigurnost i javni poredak RH’. ‘Ističe se njegova bliska povezanost s M. J.-om (...) s kojim je u međusobnim razgovorima osuđivao ubojstvo iranskog generala QASEMA SOLEIMANIJA u Iraku te spominjao američko i izraelsko veleposlanstvo, što predstavlja sigurnosno indikativan podatak iz perspektive mogućeg počinjenja osvetničkog čina. Dalje je navedeno da zlorabu instituta međunarodne zaštite te nepoštivanja institucija RH dokazuje i činjenica njegove nekooperativnosti i neiskrenosti tijekom saslušanja, obzirom da je negirao bliski odnos s M. J.-om iako je nedvojbeno utvrđeno da ga je redovito posjećivao u njegovom stanu koji je služio kao utočište za ilegalne migrante zbog čega je protiv M. J.-a podignuta optužnica.’ SOA također navodi, tvrde iz MUP-a, da raspolaže i drugim podacima ‘koji upućuju na navedeni zaključak, ali bi njihovo otkrivanje moglo naštetiti interesima nacionalne sigurnosti RH’, zaključuje se u rješenju.

Mahdi u razgovoru za Novosti negira blizak odnos sa svojim nekadašnjim cimerom iz Porina koji je, prema njegovim saznanjima, nakon boravka u istražnom zatvoru napustio Hrvatsku. Naš sugovornik tvrdi da u njegovom stanu, u koji je povremeno odlazio na večere, nikada nije vidio ništa što bi upućivalo na to da je sudjelovao u krijumčarenju ljudima niti da je imao ikakvih saznanja da je bio pripadnik šijitske milicije. Napominje da nije počinitelj, sudionik ni suoptuženik u djelima za koja je optužen čovjek s kojim ga je, uostalom, MUP smjestio u zajedničku sobu u Porinu.

— Nismo se družili tako često i nisam imao razloga sumnjati da se bavi krijumčarenjem. Moje poznanstvo s njim nije nikakva nova činjenica jer je MUP za to znao i ranije, u vrijeme donošenja odluke o priznavanju azila. Jednostavno, nisam imao razloga sumnjati jer je i njemu u međuvremenu odobren azil. Ali jednom mi je rekao, dok smo još zajedno živjeli u Porinu, da povremeno razgovara s agentima SOA-e kao doušnik, jer su mu pristupali. Nisu ga pustili na miru – govori Omer, koji negira i sve druge navode iz MUP-ovog rješenja.

— Sve mi je izgledalo da im je netko pod prisilom rekao ono što žele i trebaju čuti. Uostalom, nevjerojatna je mentalna gimnastika tvrditi da bih kao Iračanin bio ljut zbog smrti generala Soleimanija, arhitekta iranske ekspanzionističke politike, koji je odgovoran za nasilno gušenje prosvjeda 2019. u Iraku, gdje je ubijeno tristotinjak ljudi, a 15.000 njih ozlijeđeno – dodaje.

Sve to detaljno je obrazloženo u tužbi koju je Omer sa svojom odvjetnicom podigao pred zagrebačkim Upravnim sudom pošto mu na rješenje nije bila dopuštena žalba. U tužbi naglašavaju da Ministarstvo nije točno utvrdilo

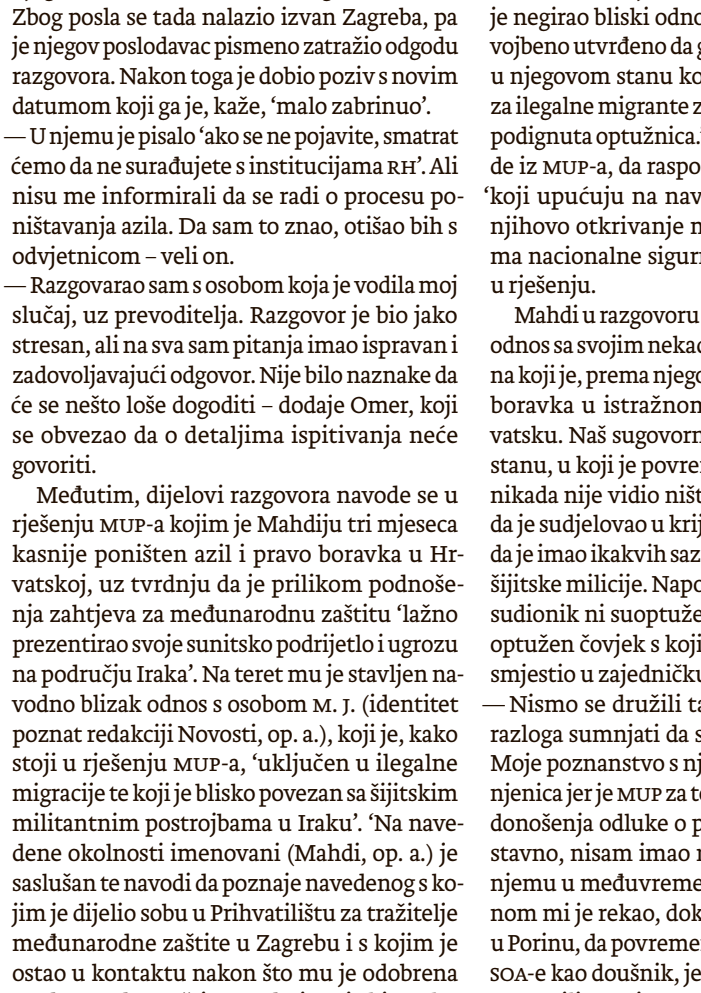

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA
UPRAVA ZA IMIGRACIJU, DRŽAVLJANSTVO I UPRAVNE POSLOVE

P/1652259

KLASA: NK-UP/I-217-03/17-06/403
URBROJ: 511-01-212-20-16
Zagreb, 11. svibnja 2020.

Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske po službenoj dužnosti na temelju članka 50. stavka 3. Zakona o međunarodnoj i privremenoj zaštiti ("Narodne novine", broj: 70/15, 127/17) u postupku poništenja međunarodne zaštite Omeru Essa Mahdi Mahdi, državljaninu Republike Irak, donosi

RJEŠENJE

I. Poništava se rješenje Ministarstva unutarnjih poslova, KLASA: NK-UP/I-217-03/17-06/403, URBROJ: 511-01-204-18-10 od 07.09.2018. kojim je Omeru Essi Mahdi Mahdi, u mjestu Al Fallujah, Republika Irak, državljaninu Republike Irak, priznat azil u Republici Hrvatskoj te mu se utvrđuje pravo na boravak.

II. U roku od 30 dana od dana izvršnosti ovog rješenja, Omer Essa Mahdi Mahdi je dužan napustiti Europski gospodarski prostor (EGP) jer će u protivnom biti prisilno udaljen s područja EGP-a.

Obrazloženje

I. Uvidom u spis predmeta utvrđeno je da je Omeru Essa Mahdi Mahdi priznat azil u Republici Hrvatskoj dana 25.10.2018. godine. Služba terorizma Ministarstva unutarnjih poslova je dopisom od dana 22.01.2020. obavijestila Službu za međunarodnu zaštitu da je imenovani prilikom podnošenja za međunarodnu zaštitu lažno prezentirao svoje sunitsko podrijetlo i ugrozu na području Iraka te da je blizak s osobom imena koji je uključen u ilegalne migracije te koji je blisko povezan sa šiitskim militantnim postrojbama u Iraku.

Na navedene okolnosti imenovani je saslušan dana 28.02.2020. te navodi da poznaje navedenog s kojim je dijelio sobu u Prihvatilištu za tražitelje međunarodne zaštite u Zagrebu i s kojim je ostao u kontaktu nakon što mu je odobrena međunarodna zaštita. Kod njega je bio nekoliko puta jer je kuhar pa je kod njega išao jesti. Upoznat sa navodima Službe terorizma navodi da je sve lažno i da prvi puta čuje za to. Ističe da je dovoljno zvati se Omar jer šiiti nemaju to ime, te to samo po sebi govori da je sunit. U Falluji žive samo suniti te je izgubio dosta rodbine zbog sektaškog nasilja, a zbog istog razloga je i napustio Irak. U dokumentima mu piše da je iz Falluje te tvrdi da je to sasvim dovoljno da se zna da je sunit.

Radi potpunog utvrđivanja činjeničnog stanja dopisom od 04.03.2020. zatraženo je mišljenje Sigurnosno-obavještajne agencije. Dopisom od dana 30.03.2020. godine SOA je obavijestila ovo Ministarstvo kako imenovani predstavlja opasnost za nacionalnu sigurnost i javni poredak Republike Hrvatske te da postoje razlozi za poništenje međunarodne zaštite sukladno članku 50. stavku 1. točki 2. i 3. Zakona o međunarodnoj i privremenoj zaštiti. Sigurnosno-obavještajnim postupanjem utvrđeno je da je imenovani stekao međunarodnu zaštitu lažnim prikazivanjem sunitskog podrijetla i ugroze na području Iraka. Ističe se njegova bliska povezanost sa koji je pripadnik šiitske militantne skupine Mehdijeva vojska – paravojne skupine radikalnog šiitskog klerika Muqtade Al-Sadra, koja se dovodi u vezu s Iranom i šiitskim militantnim skupinama poput Hesbollaha, s kojim je imenovani u međusobnim razgovorima osuđivao recentno ubojstvo iranskog generala Qasema Soleimanija u Iraku te je spominjao američko i izraelsko veleposlanstvo, što predstavlja sigurnosno indikativan podatak iz perspektive mogućeg počinjenja osvetničkog čina. Dalje je navedeno da zlorabu instituta međunarodne

Rješenje MUP-a od 11. svibnja 2020. kojim je Omeru Mahdiju poništen azil

‘Osjećamo se dužnima potaknuti Vas da istražite događaje koji su doveli do oduzimanja statusa azila Omeru Mahdiju jer se bojimo da je taj postupak povezan s njegovim odbijanjem da postane doušnik SOA-e’, stoji u pismu 37 EU-zastupnika Plenkovićevoj vladi

niz činjenica, navode brojne proceduralne nepravilnosti te da mu je zbog nemogućnosti očitovanja na okolnosti iz mišljenja SOA-e i uvida u eventualne dokaze uskraćeno pravo na adekvatno sudjelovanje u postupku. Njegova odvjetnica priložila je niz dokaza koji potvrđuju njegovo sunitsko porijeklo. U spisu su tako dokument iračkog MUP-a u kojem je navedena pripadnost njegove obitelji sunitskom plemenu Al-Issawi, potvrda iz džamije u kojoj je učio Kuran i mišljenja pet relevantnih međunarodnih stručnjaka koji su imali uvid u navedene dokaze. Potvrdili su da je Faluđa sunitski grad, Omer (Omar) klasično sunitsko ime po kojem šijitske milicije profiliraju svoje žrtve i da naš sugovornik u tom slučaju govori istinu.

Nakon dvije održane rasprave na kojima je Mahdi, između ostalog, upitan koji je njegov stav o prisutnosti Amerikanaca u Iraku, 12. studenoga 2020. Upravni sud u Zagrebu donio je nepravomoćnu presudu kojom je njegova tužba odbijena. U presudi se ističe da su SOA-ini klasificirani podaci, u koje je sud izvršio uvid, opravdani razlog da se ‘radi zaštite nacionalne sigurnosti i javnog poretka RH poništi rješenje o priznanju azila’.

‘Uzimajući u obzir da su navedeni dokumenti označeni stupnjem tajnosti i podliježu zaštiti propisanoj Zakonom o tajnosti podataka i Zakonom o informacijskoj sigurnosti, nije bilo osnova da se tužitelj upozna s njihovim sadržajem’, stoji u nepravomoćnoj presudi sutkinje KRISTINE SENJAK KRUNIĆ, koja je odbila saslušati predložene svjedoke ‘jer njihovi iskazi kraj činjenica utvrđenih uvidom u klasificirane podatke ne bi doveli do drugačijeg rješenja ove upravne stvari’.

‘Ocjenjujući cjelokupan iskaz tužitelja dan tijekom upravnog postupka kao i upravnog spora, a uzimajući obzir podatke u koje je izvršen uvid, sud smatra pravilnom ocjenu tuženika da je tužitelj lažno prikazivao svoje sunitsko podrijetlo’, zaključila je sutkinja bez da se ijednom riječju dotaknula ocjene dostavljenih dokaza. Istom presudom potvrdila je da je zakonit dio rješenja MUP-a kojim se Mahdiju određuje dužnost napuštanja Europskog gospodarskog prostora u roku od 30 dana od dana izvršnosti tog akta.

Krajem siječnja ove godine Omer je podnio žalbu na presudu tražeći, između ostalog, od Visokog upravnog suda da provjeri da li je M. J. bio suradnik SOA-e i da li je ‘neosnovanim pričama o drugima sebi želio ostvariti neku korist’ te da se nalog za deportaciju obustavi do pravomoćnog okončanja postupka. Paralelno je MUP-ovu Sektoru za granicu poslao molbu za odgodu protjerivanja iz zemlje, na koju odgovor do danas nije dobio. Kada mu je nakon nekoliko tjedan stigao poziv da u Petrinjskoj preda dokumente, odlučio je otići iz Hrvatske.

— U slučaju deportacije postoji mogućnost da me netko optuži da sam bio s Daešom. Kao mladi muškarac, sunit, često si automatski osumnjičenik. Događale su se i egzekucije, nakon priznanja koja su od ljudi izvučena mučenjem. Neki su već pitali za mene. Ne mogu misliti o tome – kaže on.

Omer i Tajana u međuvremenu su se obratili nizu institucija, među kojima članovima Vlade, predsjedniku ZORANU MILANOVIĆU i nadležnim saborskim odborima. Odgovore su naposljetku dobili od Odbora za unutarnju politiku i nacionalnu sigurnost i Vijeća za građanski nadzor sigurnosno-obavještajnih agencija. Dok iz Odbora na temelju očitovanja MUP-a i SOA-e tvrde da nisu potvrđeni navodi o nezakonitom oduzimanju međunarodne zaštite, iz Vijeća poručuju da provedenim nadzorom nisu utvrđene nezakonitosti prilikom sigurnosne provjere. ‘Također, provedenim nadzorom nisu potvrđeni navodi da je SOA pokušala privoljeti gosp. Mahdija na suradnju s Agencijom, kao niti navodi prema kojima je postupanje SOA-e povezano s njegovim privatnim odnosnom s gđom. Tadić’, piše u odgovoru Vijeća.

Na slučaj su reagirale i međunarodne organizacije za zaštitu ljudskih prava i zastupnici Europskog parlamenta. Dok NILS MUIŽNIEKS, direktor europskog ureda Amnesty Internationala, napominje da bi deportacijom u Irak Mahdiju bila prekršena temeljna ljudska prava i nanesena nepopravljiva šteta, iz Front Line Defendersa izražavaju zabrinutost zbog ‘očitog nedostatka sigurnog okruženja za branitelje prava migranata u Hrvatskoj, koji se suočavaju sa sudskim uznemiravanjem i stigmatizacijom’. Grupa europarlamentaraca u ožujku ove godine uputila je pak pismo članovima PLENKOVIĆEVE vlade.

‘Osjećamo se dužnima potaknuti Vas da istražite događaje koji su doveli do oduzimanja statusa azila Omeru Mahdiju jer se bojimo da je taj postupak povezan s njegovim odbijanjem da postane doušnik SOA-e. Zabrinuti smo jer se ta odluka isključivo temelji na klasificiranim podacima kojima njegovi odvjetnici ne mogu pristupiti. Također vas pozivamo da se pridržavate međunarodnog prava i prava EU-a i ne vraćate ga u Irak jer bi to predstavljalo kršenje načela zabrane protjerivanja i podrazumijevalo vrlo visok rizik od ozbiljnog kršenja njegovih ljudskih prava’, piše u pismu koje je potpisalo 37 EU-zastupnika.

U odgovoru, koji im je Božinović uputio narednog mjeseca, ministar je negirao difamacije AYS-a od strane MUP-a, dok je navode da je odluka o ukidanju međunarodne zaštite Mahdiju povezana s time što je odbio biti informator SOA-e opisao kao potpuno neutemeljene. ‘Njegov slučaj ni na koji način nije povezan s odbijanjem suradnje s bilo kojom od institucija u RH. K tome, nemam nikakva saznanja da mu je ovakav tip suradnje uopće ponuđen’, poručio je Božinović.

MUP je na naša pitanja u vezi ovog slučaja tek zbirno odgovorio da je postupak poništenja statusa azila proveden u skladu sa zakonom. Mahdi, koji čeka na pravomoćnu presudu, kaže da od hrvatskog pravosuđa ne očekuje previše. No u slučaju da pravdu ne nađe na Visokom upravnom sudu, spreman je ići na Ustavni, a po potrebi i do Europskog suda za ljudska prava.

— Nemam riječi kojima bih opisao kako se osjećam nakon svega što smo Tajana i ja proživjeli. Mislio sam da je istina bitna u cijeloj ovoj priči, ali očito je da, nažalost, nije – zaključuje Omer Mahdi. ■

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1144, petak, 19. studenoga 2021.

UVREDE & PODMETANJA

PEN & drek

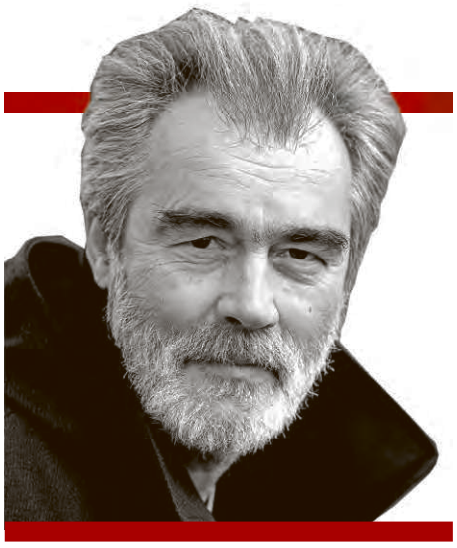

PIŠE Viktor Ivančić

Legitimirati 'doživljaj' prema kojem će se Dežulovićev tekst tumačiti 'kao produbljivanje rana žrtve Vukovara', a onda dignuti glas protiv 'atmosfere straha' koja iz tog 'doživljaja' logično slijedi – kao što to čini predsjednik hrvatskog PEN-a Tomica Bajsić – znači 'oštro osuditi' batinu kojom i sam vitlaš

KADA se domobrani zateknu na braniku slobode prizor nužno srlja prema karikaturi. Tragikomični potencijal neizbježno se ostvaruje, jer – po strani od svijetle tekovine i svojstava što će joj biti pripisana – imamo posla s ljudstvom specifična profila, s oslobodiocima koji žude za lancima.

Najnoviji primjer takvog nesporazuma priuštio nam je predsjednik hrvatskog PEN centra TOMICA BAJSIĆ, sastavivši u ime organizacije kojom rukovodi saopćenje kojim se 'oštro osuđuju' prijetnje smrću BORISU DEŽULOVIĆU zbog njegova teksta 'Jebo vas Vukovar'. Druga od ukupno dviju rečenica iz spomenutog apela glasi ovako:

'Bez obzira što o tekstu mislili i kako ga doživljavali pa i kao produbljivanje rana žrtve Vukovara, atmosfera straha i javno pozivanje na linč zbog izgovorene riječi, neprihvatljiva je u slobodnoj zemlji.'

Čim sam tu gramatički invalidnu rečenicu pročitao, a posebno gnjilu metaforu u njezinu središtu – po kojoj je Dežulovićev tekst slobodno tumačiti 'kao produbljivanje rana žrtve Vukovara' – bilo mi je jasno da je predsjednik hrvatskog PEN-a sebi zadao nemoguću misiju. U Dalmaciji stvar vole opisati nakanom da se istovremeno stisne i prdne, što dosta često rezultira proljevom u završnom očitovanju.

Sila prilike i ovdje je bila režiser takva ishoda: s jedne je strane Bajsić bio prinuđen reagirati na javno satiranje pisca – jer ipak predsjedava udruženjem koje nominalno skrbi o slobodi govora, pa bi šutnja bila neoprostiva – a s druge osjetio potrebu tom reagiranju udariti karakterističan patriotski pečat i učiniti legitimnom upravo kletvu pod kojom se nasilje provodi. Kad već mora osuditi napadače, bit će da je računao, usput će opatrnuti i napadnutog, te na taj način relativizirati osudu onih prvih.

Bajsićev kratki i polupismeni prosvjed protiv 'atmosfere straha' i 'pozivanja na linč' tako je obogaćen istim ekstraktom domoljubne patetike kojim se stvarala atmosfera straha i pozivalo na linč, a to će reći da prozirnim manevrom – s instance odakle bi se navodno imala voditi bitka za slobodu javne riječi – verificira nedodirljivost vjerskih osjećaja nacije, stvorenih prisilnim putem, dakako, sa 'žrtvom Vukovara' na mjestu centralne svetinje. Samo bez nasilja, molimo!

Drugo što mi je palo na pamet jest da sam i sam dugogodišnji član hrvatskog PEN-a – doduše, iskreno govoreći, pasiviziran do krajnje mjere – odnosno da je rukovoditelj organizacije, istupajući 'u ime hrvatskog PEN centra', na neki način priložio i moj potpis pod svoje saopćenje, mada sam se sa sadržajem istog upoznao tek vidjevši ga objavljena u medijima, a vjerujem da je slično i s ostalim članovima društva, makar u njemu imali manje formalnu ulogu od mene. To je već drugi par cipela – ili, prije, vojničkih čizama – i tjera me da, radi osobne higijene, otklonim zloupotrebu svoga imena, pogotovo kad se ono rabi u domoljubne svrhe.

Meni je, da to odmah raščistim, savršeno svejedno što Tomica Bajsić misli o Dežulovićevu tekstu, 'doživljava' li ga 'kao produbljivanje rana žrtve Vukovara' ili nekako drugačije – a najprije će biti da nije drugačije, kada već posebno naglašava tu tustu frazetinu – no svoje je uvažene misli i osjećaje mogao pretočiti u članak pod vlastitim imenom i prezimenom, ili barem u status na Facebooku ili kakvoj drugoj mrežnoj magli, bez dodatka organizacije u čije ime navodno nastupa, te junački podnijeti da se na njega možda nitko ne osvrne. Ovako, on pod firmom protivljenja 'atmosferi straha' koristi institucionalnu krinku za dodatno prokazivanje pisca koji je izložen hajci. Osuđuje harangu uvažavajući razloge za nju. Ustvari nas vuče za nos.

Tomica Bajsić (Foto: Josip Regović/PIXSELL)

Za razliku od čelnih ljudi Hrvatskoga novinarskog društva i Hrvatskog društva pisaca, predsjednik PEN-a pomno je pazio da u svome saopćenju ne prozove Ministarstvo branitelja i članove Vlade koji su Dežulovića proglasili državnim neprijateljem i iscrtali mu metu na prsima. Referirajući se isključivo na ratobornu pješadiju, a ne na komandni kadar iz vladajućeg aparata, Bajsić opravdava 'doživljaj' prema kojem će se jedan tekst čitati 'kao produbljivanje rana žrtve Vukovara', mada ne i nasilje koje iza toga slijedi, kao da serviranje takvog 'doživljaja' s pozicije vlasti nije generiralo nasilje, kao da to nije bio signal s državnog vrha za slobodnu erupciju patriotskih strasti i kao da rečeni 'doživljaj' u slučaju Dežulovićeve kolumne ne predstavlja čisto klevetništvo. Ustvari nam prodaje maglu.

Ono što pritom valja imati na umu je da su se gnjile metafore (iliti 'doživljaji') poput 'produbljivanja rana žrtve Vukovara' uvijek u Hrvatskoj koristile samo i isključivo kao pozivi na linč. One nikada nisu imale nikakvo drugo značenje ili funkciju nego da posluže kao lozinke za objavu lova na izrode. Legitimirati te 'doživljaje', a onda dizati glas protiv 'atmosfere straha' koja iz njih logično slijedi, znači 'oštro osuditi' batinu kojom i sam vitlaš, naime načiniti prvi korak u brisanju razlike između PEN-a i PENAVE. Tko zna, nastavi li se istim smjerom, pa još uklone zaostale naslage hipokrizije, možda će proces penavizacije PEN-a vratiti slavnu organizaciju u doba državotvornog vitalizma, kada su njome rukovodile moralne veličine poput S. P. NOVAKA, pripisujući joj, umjesto slobodarskih težnji, ulogu nacionalne inkvizicije.

Za nekoga tko bi po prirodi svoje funkcije trebao biti zainteresiran za uklanjanje tabua svih vrsta, Tomica je Bajsić odviše lojalan napadnoj prisutnosti simbolike ratnih rana u hrvatskome javnom životu, gdje se neprestano upire prstom u one koji ih 'produbljuju' s neprijateljskim namjerama, pa ih valja smaknuti po hitnome postupku, dok se u isto vrijeme vodi najstrožeg računa da ratne rane nikada ne zacijele i da ostanu trajno svježe, jer samo u takvome stanju mogu poslužiti kao predložak da ideološka razvrstavanja i emisiju straha koja će profilirati poželjnu verziju hrvatstva.

Građanka koju dobro poznajem takvu je ranoholičarsku društvenu praksu – s pompoznim državnim inscenacijama, zbornim paljenjima voštanica, lažnim suzama, svečanim povorkama, počasnim plotunima, misama zadušnicama, tronutim političkim govorima, danima sjećanja, tjednima sjećanja, mjesecima sjećanja, zabranama nastupa pjevačima pogrešne nacionalnosti i, iznad svega, prijetećim režanjem prema svakom pokušaju da se ukaže na manipulativnu bit obreda, na nacionalističke motive i ratoborne aspekte općega žalobnog ugođaja – sažela u konstataciji da su nam 'rane mozak popile'.

BAJSIĆ može misliti da je ona trobojna zastava koja bez prestanka titra u uglu televizijskog ekrana, ne dopuštajući nam da zaboravimo kako su u toku 'dani sjećanja', izraz pijeteta prema ratnim žrtvama, a ja smatram da je riječ o banalnoj ideološkoj torturi i ispiranju mozga, o aktivnosti koja s iskrenom sućuti prema žrtava nema nikakve veze, pa dakle imamo različite 'doživljaje' cijele te inducirane društvene drame, no nije mi ni najmanje milo kada me on na mala vrata uvlači u svoje rodoljubne zanose potpisujući jedno otužno saopćenje 'u ime hrvatskog PEN centra'.

Pogotovo jer živimo u zemlji gdje su ratne žrtve strogo diferencirane, gdje one uživaju kardinalno različite statuse i mjere javnog poštovanja, tako da malo kome – a sigurno ne predsjedniku PEN-a – pada na pamet upozoriti na 'produbljivanje rana žrtve' kada se, recimo, u Lori podigne spomenik vojnoj jedinici čiji su pripadnici tamo mučili i ubijali logoraše. Samo podobne ratne žrtve mogu biti izvorište nacionalne boli kao prvorazrednoga političkog goriva. Samo podobni mrtvaci mogu stvoriti humus iz kojeg će do neslućenih visina rasti besmrtni kolektiv.

Organizacija koja se bavi zaštitom slobode javne riječi ne može imati respekt prema takvoj mitskoj građi, a da ne poništi smisao vlastita postojanja, niti pak širiti tlapnju da fond nametnutih svetinja nema kastrirajući učinak na ono što se govori i piše. Trideset godina egzistencije u samostalnoj, suverenoj i u ratnom ognju iskovanoj Hrvatskoj bilo je dovoljno da svatko shvati kako funkcionira ta fuzija između ulja i vode, odnosno domoljublja i slobode. ■

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1144, petak, 19. studenoga 2021.

Tragom prešućenog novinarskog istraživanja

PIŠE Igor Lasić

Rimac najmoprimac

Gradsko vijeće Sv. Nedelje prepustilo je Rimac Automobilima zemljište veličine 200 tisuća kvadratnih metara, inače dobiveno od države, na rok upotrebe od 69 godina, za manje od jedne lipe po kvadratu mjesečno. Osim toga, pokazalo se da je takav ugovorni odnos ishodio otac Mate Rimca preko lokalnog HDZ-ovca Damira Halužana

SVEGA tjedan uoči medijske objave zahuktavanja radova na gradnji proizvodnog kampusa Rimac Automobila kod Svete Nedelje, neprimijećeno je u javnom prostoru objelodanjen jedan članak vezan uz isti predmet. Za razliku od reklamnih tekstova i videa same dotične industrije, naslov toga prethodnog započinje izrazom 'velika pljačka', i bavi se razgrađivanjem političkih i lokalno-upravnih temelja RIMČEVA širenja uz gradić smješten između Zagreba i Samobora.

Članak je objavljen na portalu Radničke fronte, a potpisao ga je MARIN IVANČIĆ s kojim smo zatim porazgovarali o kontekstu čitave ove teme, odlučivši ju prepričati u ime očite medijske izvrsnosti, i jednako u znak protesta zbog prešućivanja u ostatku našeg sektora. Tim više je ta šutnja čudna uzmemo li u obzir da je začetak priče objavljen na platformama RF-a još proljetos, te su ga prenijeli mnogi domaći mediji, vidjevši sasvim jasno da je itekako osnovan. Sad je ta dioptrija nekako izostala, premda je kolega iz RF-a precizno obavio sav nužni istraživački i ostali novinarski rad u koji se medijski centri obično zaklinju ne manje negoli u developerski potencijal Mate Rimca.

Ono što je poznato iz ranijih navrata jest otkriće da je Gradsko vijeće Sv. Nedelje prepustilo Rimac Automobilima zemljište veličine 200 tisuća kvadratnih metara, inače dobiveno od države, za naknadu od 19934,10 kuna godišnje, a na rok upotrebe 69 godina, odnosno manje od jedne lipe po kvadratu mjesečno, dakle po simboličnoj cijeni. Osim toga, pokazalo se da je takav ugovorni odnos ishodio otac Mate Rimca preko lokalnog HDZ-ovca DAMIRA HALUŽANA, što su u RF-u nazvali još jednom hrvatskom tajkunsko-hadezeovskom muljažom, istaknuvši da je IVAN RIMAC, otac Matin, također član HDZ-a, a i tajkun.

Dodajmo tome nalaz da je Sv. Nedjelja ugovorom omogućila Rimac Automobilima da svoju gradnju optereti založnim pravom, što je sve dostupno u javno publiciranim dokumentima, samo ih treba pažljivo proučiti, ili barem slijediti trag Ivančićeva rada bez

Gradonačelnik Sv. Nedjelje Dario Zurovec i Mate Rimac (Foto: Luka Stanzl/PIXSELL)

nakane da ga se zataška. Njemu je ipak bilo nešto teže, jer su mu vlasti Sv. Nedelje, točnije gradonačelnik DARIO ZUROVEC, evidentno zatajile podatak o utvrđenoj vrijednosti predmetnog zemljišta u visini preko 82 milijuna kuna, davši ga u spomenuti dugoročni najam za manje od milijun i pol.

Gradonačelnik, istaknuti član stranke Fokus i bivši pripadnik HDZ-a, nastojao ga je tako omesti upućujući novinarsku istragu na državnu instancu, pa će se ispostaviti da se operacija zbivala na relaciji s Ministarstvom graditeljstva, prostornog uređenja i državne imovine RH, računajući pritom ustupanje vlasništva i prenamjenu zemljišta. No i to da su svi otpočetka znali baš sve, i da je natječaj bio uštiman po mjeri za Rimca, te da su ostale firme dobivale neka druga zemljišta oko Sv. Nedelje po znatno višoj cijeni, kao i bez založnog prava koje dodatno opterećuje grad. Izdvojimo još činjenicu da je gradska uprava odlučila sama platiti troškove odvjetnika u proceduri po cijeni 125 tisuća kuna, što će Sv. Nedjelja nadoknaditi iz najma Rimcu tek nakon malo više od šest godina naplate.

Ostale podrobnosti se i dalje mogu pročitati na internetskoj stranici RF-a u navedenom članku naslovljenom 'Velika pljačka u Sv. Nedelji – slučaj kampusa Rimac', dok ćemo se ovdje više posvetiti nekim detaljima koji još nisu citirani, a tiču se modusa operandi Gradskog vijeća, prema zapisnicima njegovih sjednica između prosinca 2018. i ožujka 2021. godine. Na 19. sjednici riječ je uzeo Halužan: 'Dobio sam poziv i poruku za sve vijećnike i za gradonačelnika od jednog našeg poduzetnika, gospodina Rimca. Do 31.12. imate rok i ukoliko to ne napravite, investicija gosp. Rimca odlazi iz Svete Nedelje. Gospodin je htio doći i čuti koliko dugo ćete ga 'vući za nos', a to radite godinu i pol. (...) Bili ste kod ministra MARIĆA, sve ste tamo trebali dogovoriti i dobili ste naznake na koji način se to zajednički može riješiti.'

Zurovec: 'Jučer sam imao razgovor s gosp. Rimcem starijim. Morate naglasiti da ste imali razgovor s ocem, s gosp. Ivanom. Čuo sam se i sa sinom i sin zna cijelu proceduru. (...) Vi ga vjerojatno niste ni znali od kada ga ja znam. Ja sam prvi otključao vrata dvorca i pokazao mu zemljište iza. (...) Također bih htio naglasiti da je baš neobično da je država predvidjela nekakvu željeznicu koja je prvo išla preko tog zemljišta. To je vrlo interesantno i mi smo se tu namučili da se tako nešto izbaci', nastavlja gradonačelnik, pa napominjemo da pri spomenu dvorca nije riječ o metafori, koliko god to tako zvučalo, nego o Kerestincu koji je Rimac, sin, ranije dobio u najam. Ni željeznica nije metaforička, nažalost, pošto je riječ o državnoj infrastrukturi koja već desetljećima trpi maćehinski odnos svih hrvatskih vlada, podvrgnuta višem interesu nižih ekonomskih subjekata, orijentiranih u međuvremenu isključivo na cestovni promet, da ne kažemo automobilski.

Kad je posrijedi Dario Zurovec, gradonačelnik i ključar dvorca, važno je radi boljeg razumijevanja njegove uloge istaknuti da je to onaj političar koji se nakon zagrebačkog potresa lani oglasio zbog navodne socijalističke politike Vlade RH koja je tad namjerila ponešto ravnomjernije distribuirati teret obnove. Inzistirao je naime da 'moraju ljudi naučiti biti odgovorni sami za svoj stan i imovinu', pa i u slučaju elementarne nepogode koja je pogodila centar glavnog grada, jer bi je trebali prodati ako je nisu u stanju sami obnoviti.

Vratimo se ipak na Rimca i Sv. Nedelju u kojoj se vođenje sjednica s dolaskom koronavirusa prebacilo većinom na elektronička sredstva, a dodatnu nervozu je potaknulo sporo administrativno rješavanje prioritetnih projekata. Čak ni oni među njima koji su važniji od npr. državnih željeznica ne mogu biti zaključivani obnoć ako se makar formalno pokušavaju slijediti zakonski propisi koji jesu krojeni prema interesu privatnih poduzetnika, ali nisu sasvim prilagođeni servilnom refleksu užurbanih izvršitelja na terenu.

Sjednica broj 37, i ponovno vijećnik Halužan: 'Nemojmo zaboraviti, na sjednici 2019. godine, otac gosp. Rimca je mene osobno nazvao kad sam upozorio gradonačelnika da se mora pokrenuti. Ja sam javno na sjednici spomenuo, i on mi je dao pismeno odobrenje za to. Pitajte gradonačelnika zašto se tako dugo čekalo. Sada vidimo da se to tako nastavlja.' A zatim prozvani gradonačelnik Zurovec: 'Htio bih da se makne rečenica gdje gosp. Halužan spominje prezime Rimac. Prezime Rimac ima vrlo negativne kontekste pogotovo kad dolazi iz redova HDZ-a, tim više ako se onda imputira tko će dobiti natječaj.'

Iako su se nakon ove izmjene optužbi i ulagivanja Rimcu, ocu, složili oko brisanja, i uključili u takav sporazum predsjednika Gradskog vijeća MATEJA VRDOLJAKA, izgleda da sporni dio nije brisan iz zapisnika, ili nije čitav izbrisan. Bilo kako bilo, na sljedećoj sjednici Halužan kolegama skreće pažnju na prenisku određenu cijenu najma, naglašavajući da sama Sv. Nedjelja plaća državi po kvadratu četiri puta više za korištenje jedne atletske staze. Po svemu sudeći, želio je ostaviti zabilješku da je iznio bar formalni prigovor: 'Bojim se da nećemo napraviti nešto što će danas-sutra doći do nekih sumnji. (...) Bojim se da ne bi danas-sutra netko prigovarao da smo ipak to dali u bescjenje, jer je pitanje što grad s time dobiva. (...) Već sada se među sugrađanima događa neka nevjerica oko tog projekta. Neki misle da tu ima zakulisnih igara. (...) Čuo sam se neki dan s gosp. Rimcem starijim. Nitko nimalo ne sumnja da se netko drugi može javiti na taj natječaj s obzirom na kratkoću natječaja od 15 dana. (...) Naši privrednici koji žive u ovom gradu i napravili su hale iz svojih novaca, koji pune proračun, vrijedni su, od malih obrtnika do najvećih firmi, oni se malo ne slažu s nama. (...) Mi smo napravili kao da je sjednica skoro tajna.'

Damir Halužan zaključuje da će ipak podržati projekt, bez obzira na cijenu, ali ostaje dokaz koji nitko ne poriče, međutim, da je natječaj u biti namješten, pa bi mu nekako bolje pristajao naziv namještaj, u nedostatku boljeg imena takve procedure. Ipak za svaki dvorac treba i dosta mobilijara, da ne odzvanja neugodno, a mi ćemo ovu egzekutivnu raskoš zatvoriti nedvosmislenom Zurovčevom prijetnjom Halužanu, možda tako intoniranom zbog dojma da se potonji nastoji lagano osigurati mimo ostalih sudionika dogovora: 'Prenijeti ćemo prema poslovnim subjektima koje ste spomenuli da bi vi voljeli da plaćaju najveću naknadu.'

Mi smo sa svoje strane prenijeli Mati Rimcu najnoviji osvrt Radničke fronte i zamolili za komentar, te od njega saznali da je Rimac Campus projekt koji ostvaruje iznimno velike pozitivne efekte u lokalnoj zajednici i šire. Nabrojao nam je, primjerice, podatke o 200 milijuna eura samostalne investicije, otvaranju preko tisuću i pol novih radnih mjesta, nizu tehnoloških i ekoloških prednosti, postavljanju Hrvatske na mapu automobilske industrije, itd. Predočio nam je primjere javnih investicija drugih europskih država koje su izdašno privlačile tu industriju, za razliku od RH, te dodao da je nekoliko zemalja pristupilo i njemu, ali je imao želju ostati i graditi svoju budućnost ovdje.

Nećemo ovom prilikom osporavati perspektivu samoga Rimčeva projekta u Sv. Nedelji, kao što smo nedavno dovodili u pitanje njegov razvoj robotskih taksija i poslovni odnos s Gradom Zagrebom oko toga, ili kao što je tehnološki aspekt razvoja tj. homologacije automobila Nevera kritizirao prometni stručnjak ŽELJKO MARUŠIĆ, nakon nekolicine uglednih skeptika iz IT-sektora. Osvrnut ćemo se, što se tiče Mate Rimca, jedino na tvrdnju koju nam je poslao, da 'što se zemljišta tiče – natječaj za to zemljište je bio otvoren i mogli su se javiti i ostali', jer to poriče čak i specijalni agent njegova oca u Gradskom vijeću Sv. Nedelje.

Pažnju ovaj put zadržavamo na procesima donošenja odluka izabranih vlasti koje izrazito, i nemalo rizično u pogledu isplativosti po javni interes, pogoduju biranim pojedincima na osnovi labavih procjena. Da su te garantne projekcije nedovoljno čvrste, očito pored gore navedenih eksperata misli i dovoljno stanovnika Sv. Nedelje, računajući one iz poslovnih krugova, jer se u protivnom ne bi Halužan pozivao na njihove prigovore. Možda su u međuvremenu čuli i ponešto o onom založnom pravu za moguće financiranje izgradnje kampusa, o kojem nam je Marin Ivančić napomenuo da je upravo Rimčevo ulaganje istovremeno opravdanje za nisku cijenu najma zemljišta, pa to ukupno tvori potencijalni začarani krug.

Nasuprot najavama Rimac Automobila o gradnji brojnih zamamnih sadržaja u okviru kampusa, pobrojanih u reklami otprije nekoliko dana, a od kojih nam u oko upada detalj projektiranja ekološki prijateljske 'urbane močvare' i praktičnog 'dizajna za eventualno širenje' kompleksa, ostat ćemo na osvjedočenoj suburbanoj politikantskoj žabokrečini. Tamo gdje razvikani moderni, tobože razvojno-probitačni komunalni funkcionari ustvari funkcioniraju poput kumordinara koji sline po skutima ilustrišimuša, za uvid u što je dovoljno samo malo razgrnuti arhivu lokalno-upravnih spisa.

Ilustraciju takvog odnosa, i s tim ćemo završiti, nudi uostalom istup DAVORA NAĐIJA, donedavnog zamjenika gradonačelnika Sv. Nedelje, također iz Fokusa, koji je također sudjelovao u proceduri dodjele najma Rimac Automobilima, o Vukovaru. On je javno usporedio put razvoja ili propasti Sv. Nedelje i Vukovara, podsjećajući na to da je država u Vukovar uložila novca više nego i u jedan drugi hrvatski grad, e da bi se iz njega odselilo najviše ljudi, ali ne podsjećajući na to da Sv. Nedjelja svoju fiskalnu i drugu benevolentnost prema privatnom biznisu ima zahvaliti gotovo isključivo bogatoj državnoj i zagrebačkoj infrastrukturi u svojoj okolini.

Te infrastrukture ima toliko da si vlasti toga gradića mogu priuštiti i političko miniranje željezničkih prometnica, jednako bahato kao i manipuliranje usporedbama s Vukovarom, iako im nitko od onih, recimo, koji smjerno svetkuju nedjelju, neće to nabiti na nos. Pa ih makar o godišnjici ratnog pada Vukovara hajkati zbog vrijeđanja nacionalne svetinje, kamoli zato što svojim teorijama i praksama stvaraju društvene nejednakosti, i da na tome osobno te stranački konstantno prosperiraju. ■

Gradilište budućeg kampusa (Foto: Davorin Višnjić/PIXSELL)

Mi smo sa svoje strane prenijeli Mati Rimcu najnoviji osvrt Radničke fronte i zamolili za komentar, te od njega saznali da je Rimac Campus projekt koji ostvaruje iznimno velike pozitivne efekte u lokalnoj zajednici i šire

Damir Halužan (Foto: Igor Kralj/PIXSELL)

Bojim se da nećemo napraviti nešto što će danas-sutra doći do nekih sumnji. Bojim se da ne bi danas-sutra netko prigovarao da smo ipak to dali u bescjenje, jer je pitanje što grad s time dobiva, izjavio je na sjednici Gradskog vijeća Damir Halužan

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1144, petak, 19. studenoga 2021.

Aktivistkinje čija je akcija građane pokrenula na delovanje

RAZGOVARAO / FOTO
Dejan Kožul

Jelena Jaćimović i Aida Ćorović na prosvjedu protiv murala Mladiću u Beogradu

JELENA JAĆIMOVIĆ i AIDA ĆOROVIĆ

Normalno je baciti jaje na Mladićev mural

Ako je ovo aktiviralo ljude da počnu da uništavaju murale i grafite posvećene ratnim zločincima, drago nam je jer je to nov način zajedničkog delovanja na ulici

Mislite li da bi vaš čin – gađanje jajima murala sa likom Ratka Mladića – mogao da probudi građan/ke iz apatije? Koliko se to već desilo u danima nakon, kad su pojedini grafiti u Beogradu prešarani i kad su nastajali novi stensili sa srebreničkim cvetom?

JAĆIMOVIĆ: Svako bi, da je stajao uz nas taj dan, bacio jaje. To je normalno. Ovo naše je samo mala karika, još jedan protestni performans. Divno je što se ljudi bude. Samo se nadam da neće ponovo zaspati jer – prošlost dolazi. Ako je ovo aktiviralo ljude da počnu da uništavaju murale i grafite posvećene ratnim zločincima, meni je drago jer je to nov način zajedničkog delovanja na ulici i čestitam im svima na hrabrosti. Jer je zaista normalno plašiti se. Srebrenički cvet su napravili naši drugovi i cela akcija je osmišljena vrlo pametno – skrenuta je pažnja na žrtve genocida u Srebrenici na dostojanstven način, nije se nasilno zauzimao ničiji zid i spremljen je proglas koji objašnjava celu akciju.

ĆOROVIĆ: U okolnostima kada ljudi brinu o elementarnoj egzistenciji, kada su potpuno uništene institucije i kada je razoren svaki iole normalan vrednosni sistem, malo je toga što čoveku daje nadu za promenu. Nemam iluziju da će moj i Jelenin spontani čin izmeniti našu stvarnost, ali svakako ju je uzdrmao. Ljudi kao da su se trgnuli iz letargije i posle dosta dugo vremena počinju intenzivnije da se odašilju drugačije poruke. Volela bih da verujem da smo nas dve napravile taj mali, ali toliko vredan 'klik' koji se čuje kada se šine prebacuju na drugi kolosek. Uz trud i aktivnosti ostalih antifašistkinja i antifašista, mislim da smo ovoga puta malo ozbiljnije 'zaljuljali kavez', a da je kriminalno-nacionalistički režim ALEKSANDRA VUČIĆA javno i pred celim svetom pokazao svoju suštinu.

Postoji li granica između onih koji su vas privodili i onih koji su narednih dana brisali i prepravljali grafit i pretili ljudima? Tad policije, čak ni nakon poziva ljudi, nije bilo nigde.

JAĆIMOVIĆ: Meni kažu da ne postoji, da nas štite. Ali ako ovako država štiti, kako li tek napada? U policiji smo Aida i ja rekle da je lepo što nas štite – samo bi sledeći put njihove mlađe kolege mogle da nam kažu ko su i za koga rade, umesto da na blanko zavrću ruke ženama koje na zid bacaju jaja. Zanimljivo je i da nakon bacanja kreča sutradan nije priveden onaj Đorđo (Žujović, op. a.). Naravno da mu to ne želim – samo mi je čudno da on nije imao nikakvih problema u tom trenutku. Što se ovih koji brišu tiče, meni je drago što su njihove mame i bake, koje se decenijama bave neplaćenim kućnim poslovima, videle da ipak znaju da obrišu nešto. Pa makar to bilo i govno.

ĆOROVIĆ: Iako ta granica postoji, ona je toliko tanka da je *de facto* zanemarljiva. Onolika količina brutalnosti i neprofesionalnog ponašanja prema dvema građankama koje ničim posebno nisu remetile javni red i mir pokazuje da više, praktično, ne postoji granica između policije i parapolicije te da su desničarske grupe postale poželjan integralni deo policije Srbije. To je tačna slika Vučićeve i VULINOVE policije – desničari, huligani, narkomani i izgrednici raznih vrsta, društveni talog je, najkraće rečeno, postao ključna 'odbrana' vrednosti koje promoviše Vučićev režim.

Mnogi su, uključujući predsednika, odgovornost za skidanje grafita svalili na stanare. Koliko je to bežanje od odgovornosti?

JAĆIMOVIĆ: Jako bih volela da znam toliko stvari kao naš predsednik! Lepo je i stanari ma rekao – oni imaju pravo da odluče kako im zgrada izgleda. Ali tek nakon što je neko drugi bez pitanja izuništava i tek nakon što se osete ugroženo i nezaštićeno! Ne može biti normalno da država crta metu stanarima – svi od tog zida sklanjaju ruke, dok se ljudi koji tu žive trude mesecima da na regularan i miran način reše problem koji realno nije njihov. Svi ih kuliraju osim Inicijative mladih za ljudska prava. I onda je problem to što stanari, eto, ne sklanjaju mural koji nisu ni tražili. Ni ja ga na njihovom mestu ne bih dirala ako vidim da se zbog kartona jaja zavrću ruke i trpa u maricu. Država i predsednik bukvalno ovaj slučaj i celu simboliku guraju kroz slamku da bi ispao samo komunalni problem.

ĆOROVIĆ: Mislim da nema veće kukavice i licemera od Aleksandra Vučića. On je i majstor za zamenu teza i prebacivanje sopstvene odgovornost na tuđi deo terena. Nesposoban da bude odgovoran i dosledan, on će samo gledati kako da drugome uvali ono što je njegova odgovornost. Kriti se iza kućnog saveta koji niti je pitan da li želi taj nakazni mural, niti bi smeo da se po ovom pitanju izjasni, može samo čovek koji nema ni trunku samopoštovanja. Ponaša se kao nezrelo derište koje je slomilo vazu i krije se iza mamine suknje.

Primetan je bio izostanak osude većine opozicionih stranaka, a one koje su to činile kao da su zloupotrebljavale situaciju?

JAĆIMOVIĆ: Ovaj zid nije beo s razlogom i tome su neki od likova koji se vuku decenijama po istim tim strankama i foteljama doprineli. Kenja mi se što je za neku pohvalu reći nešto što je prosto ljudski – bio je genocid i nikome se ne ponovilo. U čemu je problem? Čak i oni političari koji konačno kažu da je bio genocid – nisu posebni. To je minimum minimuma, ali pretpostavljam da su muškarci navikli da kroz život idu samo ako im neko aplaudira – otkad dobiju pet na prvom pismenom, sređivanja sobe, paljenja mašine za veš i, eto, na kraju kada kažu nešto što je proživljeno i dokazano. Dok mali fašisti brišu zid i ćute. Dobro, možda malo zareže na novinare. Čisto da im ćale ne kaže 'a što si mu ćutao i brisao zid ko neka žena', jer to je, naravno, uvreda u patrijarhalnom društvu koje nas je dovde i dovelo. Možda ni ti klinci ne bi mrzeli da tako nisu odrasli, niti bi političari tražili konstantnu potvrdu da su muškarčine zato što oni nisu za to da nam se zavrću ruke, nasilno otimaju i pale transparenti. Odaberite stranu više! Definitivno javni prostor mi, žene, i naši saborci feministi moramo da otvaramo sami sebi. Mi smo antifašisti i antifašistkinje. Nadam se da će oni koji to još nisu osvestili da nam se priključe. Mi smo ipak uvek na pravoj strani istorije.

ĆOROVIĆ: Većina opozicionih strana ili ne želi da se izjasni po pitanju teških tema ili ima identične stavove kao stranka na vlasti. Nacionalistički diskurs je dolaskom SNS-a na vlast u Srbiji postao dominantan i neprikosnoven, a svako ko bi se drznuo da se iole kritički osvrne na teme rata devedesetih, ranih zločina i ratnih zločinaca, ali i Kosova i Republike Srpske, bio bi obeležen kao izdajnik srpskog naroda. Otuda i ćutanje u onom delu opozicije koji, verujem, ima nešto drugačiji stav u odnosu na mejnstrim i otuda stalno kalkulisanje sa biračkom podrškom i brojem glasova na potencijalnim izborima. Nažalost, mislim da većina stranaka svoje osnovne vrednosti temelji na nacionalizmu i šovinizmu, pa je i odnos prema ratnim zločinima vrlo labav. Ono što me pomalo iznenadilo jeste svaljivanje krivice na Jelenin i moj čin u smislu razvodnjavanja energije. Nas dve smo se bavile osuđenim ratnim zločincem i njegovom promocijom, ne vidim šta smo mi smetale tolikim silnim stručnjacima da se bave legislativom. ■

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1144, petak, 19. studenoga 2021.

UGOVOR S ĐAVLOM

Ezan za mirjanu h.

PIŠE Boris Dežulović

mirjanu hrgu pišem malim početnim slovima. To je zato što nije riječ o živoj fizičkoj osobi, nego o fenomenu koji se rogobatno nazivao suvremenim hrvatskim novinarstvom. Naravno da ima i novinara koji nisu hrge. Štoviše, nijedan novinar nije hrga: hrga nije novinar, hrga je hrvatski novinar

'Mislila sam da je zvuk ezana poziv na rat, prvi put sam u Sarajevu zalegla na pod hotela.'

Tako se o desetom rođendanu televizije AlJazeera mirjana hrga na Facebooku prisjetila svog prvog posjeta Sarajevu. Na AlJazeeri, da vam ukratko prepričam radnju ovog napetog *biopica*, mirjani hrgi 'dali su svijet na dlanu i učinili je kompletnijim čovjekom'. 'Jedan od razloga zašto sam pristala raditi za tu televiziju bio je i osobni strah od nepoznavanja Muslimana i njihove vjere', piše hrga – 'Mislila sam da je zvuk ezana poziv na rat, prvi put sam u Sarajevu zalegla na pod hotela' – pa uz violine u *offu* završava kako će 'poslije biti na podu, ali u pancirki, u nekim svjetovima koje nikada ne bih upoznala da nije bilo ove televizije.'

Primijetit ćete da mirjanu hrgu pišem malim početnim slovima. To je zato što nije riječ o živoj fizičkoj osobi, nego o društvenoj pojavi, fenomenu koji se ranije, u nedostatku prikladnije riječi, rogobatno nazivao suvremenim hrvatskim novinarstvom. Naravno da ima i novinara koji nisu hrge. Štoviše, nijedan novinar nije hrga: hrga nije novinar, hrga je hrvatski novinar.

Jedan od boljih primjera hrge je mirjana. Kad, recimo, kaže da je, plašeći se vlastitog 'nepoznavanja Muslimana' mislila da je 'zvuk ezana poziv na rat' – pa to prisnaži priznanjem da je 'prvi put u Sarajevu zalegla na pod hotela' – najlakše je reći da laže. To, naravno, nije moguće dokazati, moguće je samo razmjerno utemeljeno pretpostaviti, ali dobra je stvar kod hrge da je teoretičarima svako objašnjenje jednako kredibilno. Uz teoretsku mogućnost da hrga laže kad ispovijeda kako se prvi put začuvši ezan prestravljena bacila na pod, posve je tako ravnopravna i druga od ukupno dvije teoretske mogućnosti: da se, prvi put začuvši ezan, zaista prestravljena bacila na pod. Osim što lažu, hrge su, naime, i temeljito neobaviješteni ignoranti. A one koji su ili a) lažovi, ili b) neobaviješteni ignoranti – shvatili ste do sad – općenito nazivamo hrvatskim novinarima.

Razmotrimo stoga ovaj zanimljiv slučaj hrge.

mirjana hrga u Sarajevu je taj slavni prvi put u životu bila 1999. godine. Znamo to iz jednog od brojnih intervjua koje je dala društvenim rubrikama ljubopitljivih *glamour* revija. Te 1999. hrga je, međutim, već dovršena osoba s dvadeset osam godina u putovnici. Takva, odrasla hrga 1999. godine teško da je mogla nikad ne čuti ezan: ako ništa drugo, kao djevojčica je odlazila kod svojih u livanjski kraj, u Bosnu dakle i Hercegovinu, odakle joj je otac. Ako pak ništa treće, imala je već dvadeset kad je izbio Zaljevski rat i kad smo prvi put vidjeli CNN, na kojemu su iračke i kuvajtske ezani bili poput džinglova. Ako, uostalom, ništa četvrto, ezan je morala čuti barem u jednom od dokumentarnih filmova o arapskim kulturama, u kakvom suglupom američkom ratnom *blockbusteru* ili nekom drugom iz popularnog akcijskog žanra o spasiteljima svijeta u paklu Kaira ili Istanbula. Ako pak ništa peto, morala ga je čuti na televiziji za svih onih godina kad je svjetska top-tema bila upravo Bosna i Hercegovina.

Osim, jasno, ukoliko mirjana hrga do 1999. godine nije živjela poput UNABOMBERA, u nekoj kolibi usred šume u zabiti Montane. Ili – što ostaje očajničko, jedino preostalo objašnjenje – da je u vrijeme Zaljevskog rata i CNN-a na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu studirala novinarstvo, a u vrijeme rata u BiH bila novinarka nacionalne televizije.

I zaista, kad 1999. godine otkriva Sarajevo, mirjana hrga nije ni vozačica međunarodnih linija Čazmatransa, ni domaćica iz Montane na bračnom putovanju: u trenutku kad kroz prozor hotelske sobe ustravljena začuje poziv na džihad, ona je ugledna novinarka s diplomom političkih znanosti, pet godina staža na Hrvatskoj televiziji i pune tri godine iskustva u timu političkog magazina Motrišta čuvenog MILJENKA MANJKASA. Nakon čega ostaje samo jedno pitanje: je li u arhivima HTV-a sačuvan onaj prilog mirjane hrge iz Sarajeva u kojemu se hrabra reporterka Motrišta s krova Holiday Inna – baš poput PETERA ARNETTA na krovu bagdadskog Rashid Hotela – nadglasava s imamom Alipašine džamije i uživo u programu HTV-a javlja kako 'Miljenko, evo kako i sam možeš čuti iza mojih leđa Sarajevom upravo odjekuju pozivi na rat, studio?'.

To kad netko takav – tko je devedesetih završio novinarstvo, položivši svjetsku političku povijest, uvod u međunarodne politike, političku geografiju i geopolitiku, upisao potom postdiplomski studij iz međunarodnih političkih odnosa i zaposlio se u Informativnom programu nacionalne televizije kao novinar udarnog političkog magazina – otputuje u Sarajevo i prvi put u životu začuvši ezan oduzet se od straha baci na tepison, to su, eto, hrvatske političke znanosti, Hrvatska televizija i suvremeno hrvatsko novinarstvo. hrga. Koliko je meni poznato, ima još samo jedan kraći i precizniji opisa hrge.

Ili je, naime, to – to dakle da je hrga s diplomom politologije i akreditacijom državne televizije tako mizerna znanja, obaviještenosti, interesa i opće kulture – ili jednostavno laže. Kako u novinarstvu – to zna svatko tko ga nije studirao na zagrebačkom FPZ-u – treba čuti obje strane, sveta nam je dužnost razmotriti i tu mogućnost.

Prvo je pitanje, jasno, zašto bi zaboga netko izmislio tako nešto? To bi bilo kao da, štajaznam, Mujo prizna kako je u dvadeset osmoj u Rimu prvi put u životu čuo crkveno zvono, pa pomislio da nadiru papini križari i od straha skočio pod hotelsku sećiju. Kod Muje, međutim, znamo da je glup. Što je onda kod hrge, ako smo za potrebe ovog ogleda pretpostavili da nije?

Jedini preostali razlog bio bi taj da se kao deklarirana 'Hrvatica i katolkinja' jednom lažiranom pobjedom nad vlastitim predrasudama predstavi kao moralno superiorna društvena pojava. Te su male, zgodne plastične katarze sad vrlo popularne i dosta se nose: hrga je, eto, otvorena za nove spoznaje i 'učenje o Sarajevo kultura za boljitak veličanstveno država Hrvatska', pa nakon što je od susretljivog recepcionera naučila sve o neobičnom običaju pozivanja na muslimansku svetu misu, zavoljela je i Sarajevo i Bosnu i ćevape i Muslimana Muju. Primijetit ćete, recimo, kako hrga muslimane piše velikim slovom: to je zato što oni nisu neka općenita društvena pojava, nego živi ljudi s po dva oka i uha, kao metnimo i mi, Katolici.

S obzirom da tu stvar, kako rekoh, nije moguće dokazati, već samo razmjerno utemeljeno pretpostaviti, bacimo se sada na utemeljeno pretpostavljanje. Jednako kako teza uložena u pretpostavku laži mora imati dobro utemeljenje, mora ga imati i laž uložena u dokazivanje moralne superiornosti: opravdanje da na politologiji nisu učili o onim 'nekim svjetovima' koje će upoznati tek kao reporterka AlJazeere – ili da se za posao na HTV-u opća kultura dokazivala, nemam pojma, analizom u Higijenskom zavodu – ne drži čak ni tako plitku vodu. Razlog mora biti negdje drugdje, svakako izvan zone odgovornosti superiorne kulture iz koje hrga dolazi u Sarajevo.

Ponudila ga je na koncu sama mirjana hrga, sljedećim se Facebook statusom osvrnuvši na podsmijeh kojim je dočekano njeno dramatično iskustvo iz sarajevske hotelske sobe. Da, gospodo, ona nije znala što je ezan, i ne samo zato što u očevom rodnom kraju 'nije bilo džamija, već samo crkava': tih godina – u vrijeme kad mladi ljudi saznaju što su ezani – 'u Hrvatskoj je bio rat'. Da, gospodo, dok ste vi imali 'svijet na dlanu' i bacanjem po hotelskim sobama Maroka postajali 'kompletnijim ljudima', hrga 'nije mogla putovati jer je bio rat'. Kasnije je, kako znamo, naučila što je ezan, a što rat, i zadužila suvremeno hrvatsko novinarstvo izvještavajući za Gloriju sa sarajevskih demonstracija 2014. 'Dnevničkim zapisima iz pakla Sarajeva'.

To, eto, kad bi dojučerašnja savjetnica Predsjednice Republike za vanjsku politiku i novinarka nacionalne televizije s diplomom političkih znanosti i postdiplomskim studijem iz međunarodnih odnosa, iz nadmoćne poze izmislila kako je ezan prvi put čula 1999., jer je, znate, bio rat i nije se moglo putovati u Maroko – to bi bila klasična hrvatska plemenita laž, hrvatska malograđanska inteligencija i suvremeno hrvatsko novinarstvo. hrga. Kraćeg i preciznijeg opisa hrge ni ja ne bih izmislio.

Ako pak nije to – ako nije sitna pomodna laž – onda je samo obrazovanje i opća kultura BAKE PRASETA. Trećega nema, ne morate provjeravati, ja sam sve pretražio: da ima trećega, ne bi cijelu potresnu priču o četnicima koji su joj ukrali radost ezana hrga sutradan izbrisala s Facebooka, kao što ustrajno i pedantno briše svaku potresnu epizodu svoje uzbudljive povijesti. Pa ipak, ne očajavajte: čut ćemo valjda uskoro i kako je mirjana hrga onomad premrla od straha kad su je Muslimani vodili na sarajevsko groblje, a kamerman Mujo joj rekao da je drži na nišanu.

I kako je naučila neobičnu riječ koja na Muslimanskom jeziku označava nadgrobni spomenik. ■

Predsjednik Zoran Milanović odjednom je zaboravio na prezir prema najpopularnijoj igri

INTRIGATOR

Kad je Zoki sreo Mišu

Iako nastoji pokazati da je iznenada postao nogometni navijač, Milanović nikada neće biti Mate Mišo Kovač

Dva su lica svojom pojavom iznenadila publiku nogometne utakmice Hrvatska – Rusija u Splitu prošle nedjelje. Prvo je ono MATE MIŠE KOVAČA, jer se Legenda na masovnim okupljanjima pojavljuje rijetko, osim kad sama okuplja mase na vlastitim koncertima. Drugo pripada predsjedniku RH ZORANU MILANOVIĆU. Taj pak na nogometnim stadionima i dalje izgleda kao strano tijelo, mada ga se u novije doba nešto češće dade sresti u počasnoj loži.

Ipak, u prethodnim svojim izdanjima – premijerskom, recimo – veoma je uvjerljivo javnost učvrstio u dojmu da ga nogomet ne zanima. Držao se prema njemu nezainteresirano ili hladno, a prema hrvatskom širem kontekstu te igre čak prezrivo. Kao premijer, ako dobro pamtimo, na reprezentativnim se ogledima ukazao dva ili tri puta. No poslije ovog susreta s Rusijom upustio se u još i u analizu igre, pritom, doduše, izrazito hvalospjevno. Istaknuo je tako veličanstvenu nogometnu uspješnost jedne ovako malene nacije. Onda je dodao kako na poluvremenu nije znao koga bi se moglo promijeniti jer su svi odigrali dobro. Red općih mjesta i sigurnih pozicija, dakle, pa red jeftinog podilaženja s razmjerno diletantskog stajališta – ta ipak nisu baš svi bili tako dobri – i eto putokaza kamo predsjednik smjera. Na populizam temeljen u najplićem domovinskom sentimentu, naime.

Da ga u svemu zanima prvo marketinška širina zahvata, pokazat će odmah, govoreći o pandemijskim mjerama. Par dana nakon izjave kako ne želi samo kontrirati vladi, učinio je upravo to. Građane je pozvao na neposluh, da rade oko covid-putovnica što ih je volja. Aktivni primjer pružio je rekavši da mu tajnica nije cijepljena i da neće tražiti covidpotvrdu nju ni ostatak ureda. Pozvao se na znanost, ali uz neprepričljivu argumentaciju.

Milanovićev rezon inače u mnogo slučajeva krasi svojevrsna razbarušenost, da budemo umjereni. Nije to uvijek logički ili faktografski nesnosno, a niti je njegova s lanca puštena jarost i prgavost apriorno negativna. Naročito u situaciji kad iole potentnija opozicija u Saboru i naspram Vlade jedva da postoji. A još naročitije dok izvršna vlast svojom nedosljednošću i nekompetentnošću sama minira vlastitu vakcinacijsku kampanju.

No jedno je kritizirati to, a drugo je toksično spekulirati poluinformacijama u historijski najtežem akcijskom trenutku medicinske znanosti. Tako završiš na polazištu eklatantno zatucane Hrvatske biskupske konferencije. Bolje da nam se predsjednik stoga drži vojske i pravosuđa, ili neka se na temu korone ugleda na pribranije i suvislije ličnosti. Mogu biti i legendarne, znamo li kako je trezveno o tome nedavno kazivao jedan MMK.

■ Igor Lasić

Iznenada otkrivena ljubav prema nogometu – Zoran Milanović (Foto: Goran Stanzl)

BORDOLINE

KATAR 2022.

Treća sreća

Hrvatske desničare, inače dokazane ljubitelje tzv. događanja naroda, u posljednje vrijeme ne ide s referendumskim inicijativama. Ovih dana propala im je ona kojom su željeli spriječiti uvođenje eura, odnosno do daljnjega odgoditi ulazak Hrvatske u eurozonu. Inicijativu pod nazivom 'Zaštitimo hrvatsku kunu' pokrenuli su Hrvatski suverenisti, ali u dva tjedna nisu prikupili dovoljan broj potpisa za raspisivanje referenduma. Budući da im je nedostajalo njih 34.258, vjerojatno bi uspjeli u svojem naumu da nije sada već tradicionalnog razdora na ovdašnjoj desnici. Naime, Suverenisti su ostali uskraćeni za podršku Domovinskog pokreta, koji je otvoreno pozvao svoje članove da ne volontiraju na potpisnim štandovima, i Mosta, čiji predsjednik BOŽO PETROV sada, usred najvećeg korona-vala, najavljuje novu referendumsku inicijativu s ciljem ukidanja covid-potvrda. HRVOJU ZEKANOVIĆU, najgrlatijem među Suverenistima, to je bilo dovoljno da DP IVANA PENAVE proglasi sličnim vladajućima HDZ-u i SDSS-u, uz poruku da takav stav odgovara samo onima koji su ovisni o aktualnoj koaliciji.

Hrvatskoj desno-konzervativnoj struji ovo je treći referendumski neuspjeh zaredom. Krajem 2018. propala im je inicijativa kojom su se u paketu zalagali za prekrajanje izbornog zakonodavstva, tj. ograničenje postojećih prava nacionalnih manjina, te pokušaj sprečavanja ratifikacije Istanbulske konvencije. Povjerenstvo zaduženo za provjeru prikupljenih potpisa tada je utvrdilo veliki broj nepravilnosti, među ostalim da su svoje potpise 'davale' i preminule osobe.

Četiri godine ranije Ustavni sud je pak donio odluku kojom je referendumsko pitanje Stožera za obranu hrvatskog Vukovara o zabrani ćirilice proglasio neustavnim. Moguće je da bi istu sudbinu doživio i homofobni referendum o braku da je te 2013. godine Sabor također zatražio ocjenu ustavnosti. No tada vladajuća SDP-ova većina, pod vodstvom tadašnjeg premijera a sadašnjeg predsjednika ZORANA MILANOVIĆA, naposljetku nije podržala taj prijedlog. Tako je udruzi U ime obitelji ŽELJKE MARKIĆ *de facto* omogućila da realizira djelić svog ultrakonzervativnog plana.

■ Tamara Opačić

Jasna Karačić, predsjednica Hrvatske udruge za promicanje prava pacijenata (Foto: Dalibor Urukalović/PIXSELL)

Dezinformacije su privlačne

Hrvatska udruga bolničkih liječnika izrazila je nezadovoljstvo s mišljenjem hrvatskih biskupa koji su se izjasnili protiv prisile na cijepljenje?

Nije u redu da moralne prodike drže oni koji ne znaju kako sustav funkcionira, koliko su liječnici preopterećeni, a koliko se pacijenata u ovom trenutku bori za zrak. U jednom je istraživanju otkriveno kako su prosvjedima skloniji građani s manje završene škole i oni koji imaju više slobodnog vremena. Obrazovaniji ljudi više vjeruju znanosti i svjetskim zdravstvenim dostignućima, za koje se netko školovao desetke godina, dok je za širenje jedne dezinformacije potrebna minuta da se pročita i podijeli, a gotovo uvijek ona zvuči privlačnije i zanimljivije od prave informacije utemeljene na dokazima.

U Hrvatskoj vlada veliki otpor prema cijepljenju zbog dezinformacija?

I u drugim zemljama postoje negodovanja oko covid-potvrda, ali ovo u Hrvatskoj je zaista neviđeno. Imamo situaciju da građani ne vjeruju epidemiolozima i infektolozima kad preporučuju cijepljenje, a kad obole, dolaze istim tim liječnicima da im pomognu. Ne bih htjela ni zamisliti scenarij kao što su neke zemlje najavile da će prednost za respirator imati cijepljene osobe ili da će se naplaćivati liječenje onima koji nisu cijepljeni. Istovremeno, zdravstvene vlasti ne pokušavaju doći do razloga zašto je to tako. Morali bi se više zainteresirati i razgovarati s ljudima o problemima koji ih muče oko ove situacije. Ovo je ipak nastalo malo-pomalo i ljudi zaslužuje neke odgovore. Oni koji se žele cijepiti i oni koji ne žele. Svatko ima pravo pitati i dobiti odgovor.

Kako komentirate izjave predsjednika Milanovića kojima podilazi antivakserima?

Dogodile su se, nažalost, velike podjele na cijepljene i necijepljene. Nitko ne smije biti diskriminiran po svom zdravstvenom stanju, ali isto tako nitko ne smije svojim postupanjem dovesti drugog u opasnost. Uvažavajući sva prava, od ljudskih do prava pacijenata, Europa ipak ima konsenzus da niti jedno od osobnih prava, uključujući zaštitu osobnih podataka, ne može biti superiornije od života drugih. Zakonom o suzbijanju diskriminacije predviđene su iznimke za nejednako postupanje, što se ne smatra diskriminacijom ako je postupanje očuvanje zdravlja.

■ Mirna Jasić Gašić

Iz Žegara kod doktora

Poslije čuvenog slučaja dr. Jusupa, stanovništvo Obrovca opet kuburi s primarnom zdravstvenom zaštitom

Čak i osnovna zdravstvena skrb je nedostižna u nekim dijelovima države. Za ljude obrovačkog kraja, oko 500 bivših pacijenata nesretnog doktora GORANA JUSUPA i njegove lažne medicinske sestre, problem nikad nije riješen do kraja.

Mučan slučaj psihički oboljelog zaposlenika lokalnog Doma zdravlja dospio je u medije 2019., ali ta situacija je tinjala dugo prije razotkrivanja. Iako je HZZO raskinuo ugovor s doktorom Jusupom još krajem aprila 2019., njegovih 500 pacijenata na zamjenu je čekalo sve do decembra 2020., u uvjetima pandemije koronavirusa. Na natječaje se nitko nije javljao. Druga liječnica, koja redovito radi, nije mogla primiti Jusupove pacijente.

Taman kada je prije godinu dana doktorica HELENA RAŠIĆ ušla u bivšu Jusupovu ambulantu i opremila je, dogodila joj se teška prometna nesreća zbog koje je već sedam mjeseci na bolovanju. Pacijenti su opet očajni. Umjesto doktorice Rašić, iz obližnjih Jasenica dva puta tjedno dolazi zamjena, ali kako saznajemo, u dvije smjene u pet dana malo tko može doći na red. Usput se slabo u ordinaciji javljaju na telefon. Sve ovo nam govori Mostov gradski vijećnik IVAN MATIĆ, posebno involviran u probleme Doma zdravlja.

— Doktorica koja mijenja našu nekad dođe, nekad ne dođe. Svaki građanin Hrvatske mora imati mogućnost da dođe kod svog doktora da dobije pregled. Eto, mi to nemamo. Doktorica koja je sad ovdje inzistira na naručivanju na pregled. Što će ovi naši stari? Pa neki ni telefon nemaju. Nama treba pojačana zdravstvena skrb baš zbog tog starog, siromašnog stanovništva i tu je potrebna intervencija države. Znate li vi koliko košta prijevoz na pregled od Golubića do Obrovca? Privatni taksisti ljudima uzimaju po sto kuna. Onda oni dođu, ali doktorice nema. Ili im kaže da dođu sutra – opisuje Matić situaciju u Obrovcu nedostojnu ovog stoljeća.

Osim toga, laboratorij u Domu zdravlja u Obrovcu ne funkcionira jer je laborantica otišla zbog smanjenog opsega posla. Sa sobom je ponijela svu opremu koja je nabavljena preko ustanove. Prema Matićevim riječima, preostale laborantice čiste ambulantu, vade krv, a onda kad sve odrade, uzorke krvi voze u Biograd. Vozač je također završio na bolovanju. Trebalo je pola godine da uprava angažira nekog drugog na njegovo mjesto. Prije nekoliko mjeseci ambulanta u Obrovcu je opremljena defibrilatorom zbog specifičnosti situacije. Prve bolnice nalaze se tek u Kninu ili u Zadru, punkt Hitne medicinske pomoći je u Posedarju, a obrovačka ambulanta pokriva mnogo raštrkanih, teško dostupnih sela. Ipak, mjesecima u Domu zdravlja radi samo jedna doktorica u svojoj smjeni i već spomenuta zamjena koja ne može pokriti sve potrebe pacijenata.

Za komentar smo se obratili ravnateljici Doma zdravlja Zadarske županije RENATI BEK. Ravnateljica navodi da su u Obrovcu ugovorena dva tima opće medicine. Jedna doktorica radi, druga je na bolovanju i ima zamjenu. Ona ističe da zamjena radi 'normalno'.

— Doktorice se mijenjaju, možda je netko bio malo drugačiji, ali svi su funkcionirali. Mislim da ljudi imaju apsolutno svu zdravstvenu zaštitu u Obrovcu – tvrdi Bek.

Ne vidi ništa sporno u tome da ljudi iz Krupe ili Žegara po primarnu zdravstvenu zaštitu idu u preko 30 kilometara udaljen Benkovac.

— Pravo je svakog da izabere doktora gdje želi. Svatko od nas ima slobodan izbor. Ljudi biraju tko im više odgovara – govori ravnateljica.

Na kraju razgovora nam je otkrila da se dr. Helena Rašić vraća s bolovanja u ponedjeljak, 22. novembra, što je potvrdio i Ivan Matić. Barem nešto.

■ Anja Kožul

Znameniti Dom zdravlja Obrovac (Foto: Dino Stanin/ PIXSELL)

Barjaktarenje u Rijeci

Na antivakserskim demonstracijama diljem Hrvatske iznose se politički nepismene i neukusne poruke, ignorantski stavovi, zloupotrebljavaju ljudska prava, poistovjećuju se necijepljeni sa Židovima u Drugom svjetskom ratu, a sve to dok se sa zvučnika ore pjesme MARKA PERKOVIĆA THOMPSONA. Ovakvi prosvjedi stoga su idealno mjesto za popratnu domoljubnu ikonografiju.

MARKO MATAJA-MAFRICI, predsjednik Kluba SDP-a u Skupštini Primorsko-goranske županije, obavijestio je javnost da je u subotu, 13. novembra prijavio policiji čovjeka koji je na prosvjedu protiv covid-potvrda i protuepidemioloških mjera nosio neodgovarajući barjak.

'Na antivakserskom derneku u mom gradu, i to u dijelu grada koji je, ironično, bio pod fašističkom Italijom do oslobođenja, legenda je našao vijoriti ustaški barjak. Prijavio sam to policiji imenom i prezimenom i zamolio da mi se naknadno javi što je poduzeto', napisao je Mataja-Mafrici na Facebooku.

U razgovoru za Novosti kaže da mu je izuzetno zasmetala zastava koju je vidio. Smatra da je zastava s prvim bijelim poljem nedopustiva jer Ustav Republike Hrvatske vrlo konkretno definira kako izgleda hrvatska zastava.

— Možemo voditi polemiku je li to 100 posto ustaška zastava i imati različite interpretacije povijesti. Ja se vodim interpretacijom povjesničara HRVOJA KLASIĆA koji kaže: 'Danas, međutim, svatko tko izvjesi zastavu sa grbom koji počinje bijelim poljem nimalo ne luta. On točno zna zašto je to učinio, kakvu poruku time šalje i koji propali režim veliča.' Ekstremno desni krugovi su se valjda dogovorili da ako ne stave 'U' na zastavu, onda je prihvatljiva, ali zna se na što se misli kad je zastava bez krune i s prvim bijelim poljem – jasan je Mataja-Mafrici.

Riječki portali su prenijeli njegovu objavu, a to je pokrenulo nenormalnu količinu govora mržnje i prijetnji upućenih njemu i njegovoj obitelji, govori SDP-ovac.

— Suočavamo se s ogromnom količinom govora mržnje na društvenim mrežama. Broje se krvna zrnca i upućuju poruke koje su na sramotu nacije. Ja sam domoljub i mislim da je patriotski čin krenuti u borbu protiv govora mržnje – poručio je Mataja-Mafrici.

■ A. Kožul

FRAGMENTI GRADA

Antivakseri

Neki od nas još se uvijek sjećaju onih starih teza koje su donedavno, u historijskom smislu, kotirale kao validna teorijska polazišta za ideal-tipski zamišljenu javnu komunikaciju u uljuđenom građanskom društvu liberalno-kapitalističke demokracije, graničnika koji se samodopadno kočoperi 's kraja povijesnog vremena'.

To je ona 'habermasovština' koja je moderno društvo pretpostavila u vidu racionalnog sučeljavanja pojedinaca vođenih činjenicama i principima argumentativne rasprave, koji u ključu dijalektičkog mišljenja tvore javno mnijenski prostor što nadilazi naše individualne horizonte pri promišljanju svijeta. Ne treba biti intelektualno minuciozan i tankoćutan um kako bi se konstatirao danas notoran uvid da je naše kolektivno javno mnijensko 'oslobođenje' u internetskoj eri novomedijsko-tehnološki posredovane komunikacije, sistemski određene kapitalističkom nezajažljivom pohlepom za profitom, rezultiralo nečim potpuno suprotnim. Namjesto zazivane argumentativno-racionalne debate, dobili smo permanentnu triviju neukusnog spektakla, erupciju komodificiranog brbljanja, besmisleno blebetanje pretvoreno u još jednu robu na tržištu. Glupost se postulirala kao legitimna javna gesta.

Stoga je do opće razine normativiziran i legitimiran stav: imam pravo izreći svoje mišljenje o svemu i svačemu. Ugnijezdilo se takvo 'mišljenje' na pijedestal, ne da bi ga prethodno trebalo utemeljiti u pripadajućoj mu genealogiji, pokazati otkuda je ono dospjelo i na čemu počiva. Poduži uvod bio je potreban u svrhu kontekstualnog, društveno-povijesnog smještanja i primjerenog tretmana ovotjednog fragmenta grada. To je djelić dijaloga dviju anonimnih djevojaka u javnom prostoru: 'Je l' ti znaš da nijedna žena u Hrvatskoj koja se cijepila protiv korone nije rodila?'; 'Stvarno? Nisam znala, grozno.'

Nije mi namjera da ovdje, kao bezuvjetni vakser, ukopavam rovove i osipam moralističku paljbu po antivakserskom svjetonazoru. Neću biti ni kivan na bedastoću tih mladih cura. Prešutjet ću i poteškoće koje imamo u svakodnevnom društvenom životu zbog stanja svijesti i praktičnih odluka onih koje navedeni citati reprezentiraju. Pritom ne hinim nekakvu toleranciju, dapače. Kada fašistoidni, zli politički lutak populistički manipulira besmislenom tvrdnjom da on 'ima pravo na virus', tada takvoj barabi treba ubrizgati duplu dozu tog istog virusa u samici odjela psihijatrijske bolnice i pomno mu pratiti reakcije. No spomenute anonimuse vidim kao žrtve sistemsko-institucionalnih politika, premreženih neodgovornošću, nebrigom i dugotrajnim sistematičnim zanemarivanjem. Izbezumljene i prestrašene jedinke koje, ne bez razloga, ne vjeruju više ničem i nikom. Ali koje je ipak nemoguće amnestirati od odgovornosti jer ne žive samo u svom, već i u društvenom svijetu prema kojem svi imamo odgovornost.

■ Hajrudin Hromadžić

PIŠE Ivana Perić

Pravo na seksualni rad

Seksualne radnice i radnici Europe solidariziraju se ovih dana sa svojim kolegicama i kolegama iz Španjolske, čija vlada želi donijeti ‘sveobuhvatni zakon o ukidanju prostitucije’. O problemima s kojima se svakodnevno suočavaju tim povodom za Novosti govore predstavnice udruženja seksualnih radnica Italije, Nizozemske i Sjeverne Makedonije

Španjolski premijer PEDRO SÁNCHEZ najavio je nedavno da će Španjolska revidirati zakon o prostituciji, s krajnjim ciljem iskorjenjivanja jedne od najvećih seks industrija na svijetu (iza Tajlanda i Portorika), ‘teške’ gotovo četiri milijarde eura. Pretpostavka UN-a je da se u Španjolskoj danas oko 300 tisuća žena bavi seksualnim radom. Svodništvo je trenutno protuzakonito, a prostitucija dekriminalizirana, ali neregulirana (iako redovno ukalkulirana u nacionalni BDP).

Kako stvar funkcionira u praksi – pravne dozvole daju se klubovima koji mogu funkcionirati kao bordeli, ali seksualne radnice tamo ne smiju biti izravno angažirane od strane vlasnika kluba. Radnice su prisiljene ‘iznajmiti’ sobe u kojima rade i vode se kao ‘samozaposlene’, iako se ono što rade ne smatra poslom. A budući da se ne smatra poslom, za takav rad ne mogu dobiti nikakve beneficije ili zaštitu. Tijekom pandemije španjolski bordeli su mogli podnijeti zahtjev za pomoć, što im je omogućilo da drugim zaposlenicima, onima koji se ne bave seksualnim radom (konobarima, čistačima) isplaćuju punu ili djelomičnu plaću, ali seksualne radnice nisu mogle dobiti nikakvu naknadu i bile su prepuštene same sebi.

Novi nacrt zakona Sánchezove vladajuće stranke PSOE predviđa ‘sveobuhvatni zakon o ukidanju prostitucije’ i očekuje se da će uključivati sustav novčanih kazni za one koji kupuju seksualne usluge, zajedno s oštrijim sankcijama za vlasnike bordela. Plan socijalista nailazi na kritike onih koji zagovaraju pojačanu regulaciju umjesto ukidanja prostitucije. Predvodnice u toj kritici upravo su seksualne radnice, okupljene u sindikatu Organización de Trabajadoras Sexuales (Organizacija seksualnih radnica) ili kratko OTRAS (’druge’).

Prosvjedni marš španjolskog sindikata OTRAS (Foto: OTRAS)

Sindikat je pokrenut prije tri godine, a iznikao je iz udruženja APROSEX, koje je 2012. godine osnovala CONXA BORRELL (sada predsjednica OTRAS-a). APROSEX je bio nešto između grupe za podršku i sustava dnevne skrbi. Žene su se javljale jedna drugoj kako bi se uvjerile jesu li sigurno stigle kućama nakon smjene, čuvale si djecu i informirale se o poslu i klijentima. S vremenom su shvatile da će se za svoja radnička prava moći izboriti jedino kroz sindikalni rad.

U ljeto 2018. osnovale su OTRAS, ali je rad sindikata zabranjen svega tri mjeseca kasnije, po nalogu Nacionalnog suda. Pri osnivanju je OTRAS dobio zeleno svjetlo od Ministarstva rada i upisan je u registar dan prije nego što će Vlada otići na ljetnu stanku. Po povratku s raspusta, Sánchezova vlada, zajedno s abolicionističkim udruženjima, odmah je povukla mjere da se sindikatu zabrani rad. U presudi je Nacionalni sud utvrdio da bi dopuštanje postojanja sindikata značilo ‘priznavanje čina nabave seksa zakonitim’.

Iako napadane sa svih strana, zasute velepravedničkim hashtagovima #SoyAbolicionista (’Ja sam abolicionistkinja’) i paralelno u svakodnevnom egzistencijalnom grču, sindikalistkinje iz OTRAS-a nisu odustale. Nastavile su se organizirati i uputile žalbu Vrhovnom sudu, koji je ovoga ljeta presudio u njihovu korist, obrazloživši da seksualne radnice ‘imaju temeljno pravo na slobodu udruživanja i pravo na osnivanje sindikata’. Osim pobjede za seksualne radnice, radi se i o presudi u korist slobode udruživanja općenito. Naime, dosad su se samozaposleni i freelance radnici mogli samo učlanjivati u postojeće španjolske sindikate, ali vlastite nisu mogli osnivati.

Taman kad je stigla ova presuda, stigle su i najave o novom zakonu o prostituciji. Zato u sindikatu OTRAS posljednjih mjeseci nisu imale vremena odahnuti. Iako o svome radu žele govoriti i povezivati se i van Španjolske, priznaju nam kako su trenutno previše iscrpljene za razgovor. Pandemija ih je osiromašila, dodatno ih ugrozila na ulicama, vrijeme i resurse koje su uložile na sindikalno organiziranje olako bacaju u vjetar moćnici koji im s najviših instanci, što državnih, što akademskih, drže moralizirajuća ‘spasiteljska’ predavanja.

Iz sindikata su već navodile kako su se više puta obraćale abolicionistkinjama u želji da javno razgovaraju o prednostima i nedostacima reguliranja seksualnog rada, ali njihove su ponude redovno odbijane (’razgovara sa bludnicom, i nije neki čin’). OTRAS je stoga abolicionističku opoziciju prozvao kao industriju koja dobro živi od svojih zatvorenih rasprava, od rasizma i klasizma, i manipulacije feminizmom.

Kako su u sindikatu trenutno previše ugrožene da bi o toj ugrozi stigle elaborirati za novine u Hrvatskoj, u drugarsku pomoć priskaču kolektivi seksualnih radnica iz drugih zemalja, voljni podijeliti svoja iskustva i mišljenja o kriminalizaciji seksualnog rada i teškoćama radničkog udruživanja.

— Seksualni rad mora biti reguliran i dekriminaliziran. Istraživanja potkrijepljena brojnim dokazima pokazala su da kriminalizacija pojačava marginalizaciju seksualnih radnica i njihovu isključenost iz društva. Najava španjolskog premijera ne uzima u obzir negativan utjecaj kriminalizacije na živote seksualnih radnica. Ne prepoznaje samoopredjeljenje seksualnih radnica. A što je najproblematičnije, španjolski premijer se ne savjetuje s organizacijama koje predvode seksualne radnice u Španjolskoj. Podržavamo legitiman zahtjev sindikata OTRAS za priznavanjem bazičnih prava seksualnih radnica i poboljšanjem njihovih radnih uvjeta – govori nam LETONDE HERMINE GBEDO iz talijanskog Comitato per i Diritti Civili delle Prostitute (CDCP), Komiteta za građanska prava prostitutki.

CDCP je nastao prije 40 godina upravo zato što su seksualne radnice stigmatizirane, obespravljene i marginalizirane. Te 1982. godine talijanske su se seksualne radnice udružile ne bi li se zaštitile od na nasilnih napada koje su doživljavale. Komitet je ostao jedan od glavnih glasova u debatama o seksualnom radu u Italiji, i tijekom godina su mnogo radile protiv krijumčarenja ljudi i nasilja u seks industriji te zagovarale poštene radne uvjete i poboljšanje radničkih prava.

— Priznavanje seksualnog rada kao rada omogućilo bi posebno diskriminiranima, migrantkinjama i transrodnim osobama, da imaju dozvolu boravka za rad, da imaju prihod, da imaju jednak pristup sudstvu, zdravstvu i socijalnim uslugama. Za neke bi to zaista značilo oslobađanje od onih koji iskorištavaju. Kao organizaciji koja se bori za prava marginaliziranih, važno nam je progovoriti protiv svih štetnih zakona i politika usmjerenih na eliminaciju seksualnog rada ili provedbu zakona štetnih po živote seksualnih radnica, kao što je švedski model – ističe Gbedo.

U Španjolskoj mediji i abolicionistkinje često tvrde da su oko 90 posto seks radnica žrtve krijumčarenja, iako se zapravo radi o jednom drugom postotku. TAMPEP (Europska mreža za promicanje prava i zdravlja među migrantskim seksualnim radnicima, koja okuplja 30-ak organizacija) procjenjuje da su između 80 i 90 posto seksualnih radnica u Španjolskoj – migrantkinje. Migracija je temeljni aspekt koji treba uzeti u obzir kada se analizira seksualni rad u Europi, jer su migrantkinje daleko najzastupljenije među seksualnim radnicama. To što je dio migrantkinja prokrijumčaren ne govori isključivo niti primarno o seksualnom radu, nego o okrutnosti europskih graničnih režima, koji prisiljavaju ljude da se u potrazi za boljim životom

NOVOSTI HOBOCTN
Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1144, petak, 19. studenoga 2021.

Tvrdoglaviji sam od svojih koza

Nakon povratničke borbe u kojoj su ponovno uspostavljali život i vodili iscrpljujuću pravnu bitku da ostvare mirovinu, bogatstvo Đure i Mirjane Matijević svakako su dvije kćeri koje su završile fakultete

IMAM dvanaest koza i to je sve moje bogatstvo. Za svaku dobivam sto kuna godišnjih poticaja, a kad mi država uplati taj novac, ne znam pravo što bih s njim: samo za njihovu hranu, pogotovu zimi, treba mi barem triput toliko. Tvrdoglave su te moje koze, ali sam ja još tvrdoglaviji i guram dalje, pa što bude – bude, uvodi nas u razgovor sedamdesetogodišnji ĐURO MATIJEVIĆ iz Balinca, brdovitog sela južno od Gline.

Nekada je kuća Matijevićevih bila poznata po poljoprivrednoj i stočarskoj proizvodnji, ali je to u ljeto 1995. naprasno prekinuto s Olujom. Porodica je tada završila negdje kraj Sremske Mitrovice, u kraju u kojem nikada prije nije bila; dobiše ondje od nekih dobrih ljudi tek baštu da je obrađuju, pa izdržaše nekako dvije godine. Potom se odlučiše vratiti u svoj balinački zaselak, na Baltić Brdo.

— Kad smo se supruga MIRJANA i ja vratili iz progonstva, moralo se od nečega opet započeti, pa kupih jednu kozu. S time je sve krenulo nabolje, jer sam ubrzo od nekih austrijskih donatora dobio kravu, a onda smo nabavili i purane. Život je opet ušao u kolotečinu: nije, doduše, bilo kao prije rata, ali se nekako guralo. Tu i tamo bi zapelo, kao kad nam je lisica u sat vremena zadavila tucet kokošiju. No valjaju se godine, i mi s njima, pa sve više 'skraćujemo' vrt i smanjujemo blago, tako da smo sada na ovih dvanaest koza – tumači nam domaćin.

Unatoč tome što ne zdvajaju previše, nakon povratka im ipak nije sve glatko išlo. Razumljive su poteškoće oko ponovne uspostave života savladavali korak po korak, no onda su zaredale nepredviđene nevolje, s kojima se do danas bore. Đuro je prije rata bio zaposlen kao pravosudni policajac s činom nadzornika u zagrebačkom Remetincu, a 1991., s 25 godina radnog staža, naprasno je umirovljen. Kad ga upitasmo je li ta nagla penzija uslijedila radi sastava njegovih krvnih zrnaca, samo sliježe ramenima.

— Umirovljen sam 1991., a prvu mirovinu dobih 2008. – kaže nam uz znakovit osmijeh.

Čim se vratio iz izbjeglištva, tužio je Ministarstvo pravosuđa, pa s tom državnom institucijom vodio spor dugih jedanaest godina, iako se sve moglo riješiti kroz godinu-dvije. Naime, u njegovu je slučaju sve bilo jasno: svi dokumenti uredni, a staž upisan u radnu knjižicu.

— Do danas mi nije jasno čemu je služilo to besmisleno rastezanje i odlaganje; navodi me na zaključak da je jedini cilj bio namjerno otežati život meni i mojoj obitelji. Čuo sam priče nekih upućenijih pravosudnih radnika da se igralo na kartu oduzimanja što većeg broja mirovina, pa što već prođe. Za mene je tragedija ipak u nečemu drugom: dugotrajni spor nakraju dobih, ali bez ijedne kune zaostatka. Znači, jedanaest godina borbe sa sustavom rezultiralo je naposlijetku rješenjem o mirovini, ali od naknade za pravnu bitku oko svojih prava i zaostataka ne dobih ništa – kaže Đuro.

Pošto je dobio maratonski spor i mirovina mu se počela isplaćivati, angažirao je jednog zagrebačkog odvjetnika da pokuša ostvariti svoja prava. Iako ga je advokat redovito izvještavao o tome koje je korake poduzeo – uz ostalo i da je tužbu poslao na Sud za ljudska prava u Strasbourgu – uslijedit će šok za Matijevića: doznaje, naime, da nikakva tužba nije poslana, nakon čega s odvjetnikom gubi svaki kontakt.

I Đurina supruga Mirjana bila je prije rata zaposlena u policijskim službama, jer je odmah nakon srednje škole, još davne 1970., završila kao službenica u Petrinji. No kako je taj grad s početkom raspada federacije završio izvan dosega hrvatskih vlasti, dočekaše je kontrole i samovolja moćnih pojedinaca.

— Ja sam odmah dobila otkaz s obrazloženje da sam, iako Srpkinja, previše lojalna Hrvatima. No nisam se baš dala tako jednostavno otjerati: podnijela sam tužbu i pokrenula sudski postupak, pa je na kraju petrinjski sud presudio u moju korist i vratio me na posao. Ipak, moj tadašnji pretpostavljeni kazao mi je da me nit' smije nit' može primiti natrag, jer će inače i sam ostati bez posla. Poslije rata sam pokušala dokazati da sam bila nezakonito otpuštena, no to nikoga ovdje nije zanimalo. Stvarno, da poludiš: jednima sam bila previše lojalna Hrvatima, a drugima Srbima – prisjeća se Mirjana.

DANAS ipak prima mirovinu, a ona sa svim dodacima iznosi dvije tisuće kuna mjesečno. Uz Đurinih 3.400, izdrže nekako. Njihova kći JOVANA, studentica zagrebačkog PMF-a, dovršava svoj diplomski rad na poznatom Institutu Ruđera Boškovića, dočim je njezina sestra BOJANA već diplomirala na Veterinarskom fakultetu i sad čeka posao. Kada su se Matijevići napokon pomirili sa svim proživljenim nedaćama i nepravdama te nekako navikli na svakodnevne poteškoće, dogodio se banijski potres.

— Iako nam je kuća dobila zelenu naljepnicu, dobrano je oštećena, pa smo u njoj u vječitom strahu. Još nam je veći problem stara kuća, koja nam je služila kao spremište za alate, strojeve i stočnu hranu: taj je objekt stradao do tolike mjere da je neupotrebljiv. Stoga ove godine kukuruz nisam ni zasijao, a ni sijeno za koze nemam kamo skloniti. Podnijeli smo zahtjev da bude popravljen, pa za potrebne papire i elaborate već platili devet tisuća kuna, no pojma nemamo što će od svega toga biti. Ako smo uzalud dali novac za obnovu koje neće biti, bit će nam doista teško i preteško – zaključuje Đuro Matijević u strahu od budućnosti.

■ Vladimir Jurišić

Đuro i Mirjana Matijević sa svojim kozama

Poslije rata sam pokušala dokazati da sam bila nezakonito otpuštena, no to nikoga nije zanimalo. Jednima sam bila previše lojalna Hrvatima, a drugima Srbima, prisjeća se Mirjana Matijević

Izvještaj o diskriminaciji Roma u sklopu projekta Europske grupe za prava manjina

Vječno na margini

Romska djeca nemaju prostoriju gdje bi mogla u miru pratiti nastavu. Manjak je tehničke opreme za praćenje nastave na daljinu, komentira Milan Mitrović, predsjednik Romske organizacije mladih Hrvatske, novi izvještaj o diskriminaciji pripadnika ove manjine

Istraživanje o opsegu diskriminacije Roma i njihovom pristupu pravosuđu provedeno je u razdoblju od marta do juna 2021. u Hrvatskoj i Bugarskoj, u zemljama u kojima je stoljećima nastanjeno romsko stanovništvo. Nedavno je predstavljen i komparativni izvještaj s analizom tih istraživanja provedenih u sklopu projekta Europske grupe za prava manjina i njenih partnera – Informativno pravnog centra u Hrvatskoj te Centra za međuetnički dijalog i toleranciju Amalipe u Bugarskoj.

Prema posljednjem popisu stanovništva iz 2011. u Hrvatskoj živi 16.975 Roma (0,4% stanovništva), dok Vijeće Europe procjenjuje da je u RH zapravo između 30.000 i 40.000 Roma. Procijenjeni broj Roma u Hrvatskoj znatno je veći od službenih brojki jer se često odlučuju izjasniti kao Hrvati ili Srbi zbog straha od diskriminacije. Većina Roma živi u Međimurskoj županiji, a potom ih najviše ima u Zagrebu i Sisačko-moslavačkoj županiji.

— Brojka se svakako vrti oko 40.000 Roma. Razlog neizjašnjavanja je dakako strah od neprihvaćenosti i nejednakog postupanja. To vjerno prikazuje slučaj iz Međimurja gdje jedna obitelj nije mogla dobiti kredit dok nije promijenila prezime, iako je ispunjavala za to sve preduvjete – komentira MILAN MITROVIĆ, predsjednik Romske organizacije mladih Hrvatske.

Prema Izvještaju, diskriminacija se očituje na različite načine: segregacija u obrazovanju i dalje je uobičajena, mnogi Romi su odbijeni na razgovorima za zapošljavanje temeljem različitih izgovora, a visok postotak romske populacije živi u lošim stambenim uvjetima – u odvojenim i udaljenim područjima. Oni su prostorno, ekonomski i politički marginalizirani. Također, Romi su u Hrvatskoj suočeni s visokim stopama siromaštva i nezaposlenosti, lošim stambenim uvjetima, lošom zdravstvenom skrbi i niskom razinom obrazovanja.

— Takvo stanje možemo pripisati i lošem sustavu. Nažalost, Romima je prišivena etiketa da ne žele ići u školu, iako nerijetko u sustavu školstva nailaze na diskriminaciju. Smatram da je obrazovanje ključ uspjeha, jer završavanjem škole i stjecanjem formalnog zvanja, možemo biti konkurentniji na tržištu rada. To kasnije

Stvaran broj Roma je oko 40.000 – Milan Mitrović (Foto: Ivica Galović/PIXSELL)

polučuje i druge rezultate, odnosno participiranje u društvu, izlazak iz začaranog kruga siromaštva te lakšu integraciju – navodi Mitrović.

Istraživanje je pokazalo da su zbog nedovoljnog poznavanja romske kulture, predrasude prema romskoj zajednici i stereotipi duboko ukorijenjeni u svijesti lokalne zajednice. Romska je manjina po diskriminaciji najranjivija u odnosu na 22 priznate manjine u Hrvatskoj, a nedostaju učinkovite mjere za suzbijanje diskriminacije koje bi bile usmjerene protiv nejednakog postupanja prema Romima. Većina slučajeva diskriminacije Romi ne prijavljuju, a glavne prepreke u tome su nepovjerenje u državne institucije, nedostatak znanja o dostupnim pravnim lijekovima i strah od posljedica.

— To što većinu slučajeva diskriminacije Romi ne prijavljuju je svakako uzrok nepovjerenja u sustav, ali moram napomenuti da su se kroz vrijeme naučili živjeti s time – ističe Mitrović.

RAZLOZI diskriminacije su često predrasude, stigma i anticiganizam koji su se 2019. godine manifestirali u govoru mržnje, prosvjedima, pa čak i fizičkom nasilju nad Romima, istaknuto je u Izvještaju te je navedeno da je u Hrvatskoj pučka pravobraniteljica u svom godišnjem izvješću za 2019. izrazila zabrinutost zbog prosvjeda održanog u Čakovcu organiziranog protiv romske zajednice koja živi na tom sjevernom hrvatskom području. Pojedini govori određenih lokalnih političara, predstavnika javnosti i građana bili su iznimno zapaljivi, pa su romske nevladine organizacije htjele organizirati protuprosvjed kako bi skrenule pažnju na govor mržnje, ali su ga čakovečke općinske vlasti zabranile. Proturomski osjećaji izbili su u lipnju 2019. godine kada je Grad Zagreb odlučio preseliti 29 romskih obitelji iz Plinarskog naselja u Petruševac.

— Slučajevi predrasuda i diskriminacije su u određenim područjima u Hrvatskoj na zabrinjavajućoj razini. Dijelom je to i odgovornost samih Roma, no najveća je odgovornost na pravnom sustavu zbog neadekvatnog sankcioniranja prijestupnika jer dolazi do ponavljanja, što kaznenih što prekršajnih prijestupa – rekao je Mitrović.

Prema Izvještaju, pandemija Covida-19 je nerazmjerno pogodila romsku populaciju u Hrvatskoj. Oni koji žive u nedovoljno opremljenim i prenaseljenim kućanstvima često nemaju vodu za piće niti financijska sredstva za kupnju dezinficijensa. Brojna romska djeca koja žive u kućanstvima bez računala, prijenosnog računala ili tableta, nemaju pristup digitalnim sadržajima i ne mogu se uključiti u online obrazovanje.

— Pandemija je pogodila svo stanovništvo, a posljedice su se posebno reflektirale na Rome budući su romska naselja smještena, u najviše slučajeva, na rubnim dijelovima grada, gdje je loša pokrivenost signalom. Osim navedenog, u najviše se slučajeva pojavljuje problem neadekvatnog prostora za rad – djeca nemaju prostoriju gdje bi mogla u miru pratiti nastavu, nerijetko dolazi do situacije da u obitelji ima više učenika. Manjak je tehničke opreme za praćenje nastave na daljinu – pojašnjava Mitrović.

Hrvatska ima nacionalne strategije koje određuju ciljeve i politike za borbu protiv diskriminacije te poboljšanje socijalne uključenosti Roma – Nacionalni program za Rome (2003.), Desetljeće za uključivanje Roma (2005.–2015.), Prva Nacionalna strategija uključivanja Roma (2013.-2020.) Akcijski plan za uključivanje Roma (2005. – 2015.), Novi Akcijski plan za provedbu NSUR-a (2013. – 2020.), Nacionalni plan za borbu protiv diskriminacije (2017. – 2022.) i Akcijski plan (2017. – 2019.). No iako su uspostavljene različite strategije za borbu protiv diskriminacije Roma i osiguranje njihove socijalne uključenosti, u Hrvatskoj različite institucije odgovorne za njihovu provedbu često nisu koordinirane, a prikupljanje podataka i praćenje provedbe je neadekvatno, zaključeno je u Izvještaju.

■ Mirna Jasić Gašić

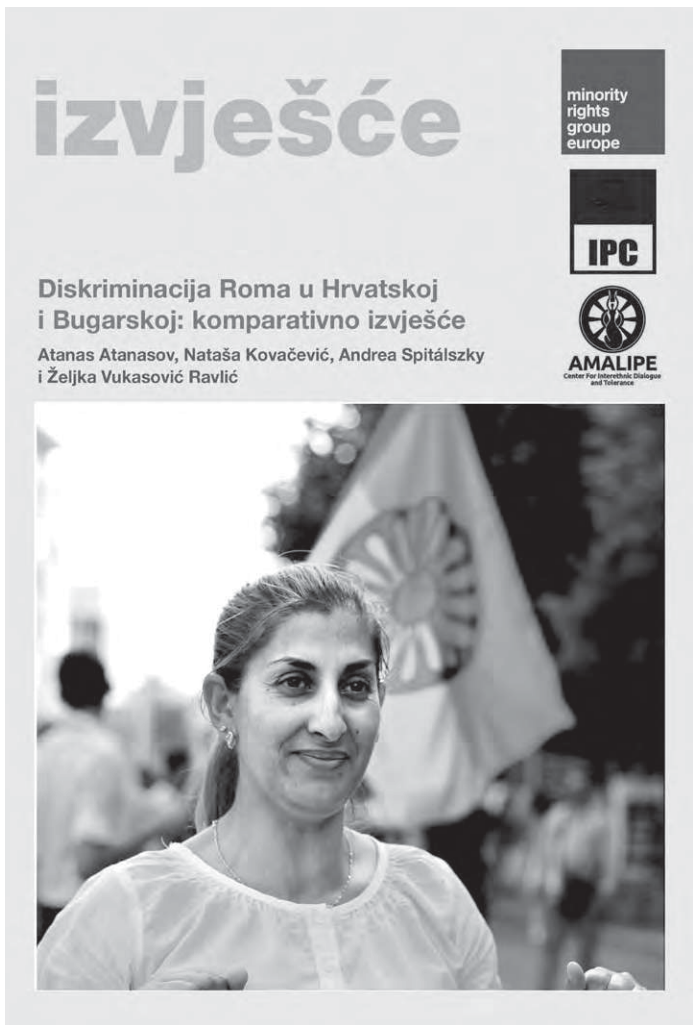

Pandemija Covida-19 je nerazmjerno pogodila romsku populaciju – navedeno je u izvještaju

Davorka Perić, voditeljica programa kulture u SKD 'Prosvjeta'

Uspjelo približavanje

Program za 2022. odvijao bi se i u manjim sredinama

U kolikoj mjeri su ovogodišnji Dani srpske kulture opravdali svoj moto 'Umjetnost približavanja'?
Mislim da smo uspjeli u tome jer je istoimena izložba na kojoj su predstavljeni radovi dvadesetak umjetnika iz Srbije i Hrvatske trebala biti zatvorena 15. novembra, ali razmišljamo da je produžimo zbog iskazanog interesa. Na samom otvaranju okupio se velik broj ljudi dok ju drugi kontinuirano dolaze pogledati, tako da ju je vidjelo više posjetilaca, uz pozitivne reakcije na cijeli koncept. Nažalost, kod osmišljavanja manifestacije najviše su patili programi kazališnog tipa jer se nismo mogli ohrabriti na neke ozbiljnije projekte koji bi se uklapali u temu. Željeli smo dovesti predstavu 'Lepa Brena project', međutim nismo se na to odlučili budući su kazališta znatno smanjenog kapaciteta pa bi mogla primiti premalo publike za veliki projekt na temu približavanja umjetnosti, pop kulture i tradicionalnih vrijednosti kroz koje smo htjeli povezati publiku.

Bi li vam bilo drago da neki od predstavljenih programa bude održan u drugim sredinama u Hrvatskoj?
Naravno, za to je bilo dosta upita, bilo za izložbu, koncert braće Teofilović, predstavu 'Zlostavljanje' ili pjesničke večeri koje su na primjer željeli vidjeti u Rijeci. Nismo uspjeli realizirati paralelno odvijanje, ali nije isključeno da ti sadržaji budu održani u nekom drugom terminu.

Što od manifestacija 'Prosvjete' ubuduće možemo očekivati?
Radi se na planu za 2022. koji bi se kao i ovogodišnji odvijao u manjim mjestima i selima gdje bi se održavale umjetničke radionice koje uključuju predstavljanje i produkciju umjetničkih radova, filmova, videa, knjiga ili dokumentarnih zapisa koji ukazuju na probleme unutar društva karakteristične za srpska mjesta, kao što su bili nepostojanje vodovoda ili autobusne linije u Islamu Grčkom kod Zadra. Tako namjeravamo obraditi mjesta Nebriževac u Imotskoj krajini i Lončare kod Obrovca gdje žive pripadnici više etničkih zajednica i to kroz projekt pod nazivom 'Uključi me'. U samom prostoru u Preradovićevoj 21 u Zagrebu koji je na specifičan način zaživio u ovo doba pandemije, u suradnji s MARKOM TOMAŠEM koji je bio prvi gost u programu 'Čitanje drugih', kao osoba koja svojom poezijom i načinom života povezuje ljude na ovim prostorima od Mostara i Sarajeva preko Zagreba i Beograda, Splita i Rijeke, nastavili bi program čitanja pjesama drugih autora. Pozivali bi neafirmirane bendove, predstavljali knjige i knjižare te time stvorili novu scenu i atmosferu.

S obzirom na vaš angažman u obnovi uništenih spomenika, kakva je situacija oko spomenika poginulima u borbi za oslobođenje Knina na brdu Spas, kao i spomenika Gudovčan u Bjelovaru?
Godišnjica oslobođenja Knina je 3. prosinca. Tada ćemo organizirati izložbu i odlazak do srušenog spomenika gdje će biti izvedeni performans i čitanje poezije. Tako bi javnosti ukazali na važnost obilježavanja oslobođenja Knina i Dalmacije 1944. Taj projekt radimo u suradnji s udrugom Vedra; obnova sada nije aktualna, ali sada radimo na osvještavanju ljudi o ulozi spomenika. Figura visoka 25 metara koja leži na brdu i dalje predstavlja skulpturu u javnom prostoru koja je zanemarena u javnom govoru. Nastojimo je učiniti što vidljivijom i dati dignitet tome mjestu, ali i utjecati na svijest ljudi o važnosti te bitke. Projektom je predviđeno da bi prvo bili zatvoreni ulazi u grobnice u kojima su pokopani poginuli, kao i da memorijalno mjesto bude obilježeno na drugi način. Za to imamo podršku Grada Knina, Zavičajnog muzeja u kojem će biti izložba povodom dana oslobođenja Knina, podršku Šibensko-kninske županije, podršku države preko potpredsjednika vlade BORISA MILOŠEVIĆA i Ministarstva kulture te Konzervatorskog odjela. Tu sam optimistična jer Grad i Županija dobro surađuju, tako da bi jednog dana makar i djelomično sanirani spomenik mogao postati turistička destinacija i jedno od obilježja Knina. Što se tiče porušenog spomenika Vojina Bakića u Gudovcu kod Bjelovara gdje je počinjen prvi pokolj nad Srbima u NDH, kako ta skulptura po fotografiji ne može ponovo biti izrađena, bit će postavljena druga Bakićeva skulptura kojom će se aludirati na ponavljanje nekih momenata koji su se događali 40-ih godina u sadašnjem novom valu fašizacije društva. S Gradom Bjelovarom pregovara se o urbanističkom uređenju tog prostora i datumu postavljanja.

■ N. Jovanović

MANJINSKI ZASTUPNIK

Otpišimo sudske troškove srodnicima žrtava

ANJA ŠIMPRAGA, SDSS-ova saborska zastupnica, govorila je u Saboru o sudskim nepravdama s kojima se nose obitelji civilnih žrtava rata. Oni koji su pravdu za ubijene potražili na sudu, inzistirajući na otkrivanju i kažnjavanju ubojica, nakon dugogodišnjih sporova dovedeni su pred apsurdan čin. Umjesto da dobiju nadoknadu štete od države, sinove, kćeri, braću i ostale bližnje nastradalih najčešće se tereti za plaćanje parničnih postupaka. Šimpraga je navela primjer 'Milana iz Polače' čija je majka ubijena krajem augusta 1995. Ona je nastradala kao civilna osoba, ubijena je u obiteljskoj kući u Polači po okončanju Oluje.

Počinitelji ovog zločina nisu otkriveni i osuđeni, pa je, s obzirom na tu činjenicu, Milanova tužba za naknadu nematerijalne štete koju je podigao protiv Republike Hrvatske – odbijena.

— Milana se nakon toga tereti za plaćanje parničnog postupka u iznosu od 66.000 kuna. Na taj način on je postao dužnik Hrvatske ne čineći ništa protiv drugih, tek tražeći pravdu za sebe – konstatirala je zastupnica. Još jedan primjer s kninskog područja. MILE GRUBOR iz Plavna izgubio je oca i baku dvadeset dana nakon Oluje. Pokrenuo je parnicu za naknadu štete zbog ubijenih članova porodice no zahtjev je odbijen i u cijelosti je morao platiti 35.000 kuna sudskih troškova. Najnoviji slučaj je onaj DAMIRA PUNOŠA iz Dobropoljaca kraj Benkovca, o kojem smo pisali u prošlom broju Novosti. On je prije dva mjeseca dobio opomenu pred utuženje s Općinskog državnog odvjetništva u Zagrebu. Od njega, njegovog brata i sestre potražuje se

Samo je 15 tužbi zbog ubijenih u Oluji 'prošlo' (Foto: Vreme)

podmirenje sudskih troškova u ukupnom iznosu od 109.000 kuna. Njima je u Oluji ubijena majka, bolesna i nepokretna starica. O njenoj sudbini obitelj je saznala tek 2001. godine. Sada se od Damira traži da popuni obrasce o imovini, kako bi se država mogla naplatiti. Kuća im je bila zapaljena i teškom mukom opet su je podigli, rekla je Šimpraga. Punoš je o svom slučaju informirao Srpsko narodno vijeće i potpredsjednika vlade BORISA MILOŠEVIĆA.

— Kako nismo dobili odštetu za ubojstvo majke uz tvrdnju da je za to istekao rok od pet godina, a moramo platiti sudske troškove, otpis bi značio bar malo pravde, pogotovo što je država u mnogim slučajevima otpisivala i veća potraživanja. Država za te pare koje od nas traži neće propasti, ali mi hoćemo – rekao je za Novosti. Šimpraga je ustanovila da je ovakva sudbina zadesila mnoge druge te da na ovakav način obitelji ubijenih opet prolaze pakao koji su odavno htjeli zaboraviti.

— Zbog činjenice da su vam roditelji ubijeni kao civili, vi ste na određeni način višestruka žrtva. Izgubili ste sudski spor, osporeno vam je pravo na satisfakciju i dužni ste Republici Hrvatskoj nadoknaditi troškove parničnog postupka. Nalazite se u ionako teškoj situaciji, jer ukoliko ne platite ovaj predmetni dug u pozvanom roku, postoji mogućnost da država pokuša naplatiti svoje potraživanje sudskim putem. Ukoliko nemate dovoljno novčanih sredstava na bankovnom računu, vjerovnik može pokrenuti ovršni postupak na vašoj pokretnoj ili nepokretnoj imovini – objasnila je Šimpraga ovršni protokol.

Navela je da su troškovi parničnog postupka i obaveza njihove naknade jedna od posljedica odnosa stranaka u parnici. Ta sudska odluka temelji se na članku 154., stavak 1. Zakona o parničnom postupku. Šimpraga je naglasila da u medijima nikad nisu povedene široke rasprave o ovoj temi. Tek rijetki su izvještavali, suosjećali, rijetki su se borili kako bi ovi zahtjevi bili usvojeni, rekla je.

— Od 121 slučaja koji su analizirani, u kojima su tužitelji u parnicama zahtijevali naknadu nematerijalne štete zbog ubojstva bliske osobe tokom rata, samo je 15 tužbenih zahtjeva usvojeno. Dakle, 86 ih je odbijeno. Tužitelji su uglavnom uspjeli u parnicama kojima je prethodio kazneni postupak pa je utvrđena kaznena odgovornost počinitelja. U slučajevima u kojima su tužbeni zahtjevi povezani, i ako prethodno nije utvrđena kaznena odgovornost počinitelja, tužitelji bi gotovo uvijek gubili parnice. Plaćanjem parničnih troškova, ti ljudi postaju ponovo žrtve. U svjetlu vladavine prava i jednakosti svih pred sudovima, potrebno je donijeti odluku kojom bi se otpisala dugovanja civilnim žrtvama rata – zatražila je Šimpraga. Po njenim riječima, problem je tim i veći jer je određeni broj ljudi već platio spomenute troškove, i to obično ovrhama nad ionako niskim mirovinama.

■ Anja Kožul

Novosti istražuju kakva je procijepljenost po općinama u kojima žive pripadnici srpske manjine

O cijepljenju kruže razne budalaštine

Ljudi se ne pridržavaju najosnovnijih mjera. Ne nose maske, sjede jedni pored drugih. Dosta je njih preboljelo, a da se nisu nikome javili. Neki misle da će biti čipirani, da će umrijeti za dvije godine. To su te budalaštine koje kruže, kaže dr. Darko Gojić iz Dvora

Antivakserska propaganda, slaba informiranost o pozitivnim učincima cjepiva protiv Covida 19, strah, zbunjenost uzrokovana nefiltriranim, oprečnim porukama plasiranima u javnost, faktori su koji su učinili da zazor od cjepiva bude postojan. Zato nimalo ne iznenađuju podaci na koje smo naišli na interaktivnoj mapi cijepljenja u gradovima i općinama što ju je izradio HZJZ. Nedovoljno masovan odaziv na suzbijanje zarazne bolesti manje – više je zajednički problem gotovo svih regija u Hrvatskoj. Ni po čemu nisu izuzetak ni dislocirane općine na područjima od posebne državne skrbi, većinski ili značajnije naseljene pripadnicima srpske nacionalne manjine. Površinski velikima s niskom gustoćom naseljenosti, u tim je općinama u najvećoj mjeri nastanjena starija populacija, najrizičnija od svih skupina.

Primjerice, najniža stopa imunizacije na razini cijele Hrvatske je u ličkoj općini Vrhovine. S dvije doze cijepljeno je svega 172 ljudi, što čini 17,52 ukupnog stanovništva. Prema okvirnoj procjeni iz 2019., u Vrhovinama žive 982 stanovnika. Načelnik Općine MILORAD DELIĆ nije naročito zabrinut ovim brojevima. Dio ljudi je prebolio virus, dio se cijepio, dio ne želi to učiniti, ne može se tu puno učiniti, tvrdi on. Upitan o mogućim razlozima za takav stav njegovih sumještana, načelnik kratko odgovara: 'To nisu razlozi, to su gluposti, najblaže rečeno.'

— Što se tiče Covid-potvrda u općini, Bože moj, neće moći ući nitko bez potvrde ili negativnog testa. To ljudi sve znaju, samo malo filozofiraju. Imamo 30 zaraženih trenutno, to je dosta na naš broj stanovnika. Unazad deset dana bio je val zaraze, mislim da će sad biti bolje – optimističan je Delić, premda mu statistika ne ide u prilog.

Ličani kažu da uvođenje Covid-potvrda za njih nije ništa novo – njima je manevar za slobodno kretanje i funkcioniranje davno sužen, pogotovo Srbljanima. NEBOJŠA RAĐENOVIĆ, zamjenik načelnika Općine Gračac, ističe da se na pet punktova u Gračacu vrši testiranje, a cijepljenje u gračačkoj ambulanti. U ambulanti Srb nema cijepljenja; tamo liječnik dolazi tek dva puta tjedno. Drugu dozu na području Gračaca primilo je 937 osoba, odnosno njih 33 posto.

— Redovi za testiranje su dugački. Uvođenjem obaveznih Covid potvrda u javne institucije kreće se i s masovnim cijepljenjem u Gračacu. Vozač iz projekta 'Od vrata do vrata' vozit će kombi Srbljana na cijepljenje. Narod kaže da je mnogo nelogičnosti oko svega toga. Uglavnom se cijepe samo oni koji moraju zbog posla ili zbog prelaska preko državne granice. Često se susrećem s praksom da u okviru domaćinstva padne dogovor da se jedan član domaćinstva cijepi i onda on obavlja poslove po općini, pošti i drugdje. Mali broj ljudi vjeruje u moć ove vrste cijepljenja, mladih pogotovo. Vjerujem da će zbog mjera Stožera i ograničenosti kretanja mladi morati to prihvatiti – govori Rađenović.

Nešto bolja situacija je u Donjem Lapcu gdje je procijepljeno 593 od ukupno 1.386 stanovnika. Taj je broj od uvođenja novih mjera konstantno u porastu, saznajemo iz tamošnje ambulante. Također vlada zanimanje i za treću dozu cjepiva, a prema

Skepsa u vezi cijepljena prilično je raširena (Foto: Damir Špehar/PIXSELL)

Stožer je sebi dopustio mnoge proturječnosti. Svjedočili smo raznim manifestacijama, koncertima, utakmicama s punim tribinama. Ljudi su zbunjeni, kaže Mara Šupica iz Plaškog

NOVOSTI НОВОСТИ

ПРИВРЕДНИК

#1144, petak, 19. studenoga 2021.

#162,
Издаје Српско
привредно
друштво
'Привредник'

Утемељено
1898.

ЕУ против корупције

Ухићење бивше министрице Габријеле Жалац због малверзација средствима из фондова ЕУ-а представља истинску прекретницу у хрватском правном суставу с поприлично озбиљним реперкусијама на политичке, господарске и друштвене односе. Ступањем на снагу уредбе ЕУ-а о оснивању Уреда европског јавног тужитеља (ЕППО) први пут је овласт казненог прогона за дјела господарског криминала на штету интереса ЕУ-а пресељена с домаћих правосудних тијела на тијела ЕУ-а. Годинама је казнени прогон оних који су на незаконит начин дијелили милијуне еура европског новца својим страначким пријатељима био у надлежности Ускока, који је пречесто затварао истраге рјешењима о одбацивању свих оптужби. Тако је било и у случају Габријеле Жалац. Евидентне неправилности и огроман неразмјер између исплаћених средстава и вриједности пројекта Ускок је аменовао и утврдио да у томе нема ничег сумњивог. Но ухићење бивше Пленковићеве министрице и равнатеља Средишње агенције за финанцирање и уговарање програма и пројеката ЕУ-а по налогу ЕППО-а показује да постоји сасвим довољно сумње у криминал чак и за истражни затвор од 30 дана.

Конкуренција Ускоку у провођењу казненог прогона велика је ствар, а прије свега значи да владајућа странка више нема учинковите алате за стопирање непожељних истрага и ухићења, барем у дијелу који се односи на финанцијска средства ЕУ-а. Вјеројатност да би врх домаће политике могао утјецати на европске казнене институције како би оне затвориле очи пред малверзацијама и криминалом није велика, унаточ непорецивој вољи да се утјече на сваку разину власти, макар она била и европска. Улазак европских истражитеља стога представља велику ствар за тисуће грађана који су се сусрели с отвореном корупцијом при аплицирању за натјечаје на којима се додјељују дословно милијуни куна.

ЕППО, за оне који не знају, неовисно је тијело ЕУ-а задужено за истраге, казнени прогон и подизање оптужница за казнена дјела којима се нарушавају финанцијски интереси ЕУ-а (нпр. пријеваре, корупција, прекограничне пријеваре повезане с ПДВ-ом у износу вишем од десет милијуна еура). ЕППО у том погледу проводи истраге и казнени прогон те врши функције тужитеља на надлежним судовима држава чланица. Оснивање ЕППО-а велики је преседан у односима између ЕУ-а и држава чланица јер се први пут у повијести ЕУ-а овласт казненог прогона за одређена казнена дјела сели с држава чланица на институцију на разини Уније. Након година нерада и игнорирања корупције од стране тијела појединих држава чланица, Европска комисија осмислила је и у састав ЕППО-а укључила 22 државе чланице, међу којима и Хрватску.

Иако проширење надлежности ЕУ-а није популарна тема у државама чланицама, Европска комисија је оснивање овог уреда прогурала врло лако, успјешно искористивши импозантну корумпираност појединих чланица као аргумент за проширење својих овласти. Особе одговорне за истраге, подизање оптужница и заступање оптужница пред хрватском судовима у казненим дјелима на штету ЕУ-а убудуће неће бити хрватски тужитељи, него они које одреди ЕППО из свог сједишта у Луксембургу.

Европски је парламент на чело тог новооснованог уреда за борбу против корупције поставио Лауру Ковеши, бескомпромисну бившу румуњску државну тужитељицу која је успјешно процесуирала стотине тамошњих корумпираних политичара, судаца, подузетника и других утјецајних дужносника. Ухићења у Хрватској показују да би могла бити врло успјешна и на новом задатку. Хрватска је, сасвим пригодно, и ове године назадовала по питању перцепције корупције и налази се на самом дну земаља ЕУ-а. Унаточ томе што је сиромашно, хрватско друштво и даље већински даје подршку политичким опцијама које корупцију његују као начин дјеловања. Истинска борба против корупције међу хрватским бирачима још увијек нема довољну подршку да би постала одлучујући фактор у изборној утакмици.

С обзиром на такво стање и на разину корупције, јасно је да се у Хрватском сабору немогуће изборити за поштено и транспарентно друштво и да је једина разина с које се у овом тренутку може утјецати на смањење корупције управо она европска. Хрватске правосудне институције не уживају повјерење не само грађана него и институција ЕУ-а, а снагу и вриједност ДОРХ-а у борби против корупције најбоље илустрира чињеница да посао главног државног одвјетника често овиси о подршци оптуженика, којих је у сваком сазиву Сабора све више. Најмање што можемо јест да европској главној тужитељици Лаури Ковеши и њезином тиму пожелимо добар рад јер сваки еуро који одлази у руке оних који га својим радом и резултатима не заслужују чини директну штету читавом друштву.

■ Душан Цветановић

Сећање на патријарха

Човек не може да бира време у којем ће се родити и живети, од њега не зависи ни од којих родитеља, ни од ког народа ће се родити, али од њега зависи како ће он поступати у датом времену: да ли као човек или као нечовек, без обзира на то у ком народу и од којих родитеља.' Тако је говорио патријарх српски Павле, омиљени поглавар Српске православне цркве. Прошло је тачно 13 година откако се упокојио, а сећање на њега све је живље. У времену када су многе вредности пољуљане, односно када је јавно доступно и видљиво морално посрнуће и појединца, али и друштвених структура, занимљив је феномен његове популарности. Далеко од идеализације, јер генерације које се сећају његових живих речи, његовог гласа и појаве још увек су међу нама. У времену када је индивидуализам у најружнијем облику постао императив, када су сопствени интереси надређени сваком другом, речи једног духовника, ситног по грађи, скромног у својој појави, одјекују и преносе се на нове генерације. Можда је управо та отуђеност и голи материјализам, празнина која испуњава савременог човека и која се толико нагомилала да човек само што се не утопи у њој, препознала речи овог духовника и вредности које је проповедао као светионик у времену таме. Његове поруке препричавају се и памте вероватно и зато што свуда око нас владају потпуно супротни, додуше омотани у разне целофане, закони и вредности. А човек је гладан речи утехе и жељан путоказа.

О самом животу патријарха Павла чак и они који нису довољно упознати с биографским одредницама рећи ће да је био живи светац. Његове благе речи и тиха, скромна појава уливали су мир и наду. Сваки детаљ из његове биографије говори о његовој посебности, али је оно што је успео у нимало лаким временима посебније од свега – да постане морална вертикала и духовни оријентир генерацијама. Био је врховни поглавар Српске православне цркве, 44. по реду, у периоду од 1990. до 2009. године. Његово пуно име и титула гласили су Његова светост архиепископ пећки, митрополит београдско-карловачки и патријарх српски господин Павле.

Рођен је као Гојко Стојчевић 11. септембра 1914. године у селу Кућанци, код Доњег Михољца у Славонији. Замонашио се 1948. у манастиру Благовештење у Овчарско-кабларској клисури, српској Светој гори. Име је добио по апостолу Павлу. Од његовог доласка на трон српског патријарха обновљено је и основано више епархија. Обновљена је Богословија на Цетињу, 1992. године. Године 1994. отворена је Духовна академија светог Василија Острошког у Фочи, а 1997. године и Богословија у Крагујевцу, као одсек Богословије светог Саве у Београду. Основана је и Информативна служба Српске православне цркве. У Београду је 1993. године почела да ради Академија Српске православне цркве за уметност и конзервацију, са неколико одсека (иконопис, фрескопис, конзервација). Године 2001. настава веронауке је враћена у школе, као и Богословски факултет у оквире Београдског универзитета, из ког су га комунистичке власти избациле 1952. године. Због заслуга патријарха Павла на научном богословском пољу, Богословски факултет Српске православне цркве у Београду доделио му је 1988. године звање почасног доктора богословља.

Анегдоте о патријарху Павлу већ готово да прелазе у митске слике, испредају се, преувеличавају, умножавају... Али све произилазе из његове осведочене скромности и лепоте душе која се не поводи за пролазним овоземаљским стварима. Београђани су га често виђали како пешачи од Калемегдана према Славији. Кажу да је његова соба у Патријаршији била до те мере скромна да је подсећала на монашку ћелију. Само о његовим ципелама, изношеним, прављаним и поправљаним, причају се бројне анегдоте. Једна од најпознатијих слика из свакодневног живота патријарха Павла ваљда је она из београдског трамваја, у којем се читајући књигу возио тог дана кад га је забележио неочекивани објектив фоторепортера.

Преминуо је у сну, 15. новембра 2009. године на Војномедицинској академији у Београду. По сопственој жељи, израженој у опоруци, сахрањен је у порти манастира Светих Архангела у Раковици у Београду. Његовој сахрани је према незваничним проценама присуствовало више од пола милиона верника.

■ Оливера Радовић

OSLONAC MLADIMA

oslonac.privrednik.hr

Većina mladih Srba u Hrvatskoj prolazi kroz mnoge izazove. Dok mi razmišljamo o prošlosti, oni će budućnost pronaći negdje drugdje. OSLONAC MLADIMA smo i Ti i Ja, i svi Mi koji želimo u sadašnjosti graditi bolju budućnost.

Srpsko privredno društvo Privrednik kroz tri stoljeća je OSLONAC MLADIMA. Zajedničkim radom samo u zadnjih deset godina izdvojili smo više od 2.500.000 kuna za učeničke i studentske stipendije.

Postanite i Vi Privrednikov donator i pridružite se zajednici koja je OSLONAC MLADIMA!
Posjetite našu web stranicu
oslonac.privrednik.hr
i saznajte kako možete donirati.

privrednik.hr

Pomozite uplatom i postanite OSLONAC MLADIMA!
Skenirajte barkod mobilnom aplikacijom bilo koje banke i donirajte odmah! Hvala Vam.

Posjetite naš P-portal
i informirajte se o srpskoj
zajednici u Hrvatskoj.

p-portal.net

Буковчанка из љубави

Хтјела бих да концерти на станицама постану традиција, да у Кистањама направимо љетно кино и да покренем шаховски клуб, каже Даниела Бјелановић која љубав према Буковици, захваљујући баки и дједу, гаји од најранијих дана

Даниела Бјелановић с удругом Вериге покушава оживјети опустјелу Буковицу

пише Александар Тешић

Љубав према кршевитој далматинској Буковици, коју даниела бјелановић интимно гаји од најранијег дјетињства, постала је јавна у љето 2019. године. Тада је на опустјелим перонима оронулог жељезничког колодвора у Кистањама та рођена Задранка, заједно са своје три задарске пријатељице, организирала први буковички глазбени фестивал. Мали цјеловечерњи фестивал које су организаторице назвале 'Жене с пруге', референцирајући се на себе и своје поријекло из Кистања, Шкабрње, Ивошеваца и Книна, колодворе и стајалишта на пружном правцу Книн – Задар којим су у дјетињству путовале родбини на село, био је први и засад једини проведени пројект кистањске културно-умјетничке удруге Вериге.

Фестивал на којем су наступили славни гитарски виртуоз мирослав тадић у дуету с ивет холзворт на виолини, београдска блуз атракција Никола Чубрило бенд и горан марков кнежевић, оснивач култног книнског панк рок састава Крчма код Ђуре Сељака, требао је бити први у низу догађаја на колодворима и стајалиштима са сврхом културно-умјетничког оживљавања Буковице и Равних котара. План је био да се и идућега љета засвира на некој од станица неелектрифициране једноколосијечне пруге између Книна и Задра којом путнички влакови више не возе, а они теретни толико ријетко да их се једва може уочити. Свијет је у међувремену задесила пандемија коронавируса која је успорила реализацију планова.

— Све је на чекању. Хтјела бих да концерти на станицама постану традиција. Није то тако тешко организирати, али дефинитивно ми је потребна помоћ. Хтјела бих и да у Кистањама направимо љетно кино и да покренем шаховски клуб, али све то тражи огроман ангажман, а мој посао који је уско везан уз туризам одузима ми љети јако пуно времена. Све планирано били би љетни догађаји зато што љети овдје има људи – уводи нас у причу Даниела Бјелановић, уз панцету и лозовачу на тераси обитељске јој кућне у кистањском заселку Бјелановићи.

Самим називом удруге – вериге су ланац о којем у сеоским кућама традиционално виси лонац над огњиштем – Даниела се жељела још снажније повезати са својим Кистањама, у које се за коју годину планира преселити из Задра.

Даниела Бјелановић (Фото: Александар Тешић)

— Прича о Веригама је почела тако што сам купила два стара фића комбија од којих сам планирала направити један супер комбић и у њему дјечју библиотеку. Циљ је био да идем по селима Буковице и Равних котара у којима још има нешто дјеце и да их том путујућом библиотеком потичем на читање и писмено изражавање. Хтјела сам отворити удругу и у њој се запослити. То је био план који сам имала прије четири године и од којег нисам одустала, али и тај пројект чека нека боља времена и више мог слободног времена – прича Даниела о својим амбицијама које тек требају постати конкретни пројекти и донијети дашак промјене, живости и оптимизма у кршевиту, сиромашну и запуштену унутрашњост Далмације, из које се увијек више одлазило него што се у њу враћало с намјером да се остане.

Даниела никада у Кистањама није стално живјела. Рођена је и одрасла у Задру, као и њезин отац. Љубав према Буковици гаји, међутим, од најранијих дана. Усадили су је бака и дјед који су били окосница њезина дјетињства. До одласка у мировину и дјед и бака живјели су у Задру, а кућа у кистањском заселку Бјелановићи била им је викендица у којој се обитељ окупљала за викенде и празнике.

— Мало прије рата, када је дјед отишао у пензију, преселили су се у Кистање. Онда се заратило и ми смо одједном били одвојени. Ми смо остали у Задру јер је мој отац одлучио да нећемо никамо одлазити. Иако Србин, он је прије свега Задранин. Баш јако воли свој град и сматрао је да не требамо никамо одлазити. И данданас имамо полемике колико је та одлука била добра за све нас. Мени је име и презиме мог оца ипак више врата отворило него затворило. Баку и дједа нисмо видјели читав рат. То је за мене било трагично. Живјели су ту, на сат времена од нас, а ми их нисмо могли видјети. У мени се створила једна огромна празнина. Рат ме је захватио у пубертету и осјећала сам се као да је нетко ампутирао основни дио мене – присјећа се Даниела.

До почетка рата, као дијете из мјешовитог брака, Даниела није знала што је по националности. Они су, каже, били Југославени који су славили и очев и мајчин Божић. Није тада мислила да је по ичему различита од друге дјеце уз коју је одрастала у Задру, а онда су је на улици почели називати Српкињом и вријеђати на националној основи. Дјевојчица од непуних тринаест година осјећала се, дакако, грозно.

— Пубертет је и иначе период живота у којем стјечеш слику о властитом идентитету. Уз борбе које води свако дијете, имала сам и јак осјећај да ако затајим своје поријекло, то ће значити да се срамим тате и дједа, што је за мене било потпуно неприхватљиво. Доста дуго била сам Српкиња из ината. Имала сам неких неугодних ситуација, али и осјећај да не припадам никоме. С друге стране, нама је граната погодила кућу и ја сам умало од те гранате погинула. То је као да гледаш утакмицу у којој је живот улог, а ти не знаш за кога навијаш. То је осјећај апсолутне неприпадности, а ти силно у том периоду живота желиш некоме припадати – описује Даниела осјећај који су у рату доживјела бројна дјеца из мјешовитих бракова.

Данас у сваком новом друштву има потребу нагласити своју националну припадност, иако је нитко о томе не пита. Сматра то својеврсним обрамбеним механизмом.

— Не кажем то официјелно, него некако кроз шалу, али да се зна. Заправо је то мој филтер за све националисте. Шалу на рачун своје националности јако добро прихватам, али врло брзо осјетим и што је провокација. Не желим имати конфликтне и неугодне ситуације, троше ми енергију, што ће ми то, али и даље имам потребу објаснити да није нормално некога судити по његовој националности – каже Даниела и закључује да је њезина национална припадност за њу ипак нешто интимно и уско везано уз њезину обитељ, с којом је јако повезана.

Љубав према Буковици нераздвојна је од њезине љубави према баки и дједу, којих више нема, а који би се сигурно радовали њезиним настојањима да се још снажније повеже са својим Кистањама и да културом и умјетношћу оживи опустјелу Буковицу. ■

СЛОБОДАН МИЛАДИНОВИЋ Због културе ауторитарности људи поштују оно што се зове власт

Професор на Факултету организационих наука у Београду

РАЗГОВАРАО
Бојан Мућин

Када је Србија у питању, ауторитарност произлази из патријархалног традиционализма и православног патријархалног наслеђа. Кроз патријархалну породицу се из генерације у генерацију преноси ауторитарни образац. И школе су нам тако устројене да одржавају исти образац

Да ли је на овом простору, који се некада звао Југославија, а данас на њему егзистирају независне државе, могућ ефикасан систем управљања након деценија разних врста нестабилности? О томе како се превладава прошлост и о томе што нам доносе будућност и живот у високо технолошки развијеним системима, којих се све више прибојавамо, разговарамо с професором на Факултету организационих наука у Београду СЛОБОДАНОМ МИЛАДИНОВИЋЕМ.

Како на Балкану функционира оно што се рационално зове систем?

Нестабилност на Балкану резултат је сталних историјских турбуленција и заосталости. Србија је у 19. веку била несигурно подручје за било који облик стабилне организације. За данашњу нестабилност организационих система код нас могли бисмо да кажемо да је то рецидив прошлих времена. Глобални систем има три подсистема: политички, економски и културни. Економски би требало да буде најзначајнији, али он код нас никада није био изграђен до краја. Политички подсистем, и у социјалистичкој и у Краљевини Југославији, па и раније, све до кнеза МИЛОША и КАРАЂОРЂА, у Србији има форму политичког апсолутизма. Трећи подсистем, култура, на пример у социјализму, била је идеолошки уобличена и почивала је на моћи једног човека. Имали смо на делу култ БРОЗОВЕ личности. И распад Југославије је обележен разним политичким личностима које се појављују у форми вођа са националним предзнаком. Нажалост, ми у Србији нисмо имали правог вођу, који би заговарао либералну економију, просветитељство или развој образовања...

Брена након Тита

На које психолошке карактеристике поданика се ослања ауторитарни систем у овим крајевима?

Када је Србија у питању, ауторитарност произлази из патријархалног традиционализма и православног патријархалног наслеђа. Православна религија је прилично ауторитарна. Ни католичка није пуно другачија, али она има интернационалну структуру владања, док је православље затворено у одређени број аутокефалних цркви, које имају међусобну комуникацију, али немају јединствени центар управљања системом. Оно што је значајно јесте да се кроз патријархалну породицу из генерације у генерацију преноси ауторитарни образац. И школе су нам тако устројене да одржавају исти образац. У социјалистичкој Југославији школа је диктирала ауторитарност по принципу 'тата се воли пуно, мама још више, а друг Тито највише'. Сетите се филма 'Тито и ја' који описује грађанску породицу која не може да се снађе у новим околностима. Култура ауторитарности резултирала је склоношћу људи да поштују оно што се зове власт.

Како то изгледа на лицу места, у Србији?

Имате еклатантан пример таквог става у време почињања вишепартијског система, у Србији почетком 1990-их. Један од кандидата на парламентарним изборима, ВУК ДРАШКОВИЋ, разговарао је

са неким сељаком у Шумадији који му се жалио на порезе, егзистенцијалну ситуацију, немогућност развоја пољопривреде и слично. Драшковић му је тад казао: 'Ми ћемо све то побољшати. Хоћете ли гласати за мене?' 'Нећу', рекао је сељак. 'Зашто?' питао је запањено Драшковић. 'За вас ћу гласати када дођете на власт', одговорио је сељак. Велики број људи се овде аутоматски окреће за онима који су тренутно на власти, тапшају их да су најбољи, а исто то раде и када на власт дође неко дијаметрално другачији. Са друге стране, различите гарнитуре људи на власти годинама се међусобно оптужују да су криминалци, али нема ни хапшења, ни истраге, ни судског процеса. То јесте део политичког фолклора, али то говори и о обрасцима ауторитарности.

У каквом су односу на овим просторима традиција, социјализам и нови капитализам?

Тај спој различитих система видим као огромни галиматијас, као једну велику збрку. Подељени смо национално, вредносно и политички. На пример, социјализам се већ гасио када је ЛЕПА БРЕНА стицала велику популарност и она је била нека врста потпуне опозиције дотадашњем систему социјалистичких вредности. Ниједан други политичар након Броза није имао ту каризму нити је могао засијати као он и на то место је дошао неко из потпуно другог света – Лепа Брена. Ауторитарни систем, по дефиницији, не трпи супарнике, па су тако прошли РАНКОВИЋ, ЂИЛАС, у Хрватској ТУЂМАН и други. Касније се појављује МИЛОШЕВИЋ, али уз њега се појављују и други политички лидери који претендују на позицију вође. Појављују се и супкултурни модели, оличени на пример у тв Пинку, који не можемо сматрати озбиљном културном институцијом, него пре делом идеолошког система који, кроз пропагирање укуса митског типа и кроз подјармљивање ниских страсти, постаје подржавалац сумњивих идеологија. Криминални миље са својим јунацима се преводи у естраду као нови систем владања и понашања. Та збрка почиње од раних деведесетих, са отварањем процеса транзиције која је у својој изведби код нас била неконтролисана. Код нас и данас владају структуре које долазе на власт са једним циљем, да прво намире себе и своје ближње.

Да ли је корупција наша судбина?

Не бих баш рекао да је корупција наша судбина, али бих рекао да је код нас корупција начин живота. Тога смо сви ми свесни, али нисмо свесни шта је све корупција. Обичан човек на улици ће рећи да је корупција ако доктору или чиновнику дате коверту са парама. Или кад учитељу донесете поклон да вам пусти дете да прође разред. Ако се ослонимо на буквални превод, корупција је кварење друштва. Она подразумева многе активности, првенствено повезаност и мреже утицајних група људи који имају велику моћ, док обични људи немају могућност да нештоураде за себе. Питање корупције је питање нивоа: на дну је ситна корупција, а на врху крупна. Најгоре је када се корупција везује уз систем па људи на власти имају могућност нечасног арбитрирања преко граница закона. Та моћ људи на власти остала нам је из доба социјализма, само што сада, уместо једне, имамо више партија. Код нас у Србији је уобичајено да партија која дође на власт одједном нарасте по броју чланова – то су ти такозвани прелетачи – и то се чини као нормална појава, никоме не смета, а у сфери политике се доживљава као 'унутаргрупна солидарност' политичке елите.

Једном сте рекли да се у Србији особе мијењају, али систем остаје исти. Какве су перспективе правне државе и владавине права?

Мислим да ће корупција код нас још неко време бити актуелна. Корупција као последицу производи велике друштвене неједнакости, а Србија је у врху земаља Европе са крупним социјалним разликама. Имамо не само појединце него читаве слојеве који су екстремно богати и огроман број сиромашних људи. Код нас је, статистички, просечна плата 500 еура, а минимална 250 еура. У стварности, мали број људи има велико богатство, а огроман број људи је на минималцу и онда имате рецимо два минималца у породици па она некако живи. Потребно је да људима догори до ноката да се дигну и затраже озбиљније промене. Од распада социјализма прошло је 30 година, од рушења Милошевића 20 и свака нова епоха донела је неку квалитативну промену, али кључне промене на читавом овом простору догодиће се стварним успостављањем независности судства. Судство је болна тачка у систему на Балкану. Кључне институције система су повезане са главним центрима политичке моћи. Ту везу треба покидати.

Фото: Факултет организационих наука

Технологија миче људе

У најновијем време, и на Балкану, а нарочито на западу, смијеши се систем организације и управљања који је технолошки савршен, али који умјесто људи упошљава дигиталне стројеве. Није ли то нова и велика опасност?

Вештачка интелигенција је обележје четврте индустријске револуције или индустрије 4.0, како је још зову. У најновије време технологија преузима све више послова и из њих, као што сте рекли, избацује људе. Пре 30 година су из трамваја избацивани кондуктери и уместо њих су стављене машине, а данас више ни возачи нису потребни јер већ имамо возила која могу сама да возе, захваљујући 5Г мрежи, која може да повеже не само саобраћај него и комплетну индустрију. У медицини имате, уместо лекара, пуно боље уређаје за дијагностику болести или у хирургији роботе који ласерским ножевима савршеније могу да обаве једну операцију него хирурзи. Пре десетак година изашла је књига 'Прекаријат' ГАЈА СТЕНДИНГА о људима који обављају нестандардне облике раде: са скраћеним радним временом, повремено, од куће, не континуирано него на пројектима... Генерално, нове технологије избацују људе из радног процеса, а друштво није у стању да реши питање људског вишка.

Да ли улазимо у суморни пејзаж 'врлог новог света' у којем ће стројеви контролирати људе?

Како ствари стоје, ми идемо према таквом свету из простог разлога што је глобални систем у свету неповезан. Имате са једне стране технолошки веома развијене земље, а са друге стране земље на рубу сиромаштва. Имате уређене земље, али и пореске рајеве у којима најбогатији перу свој новац. Развијене земље су прве које ће бити у проблему, с обзиром на то да су обични људи, радничка класа, навикли на одређен ниво квалитета живота и стабилно окружење, што са новом технологијом која замењује људе сада долази у питање. Неразвијене земље пак тешко могу да достигну ниво и стандарде развијених. Пратећи проблем је буран популациони раст на светском нивоу: у 20. век смо ушли са једном и по милијардом становника, а у 21. век са око шест милијарди, сада нас је око осам милијарди. Број људи рапидно расте, а број радних места се све више смањује. Како тај проблем може да се реши? Има више одговора, али сви они подразумевају да се послодавци помире са тим да сав екстрапрофит не иде више њима. Може и да се скрати радно време, али кључно је да послодавци не могу да шире посао у бескрај, јер не знам ко ће моћи да апсорбује све те робе и услуге које ће у будућности да се нуде.

Зашто је популацијски раст тако велик проблем?

Постоји тзв. Калхунов (ЏОН Б. КАЛХУН) експеримент који је изведен на четири пара мишева у једном стакленом базену страница од 2,7 метара, са константним обиљем хране и воде и материјала за израду гнезда. Мишеви су се у том базену у почетку брзо размножавали, после 560 дана било их је око 2.200 и тада је кренуло њихово изумирање. Женке су одбијале да се паре и брину о младима, а мужјаци су постајали агресивни. Престали су да једу и да се размножавају или да се повлаче у осаму, јавило се асоцијално понашање, изолација, насиље, па чак и канибализам. Након 1.588 дана популација мишева је потпуно изумрла. Тај експеримент, који је више пута понављан са увек истим резултатима, ако бисмо размишљали о људима, показује да свет, када су простор и ресурси у питању, само до одређеног момента може да функционише нормално. Кроз читаву историју имамо освајања за териториј или за ресурсе, данас имамо већ прилично опасну борбу рецимо за гас. Вода ће у будућности постати велики проблем, загађење је све веће... Драстично смањен наталитет у Европи може говорити и о проблему све већег ширења људи на ограниченом простору. Калхунови мишеви су дошли у ситуацију да изумру, док људи вероватно неће изумрети, али се људска врста због свих ових проблема налази у опасности. Наравно, још увек има на планети ненасељеног простора и обрадиве земље, али како ћете пресељавати становништво из државе у другу државу? Људи ће се бунити да би то могао бити увоз 'штетне' идеологије, друге културе, вере или напросто другачијих људи... Ради се о ономе што сам већ споменуо, а то је да морамо знати да је свет данас подељен по разним основама и то је велики проблем.

Постоји ли неки херојски момент за који се у будућности можемо ухватити?

Могућности за људске подвиге увек постоје и ту су карте у будућности отворене. Након Другог светског рата су људи извукли многе поуке и направили су пуно на плану развоја демократије и квалитета живота уопште. Данас имамо друштво са много слобода, али имамо и нове капиталисте... Свет би морао да се уједначи у својим циљевима, у контроли технологије, у бризи за људе, запослене и пензионере, а екстремно богата мањина би за почетак морала, као што рекох, да подели своје богатство са другима. ■

Привредник у Косињској долини прије изградње хидроцентрале Сењ 2

ПИШЕ
Марин Бакић
ФОТО
Леонард Лесић

Ако се морамо селити, нека то буде хумано

Од свега што су почели радити, започели су с прекапањем гробља; Ако ме силом гониш с огњишта, плати поштено или дај прикладну замјену; Из Лике не одлазим, штапом да ме гоне – говоре становници села у косињском крају која би ускоро, због пројекта хе Сењ 2, требала бити потопљена

Из Лике не одлазим, штапом да ме гоне – каже нам Манда коју сусрећемо у шетњи са шогорицом Неном на почетку Млакве, села у општини Перушић, док корачају из смјера језера Крушчица, које смо обишли нешто раније.

Ниједна се није хтјела фотографирати ни дати пуно име. Манда ипак не искључује пресељење из Млакве. Како се чини, неће имати избора, осим ако с тим селом не жели бити потопљена. Иначе, завршетак радова планиран је за 2028., а бит ће потопљено неколико села у косињском крају, укључујући Горњи Косињ и Млакву.

— Нехумано селе гробље Манце. Дошли су с багерима и прочепркали све. Наши су преци ту покопани, моји родитељи, мој супруг и моја браћа. Одлучила сам лећи на гроб и нека ме с костима макну, ако одлуче поступати као на овом гробљу – каже нам Нена на рубу плача.

Потапање читавих насеља већ се догодило у том крају. Наиме, на дну језера Крушчица је истоимено село. Оно је потопљено 1966. године у склопу изградње хидроцентрале Склопе. Када падне водостај, на Крушчици из воде изрони црквени торањ. Понекад се то језеро и испразни, па призор изгледа као из каквог филма постапокалипсе. Од тада се у косињском крају знаде да ће се градити још једно језеро и да ће села бити исељена и потопљена. Час општег потопа се очигледно ближи, а с њиме јачају и опирања. То је такође разлог зашто се није улагало у јавну инфраструктуру на том подручју.

Замјеник начелника Перушића Михаел Куртеш открива да је већ десетљећима немогуће добити грађевинску дозволу за захвате на том подручју у приватну или комуналну инфраструктуру, јер то не дозвољава просторни план на националној разини.

— Ту сам рођена 1963. и откако памтим говоре да ћемо се селити. Водовод је проведен кроз мјесто, али нам нису дали да се прикључимо. Не памтим да је наше село икада било осviјетљено, а уредно плаћамо комуналну накнаду – каже Нена.

Православна црква Младе Недеље у Млакви такође ће бити потопљена

— Унаточ томе што живимо покрај хидроцентрале – додаје Манда.

— Гдје ћу пронаћи такву љепоту каква је овдје у Млакви? У град не желим. Ту имам кућу, село, благо... Кажу нам да ће нас иселити и да ћемо заузврат добити станове – наставља Манда.

— Што за ову моју кућу могу добити? Могу ли купити нову с том одштетом? – додаје Нена, удовица.

— Нитко да дође и да нам каже што слиједи. Ако се мора селити, нека се сели хумано и пристојно – критизира Нена.

— Прича се свашта по тим интернетима, а нама нитко ништа не говори – приснажује Манда.

— Понудила је нека агенција за промет некретнина да откупи кућу. Наводно би се за земљу давало од шест до 12 куна по четворном метру, овисно о квалитети, а када се радила аутоцеста, откупљивало се по 22 куне по квадрату. Што, како и колико? То питамо ХЕП – каже Нена.

У Млакви је и православна црква Младе Недеље која ће такођер бити потопљена. Куртеш тврди да је Горњокарловачка епархија већ о томе разговарала с ХЕП-ом и да су се споразумјели, али како до закључења овог броја нисмо добили одговоре на упите послане Епархији и ХЕП-у, немамо потврду тог податка. Упит смо послали и Министарству културе и медија јер ће укупно бити потопљено 66 споменика културе. Косињ је у погледу културне баштине најпознатији по најстаријој јужнославенској тискари. У њој је 1491. тискан глагољски 'Бревијар по закону римскога двора', прва хрватска тискана књига. Куртеш вели да мјесто гдје је била тискара није угрожено и да су затражили од ХЕП-а да финанцира израду реплике тискарског строја.

— Шездесет година нас вуку за нос. Толико година нас селе и толико траје то натезање, а нитко нам ништа конкретно не говори. Доћи ће до зла. Звали смо и полицију да заустави прекопавање гробова. Узалуд. Ово се не догађа ни у Тексасу. Зашто нас не окупе и обавијесте? Ако ме силом гониш с огњишта, плати поштено или дај прикладну замјену. Што ћу у стану? – каже МИЛАН ШТАКИЋ којега сусрећемо испред млакванског дома.

— У Млакви ми је лијепо, било је лијепо и оцу, и дједу, и прадједу. Мене ће пресељење убити. Гдје ћу се наћи, 60 година је иза мене – вели.

С њим је била и РУЖИЦА ПЛЕША из Горњег Косиња.

— Не бих се никада и никамо селила. Најљепше је бити тамо гдје си рођен – каже Ружица.

У самом Горњем Косињу затичемо умировљеног електричара и поморца ЗВОНИМИРА ПРШУ у припреми дрва за зиму, мада нам је прва помисао била да попут Ное гради арку.

— Противимо се пројекту. Село су упропастили. ХЕП нас намјерно потапа ради зараде. Ништа нису конкретизирали. Опћина није организирала нити један састанак. Живим сам, а оно што сазнајем о пројекту је рекла-казала. Од свега што су почели радити на остварењу пројекта, започели су с прекапањем гробља. У осам дана су ископали готово тисућу душа – оштар је Прша.

— Овдје нема куће из које нетко није судјеловао у Домовинском рату. Са стотину куна на селу живимо као ви с тисућу у граду. Мировина ми износи 1.200 куна и с тиме у Горњем Косињу живим солидно. Имам свој врт, кокоши, сналазим се. Сад нас мисле ставити у *луду кућу*, како називам зграду коју граде у Перушићу – критизира Прша.

Његов сусјед СЛАВЕ БРУЈИЋ каже да је до забаченог гробља Манце, које се управо ексхумира, био козји пут, па су за приступ механизације морали пробити шири и тако су разорили његову имовину, због чега их планира тужити.

— Дошао је један дан багер и почео рушити без питања. Ту ће зоље радити. Бит ће ту свега – упозорава.

Славе и Звоне нас воде до тог гробља. Да би се стигло, мора се газити по блату до глежња.

— Овај сухозид смо градили и поље користили мој отац, мој дјед и мој прадјед. Ријеч је о хектару и пол у мојем власништву – каже Славе и показује разорену ограду.

На гробљу су били радници, али нису били пресретни због нашег присуства. Тражили су да престанемо фотографирати, а док нам је прилазио бијесан радник с пијуком за окапање гробова да нам се унесе у лице, помислили смо: 'Ето, то је то. Ту ћемо скончати на разрованом гробљу у Горњем Косињу, под водом.' Физички контакт је ипак изостао, што је добро и с епидемиолошког аспекта.

— Ту су још два гробља, али им нећемо рећи гдје, јер су глупи – каже Прша док се враћамо.

Долазимо пред цркву светог Антуна Падованског, која је у средишту села, на брду, гдје нас дочекује жупник ПЕРО ЈУРЧЕВИЋ. Мјесто на којем сада стојимо бит ће за неколико година 40 метара под водом.

— Став бискупије је једнак ставу народа. Ако већ мора доћи до потапања, задњи одлазимо одавде. У начелу смо против исељавања и потапања. Није могуће да не постоји друго рјешење. На Швичком језеру би се могла изградити хидроцентрала. Ријеч је о празном кориту. Бискупија је наложила да провјерим колико је народа за исељавање, а колико против. Прикупио сам 500 гласова против исељавања, што укључује и Млакву, а неколицина њих је за. Савјетујем мјештанима да се боре и да не одустају. Док год ствар није до краја ријешена, прилика за останак постоји – говори Јурчевић.

У Перушићу доминира градилиште вишестамбене зграде – *луде куће*, како ју је назвао поспрдно Прша.

— Имат ће 28 станова различитих величина, од једнособних до трособних – каже Куртеш.

— Изградњу је иницирала опћина. Дали смо земљиште и платити израду главног пројекта. ХЕП је прихватио нашу идеју да се зграда изгради. Улагање је то од 23 милијуна куна. У споразуму је наведено да ће ХЕП, сукладно преговорима с мјештанима, одређивати тко ће добити који стан. Прво ће се станови додјељивати онима који су корисници, а не и власници кућа у којима живе. Друго, ако су сувласници, па за свој сувласнички удио неће добити накнаду која ће омогућити да купе нову некретнину, њима ће се дати стан и исплатити за сувласништво, сукладно удјелу. Трећа је варијанта да се некретнине замијене, ако процјене вриједности кућа буду једнаке или веће вриједности новог стана. За прве двије варијанте даје се стан на доживотно кориштење који по смрти корисника остаје у власништву опћине – вели замјеник начелника опћине.

— Осигурали смо мјештанима кров над главом, а на њима је да преговарају с ХЕП-ом. Могу се, примјерице, договорити да им се купи кућа у неком другом селу. Нитко још није добио процјену некретнине у којој живи. Већ двије године рјешавамо оранице, ливаде и слично и нитко се није жалио. Мјештани с нама више не желе разговарати јер немамо одговоре на питања – додаје и тврди да ХЕП мора више уложити у односе с јавношћу.

— По подацима које имамо, план је преселити становништво у идуће три године. Сходно томе добили смо налог да преселимо гробља која су у власништву опћине. Ексхумира се пет почивалишта: Манце 1, Манце 2, Пољани, Млаква и Горњи Косињ. Манце 1 и 2 су без физички видљивих обиљежја, осим на десет гробних мјеста, све друго је била ле-

Дошли су с багерима на гробље Манце и прочепркали све. Наши су преци ту покопани, моји родитељи, мој супруг и моја браћа. Одлучила сам лећи на гроб и нека ме с костима макну – каже нам Нена

Ексхумација на гробљу Манце

Наш репортер с Ружицом Плеша и Миланом Штакићем

Звонимир Прша: Противимо се пројекту

Михаел Куртеш, замјеник начелника Перушића

дина. До гробља смо морали прокрчити пут. За сада је ексхумирано 890 посмртних остатака. Дефинирани су ознаком нн и смјештени у костурницу. Било је 12 означених гробних мјеста. За ексхумацију њих десет смо добили сугласност, а трошкове пресељења сноси опћина. Прије годину и пол обавијестили смо да ће се провести ексхумација. Пут до гробља је јавно добро, али је био зарастао и оштетио се сухозид за пробијања пута. Због тога ће власник бити обештећен – наставља Куртеш.

— Ослобођени су плаћања комуналне накнаде власници оних објеката који немају увјете за живот, дакле не плаћају прикључак струје, воде, приступни пут и телекомуникације – одговара Куртеш на питање зашто се наплаћивала комунална накнада становницима оних села у којима се ионако није улагало у комуналну инфраструктуру.

— Електродистрибуцијска мрежа је застарјела и не може се поставити лампа. Покушали смо тај проблем ријешити соларним панелима, али се то показало неисплативим. Косињски Буковац ће по изградњи цесте добити водовод. То смо уградили у посебне увјете за изградњу акумулације. Један од увјета је и да се мора обновити сва прометна инфраструктура. Све ће се то развијати кроз осам до десет година – појашњава Куртеш.

— Ове године је уговорено да се сва културна добра архитектонски сниме изнутра и извана, а ХЕП има обвезу то доставити конзерваторима на верификацију 2022. ХЕП има обвезу и направити етно-село с репликама. Црква сама одлучује пристаје ли на реплике својих објеката или на њихово премјештање, а остатак су 63 објекта грађена према традицијској личкој градњи -тумачи Куртеш што ће бити с културном баштином.

Рок за изградњу хидроенергетског сустава Сењ 2 од 412 мегавата је 2028. година. Улагање је вриједно 3,4 милијарде куна. ■

Прича о херојству и страдању

У монодрами ‘Књига о Милутину’ у извођењу Ненада Јездића, у којој су постављена бројна питања о рату и његовој цијени, сусрели су се страшна тема и велики глумац

Ненад Јездић као сељак Милутин (Фото: Звездара театар)

У београдском Звездара театру премијерно приказана ‘Књига о Милутину’

пише Бојан Муњин

Средином осамдесетих објављен је роман ‘Књига о Милутину’ српског писца Данка Поповића о страдању сељака Милутина у Првом свјетском рату и у годинама након њега. Роман је у то вријеме доживио невиђен успјех: штампан је у петсто хиљада примјерака и у невјероватних 40 издања те је постао најчитанија послијератна књига у бившој држави. Његов писац проглашен је пак најаутентичнијим писцем Србије и српског сељака.

Скоро четрдесет година касније, у београдском Звездара театру одиграна је монодрама ‘Књига о Милутину’ у извођењу Ненада Јездића и у режији Егона Савина. Могло би се рећи да је ово представа у којој су се сусрели страшна тема и велики глумац. Она прати свог јунака Милутина од времена сарајевског атентата 1914. године до краја Првог свјетског рата, док се прича у роману наставља преко међуратног раздобља све до неколико година након Другог свјетског рата. Тада Милутин у исповједној форми прича неком имагинарном слушатељу о својој судбини, након свих патњи и мука, сједећи у затвору нове Југославије. Тако представа, која застаје у тренутку када се Милутин након Великог рата враћа у своје село негдје у Шумадији, није тек митска сага о херојству и страдању, како се обично с кољена на кољено преносила прича о четворогодишњој страшној жртви народа и војске Србије и о каснијој величанственој побједи.

Милутин поставља бројна критичка питања: који је циљ борбе након које је остало више мртвих него живих и у којој је гинула будућност Србије – читаве чете ђака војника. И представа и роман говоре о смислу тог рата и цијени која је за њега плаћена. ‘Тристо деведесет хиљада мртвих Срба остало је на обали Скадра и Драча до Валоне, тристо деведесет хиљада душа’, описује страшни резултат повлачења преко Албаније у зиму 1915. године глумац Ненад Јездић играјући резигнираног сељака Милутина. Тај сељак не зна за више циљеве тог рата, али властитим очима гледа његове страхоте и ужасну цијену која се за то плаћа. ‘Један народ који је изгубио половину свог укупног мушког живља, да не рачунамо жене, не може добити рат. Тај народ је изгубио много више него што је један рат’, говори Милутин. Он чује од официра и генерала како су ратни циљеви Србије ослобађање и уједињење с осталим јужнославенским народима, али он на фронту види да јужнославенски војници у униформама аустријске војске, који говоре неким сличним језиком, мрзе те ‘ослободиоце’. Зашто ми њих ‘ослобађамо’, а не они сами себе, пита се Милутин. Зашто се боримо ако у тој новој великој држави јужних Славена до неке непознате ријеке Соче ја више не могу препознати своје опустошено село, у којем већи насилници од аустријских војника постају домаће српске јајаре, силоватељи и пљачкаши, пита се даље Милутин.

О људском и моралном профилу главног јунака редатељ Егон Савин каже: ‘Он је необразован, али мудар и праведан сељак којем је најважније у животу бринути се о мајци, жени, имању, отхранити волове, напунити амбар и сачувати образ. Једноставним и емотивним реченицама Милутин доноси страшне слике рата, мери догађаје својим мерилима и указује не само на бесмисленост рата у којем је побједа остварена десетковањем војске и народа, жртвовањем омладине, већ и о лаковерности народа који поведен идејом велике државе јужних Словена оставља своје вољене борећи се и гинући за ‘више’ циљеве које ни сами себи не могу објаснити.’

Глумац Ненад Јездић о судбини свог јунака Милутина на сцени Звездара театра прича туробно, али с људском мјером, без мржње и огорчења према било коме: ‘Важно је и то колико тај човек пати за оним потенцијалима, за могућностима које због ратова село није доживело. Та његова патња, знате, то је нешто пред чиме падају у воду све ове приче о нашем садашњем просперитету, о нашем успеху, о нашим пројектовањима, добитима и тако даље, пред његовом анализом пада у воду свака економија.’ Ријечи које овај глумац у представи изговара записане су у истоименој књизи из 1985. године – и тај контекст је важан – у тренутку када се та велика држава за коју се Милутин борио, Југославија, полако, али неумитно гасила. Годину дана раније писац Бранко Ћопић скочио је у смрт с моста Братство и јединство у Београду, данас Бранковог моста. Његове посљедње ријечи, кажу свједоци, биле су: ‘Никог није брига што је очигледно да се наша лијепа земља растаче. Ја то не могу да поднесем и нећу више да чекам ту смрт...’

Представа ‘Књига о Милутину’ дефинитивно је антиратна, али и више од тога. На крају Милутин, односно глумац Ненад Јездић, резигнирано закључује: ‘Ми Срби прво сви изгинемо па онда седнемо за сто да видимо шта ћемо и како ћемо. Други народи прво седну за сто па гледају да изгину што мање...’ Готово четрдесет година након ове књиге, након ратова деведесетих и мржњи које и даље трају, ове завршне ријечи о трезвеном сједању за стол наук су о мудрости који би, осим за Србију, у 21. вијеку требао вриједити и за све околне народе који су некада давно хтјели бити браћа. ■

ИМПРЕСУМ

Година XIV / Загреб | петак, 19/11/2021

ПРИВРЕДНИК #162

ИЗДАВАЧ
Српско привредно друштво ‘Привредник’ и Српско народно вијеће
ГЛАВНА УРЕДНИЦА НОВОСТИ
Андреа Радак
УРЕДНИК ПРИВРЕДНИКА
Никола Луниħ
РЕДАКЦИЈА
Паулина Арбутина, Душан Цветановић, Слађана Чанковић, Бојан Муњин, Дијана Савић, Оливера Радовић, Маша Самарџија и Драгана Зечевић
ГРАФИЧКИ УРЕДНИК
Дарко Матошевић
ДИЗАЈН
Парабуреау / Игор Станишљевић & Дамир Бралић

Привредник се финансира средствима Савјета за националне мањине Владе Републике Хрватске.

РЕДАКЦИЈА
Прерадовићева 18,
10 000 Загреб
т/ф ++385 1 4854 478
ured@privrednik.net
www.privrednik.hr

saznanjima medicinskog osoblja, trenutno ima oko pet aktivnih slučajeva Covida 19. Zamjenik načelnika MILAN KNEŽEVIĆ za Novosti govori da je uglavnom zaštićeno starije stanovništvo. Svi zaposleni u Općini, njih deset, imaju Covid potvrde. Uspoređujući drastičnu razliku u procijepljenosti susjeda Donjolapčana i Vrhovljana, Knežević ističe da je njegova općina pogranična i da mještani gravitiraju prema Bihaću, za što im trebaju potvrde.

— Jedan dio ljudi se cijepio zato što vjeruje da je Covid teška bolest, drugi dio stanovništva se cijepio zbog čestog odlaska u Bihać, a treća grupa je to napravila zbog potvrda. Sve to pomalo utiče. Mi kao općina nemamo neka mjesta koja bi mogla postati žarišta, nemamo sportska ili folklorna društva. Ljudi se eventualno sreću na slavama i u dva, tri kafića – pojašnjava Knežević.

Zamjenica načelnika Općine Plaški iz srpskih redova MARA ŠUPICA ističe da se u Plaškom 'ne stvara pritisak za cijepljenje'. U Plaškom se drugom dozom cijepilo 37 posto mještana, odnosno 584 osoba.

— Sve je na dobrovoljnoj bazi. Ima jako puno protivnika cijepljenja. Uglavnom vlada logika: ako si zdrav ne treba ti cjepivo. Ako si bolestan, opet ti ne treba cjepivo, jer ćeš zbog tog cjepiva prije umrijeti. Stožer je sebi dopustio mnoge proturječnosti. Svjedočili smo javnim sahranama čak i bez distance, raznim manifestacijama, koncertima, utakmicama s punim tribinama. Ljudi su nakon svega toga zbunjeni. Mnogi vjeruju da će Covid potvrde biti kratkog daha. Planiraju se za to vrijeme organizirati tako da ne moraju ulaziti u državne institucije – govori Šupica o atmosferi u Plaškom. ILIJA MATIJEVIĆ, predsjednik Vijeća srpske nacionalne manjine Karlovačke županije koji živi i radi u Krnjaku kaže da s hladnoćom, zimom i virozama, jača odaziv za cijepljenje. U Krnjaku je inače do 15. novembra drugom dozom cijepljeno 33 posto ljudi, odnosno 451 mještanin.

— Na području Krnjaka svi pomalo razmišljaju o cijepljenju. Svi koji su prije bili protiv cijepljenja, sada su već uvjereni da to moraju napraviti. Većinom zbog Covid potvrda, jer znaju da se neće nikud moći maknuti. Potreba za cijepljenjem samo kod rijetkih ljudi proizlazi iz svijesti da će zbog cijepljenja biti sigurniji – govori Matijević. Dodaje da se u zgradu Općine već neko vrijeme ulazi tek nakon pritiska na zvonce na samom ulazu.

KAKO navodi zamjenik župana iz srpskih redova Požeško-slavonske županije NIKOLA IVANOVIĆ, vjera u cijepljenje u zapadnoj Slavoniji je sve veća. U Pakracu se cijepilo 53 posto, odnosno 3.436 osoba.

— Članovi srpskih organizacija na našem području uglavnom su cijepljeni. Posljednja dva tjedna su gužve. U svim ambulantama i domovima zdravlja postoje punktovi gdje se vrši cijepljenje. Radi se na tome da se taj broj još poveća, kao i da se pojača broj medicinskog osoblja na tim punktovima. Međutim, i na našem prostoru ima protivnika cijepljenja. Pripadnici srpske zajednice također prisustvuju protestima protiv uvođenja Covid potvrda. Svatko ima pravo na svoj stav i mišljenje – govori Ivanović.

Saborska zastupnica SDSS-a DRAGANA JECKOV, uoči obilježavanja stradanja Vukovara i kolone sjećanja, istaknula je da je zadovoljna procijepljenošću stanovnika. Na području Vukovarsko-srijemske županije, primjerice u općini Markušica, drugom dozom cijepljeno je 39 posto stanovništva, odnosno 792 mještana. U Trpinji 37 posto ili 1.697 stanovnika. U Erdutu i Borovo po 45 posto, odnosno u Erdutu 2.574, a u Borovu 1.814 mještana.

Pripadnici srpske zajednice također prisustvuju protestima protiv uvođenja Covid-potvrda. Svatko ima pravo na svoj stav i mišljenje, govori Pakračanin Nikola Ivanović

Učiteljica SENKA CREVAR iz Vrginmosta pretpostavlja da će uvođenje Covid potvrda izazvati mnogo tenzija među ljudima. Navodi da broj zaraženih na području Općine Gvozd raste; po deset slučajeva dnevno za tako malu sredinu je doista puno.

— Ja ću se cijepiti i s trećom dozom. Nisam ni ove prve dvije uzela jer previše vjerujem u to, već zato što sam znala da će nešto što je dobrovoljno vremenom postati obavezno. Iskreno, nisam pobornik testiranja i guranja onog čuda u nos. Bolje mi je biti cijepljena nego da mi svako malo stavljaju ono u nos. To ne samo da je neugodno, nego nije ni dobro da se toliko čačka – tvrdi učiteljica Senka. Još kaže da lokalna samouprava nije nešto naročito promovirala cijepljenje, dok je ambulanta taj dio posla odlično odradila. Ljudi su se cijepili u onom prvom valu i nakon toga nastalo je zatišje, komentira Senka Crevar, dok mi konstatiramo da je, nažalost, trenutno najučinkovitija kampanja – porast broja zaraženih i preminulih.

Na dobrovoljnoj bazi – Mara Šupica

U Krnjaku je 33 posto cijepljenih – Ilija Matijević (u sredini) Općina Ervenik omogućava cijepljenje svima – Predrag Burza (dolje)

REZIGNIRAN situacijom u Dvoru je lokalni liječnik obiteljske medicine DARKO GOJIĆ. Nedvosmisleno izjavljuje da situacija nije dobra i da dovoljno ljudi nije cijepljeno. Ovaj dio Banije je na nešto više od 40 posto cijepljenih s dvije doze.

— Ljudi se ne pridržavaju najosnovnijih mjera. Ovdje je još gore nego u drugim mjestima jer je malo stanovništva, a općina je površinski velika. Ovdje se baš zbog toga to nije smjelo desiti. Ljudi ne nose maske, sjede jedni pored drugih, hodaju po inozemstvu. Evo, ne znam koliko ima aktivnih slučajeva. Ne javljaju se svi, to je problem. Dosta je njih preboljelo, a da se nisu nikome javili. Mislim da se generalno u Hrvatskoj verificira mali broj oboljelih. Naročito se mlađe generacije ne javljaju, ma kakvi. Ja to znam, ovako, neslužbeno – govori Gojić koji često ide u kućne posjete oboljelima. Smatra da su ljudi dobro informirani te da im se svaki dan na više mjesta poručuje da se cijepe.

— Ne možete nikog natjerati, pogledajte samo skupove ovih koji su protiv. Mi u ambulanti nemamo dovoljno antigenskih testova. Nadamo se da će naša uprava to riješiti, jer u ljekarni neće biti testiranja. Neki ljudi se boje, neki ne vjeruju čak ni u koronu. Neki misle da će biti čipirani, da će umrijeti za dvije godine. To su te budalaštine koje kruže – opisuje Gojić.

Mala kninska Općina Ervenik također se ne može pohvaliti bajnom procijepljenošću. Načelnik PREDRAG BURZA govori da Općina zagovara cijepljenje i da svakome može osigurati imunizaciju na kućnom pragu. Smatra da je dvije doze cjepiva primilo više ljudi nego što je zavedeno, a riječ je o 160 ljudi od približno njih 572, jer su neki, kako kaže, to obavili u Srbiji. Dobra vijest je da Ervenik danima nema oboljelih od koronavirusa.

Prosječna procijepljenost od 41.88 posto, trenutno je i u Biskupiji. RADMILA BERIĆ, predsjednica udruge 'Žene kosovske doline', ističe da je u njenoj općini preko 67 posto staračkog stanovništva, što utječe i na postotak procijepljenosti. Sigurna je da se mlađe, radno sposobno stanovništvo zaštitilo, dok je oko starijih napravljen obruč koji ih zasad uspješno štiti i bez cjepiva. Za to su najzaslužnije gerontodomaćice koje Berić organizira, i koje su, kako ona navodi, 99 posto cijepljene ili su preboljele Covid.

— Mi smo u tihoj izolaciji i bez korone. Zahvaljujući gerontodomaćicama, stariji ljudi nemaju puno izlazaka iz kuća. One plaćaju račune, kupuju lijekove, a postoje i pokretne trgovine. To je možda jedan od razloga za malu procijepljenost među starijima. Najčešće djeca iz škole donose koronu. Svaka kuća s djecom je jednom ili dva puta bila u izolaciji. Trenutno nemamo nikoga tko ima težu kliničku sliku – otkriva Berić. Dodaje da njena udruga, kao stalno prisutna na terenu, na dnevnoj bazi prima uputstva od Ministarstva zdravstva. Radnice u svaku kuću ulaze s maskama, rukavicama i dezinficijensom.

To nisu razlozi, to su gluposti, najblaže rečeno – Milorad Delić (Foto: Duško Jaramaz/PIXSELL) (gore) Srbljani će na cijepljenje kombijem – Nebojša Rađenović (dolje)

— One su na neki način procijepljenosti svjesno i nesvjesno odradile edukaciju staračkog stanovništva. Ljudima je to bila nepoznanica, a žene su ih umirile i zaštitile. To su sve dodane vrijednosti našeg rada. Njima vjerovatno nitko drugi osim domaćica i ne dolazi u kuću, one su im izvor informacija – pojašnjava Radmila Berić.

Obližnje Kistanje nije dobacilo ni do 30 posto cijepljenih s dvije doze. Zaštitilo se 775 od 2.590 mještana. ILIJA KRNETA, bivši dopisnik Novosti, tumači kako je staračko stanovništvo očito ohrabreno životom u prirodi, bez doticaja s puno ljudi. Također naglašava da je važno što ljudima sugeriraju njihova djeca i unuci raseljeni po svijetu. Ako im djeca preporučuju cijepljenje, po svoj prilici stariji će to i napraviti. Krneta inače nosi oko vrata potvrdu da je cijepljen u svim prilikama kad je među ljudima: na sprovodima, kulturnim manifestacijama ili na popisu stanovništva.

— Ne uživam u tome što sam cijepljen, ali zadesila nas je viša sila, a ja ne živim sam na svijetu. Toliko povjerenja u medicinu imam, bez obzira što se govori da je cjepivo eksperimentalno i nedovoljno istraženo. Nemoguće da Svjetska zdravstvena organizacija planeti želi nametnuti nešto što bi nas ubilo. Ne mogu prihvatiti taj stav – jasan je Krneta. Navodi da u Kistanjama 'solidan broj ljudi ima Covid' te da nije vidio da lokalna samouprava pretjerano promovira cijepljenje.

— Prije neki dan sam bio u Zadru, 500 ljudi je bilo na Narodnom trgu, protivnici Covid potvrda. Istovremeno, tri kilometra zračne linije od toga, ispred košarkaške dvorane Krešo Ćosić, ljudi su stajali u tri reda čekajući cijepljenje. To je trenutna slika naše stvarnosti – zaključuje Ilija Krneta.

■ Anja Kožul, Paulina Arbutina

Недовршене државе

Ниво остварених права још је увијек недовољан, а присутне су асимилација и сегрегација, речено је на скупу ‘Регионална сарадња у Југоисточној Европи и заштита националних мањина’

Разина остварених права је још увијек недовољна

Иако земље регије и Југоисточне Европе примјењују међународне инструменте у заштити националних мањина, разина остварених права је још увијек недовољна, а присутне су асимилација и сегрегација због чега треба наставити с јачањем мањинских права, сложили су се учесници скупа ‘Регионална сарадња у Југоисточној Европи и заштита националних мањина’, који су у Загребу организирали СКД ‘Просвјета’ и Мрежа за академску сарадњу у Југоисточној Европи из Београда. Потпредсједник Владе Борис Милошевић подсјетио је учеснике да ће 2022. бити двадесета годишњица доношења Уставног закона о правима националних мањина.

— Узлазна путања трајала је до уласка земље у ЕУ при чему се подразумијевало да чланство значи заштиту. Али, како се показало, права мањина не треба узимати здраво за готово ни у ЕУ па треба видјети како постићи да права у чланицама не падну испод стандарда који су имале кад су улазиле. Зато треба ставити нагласак на мањинска права без обзира да ли је нека држава чланица ЕУ или не – нагласио је Милошевић. Говорећи о регионалној сурадњи, саборски заступник и предсједник СНВ-а Милорад Пуповац, рекао је да је оно што називамо Југоисточна Европа подијељена у два дијела, онај у Унији и онај изван ње.

— Ради се о незавршеним и заустављеним процесима с недовршеним државама као што је БиХ, незавршеним сукобима као кад је ријеч о Косову и неуређеним друштвима у скоро свим земљама – рекао је. Уз то, политике сјећања у регији су против политике помирења, а заговорници помирења су маргиналнији него у рату. Дејан Јовић с Факултета политичких знаности Свеучилишта у Загребу нагласио је да регија замишљена као привремени концепт који ће се смањивати и коначно нестати с прикључењем земаља Унији.

— Хрватска тврди да није на Балкану и да спада у Средњу Европу, у медитеранске земље и земље Југоисточне Европе. Њој су приоритети Шенген или еурозона и она за регију више није важна земља, па се не може рећи да су односи с Хрватском одређујући за судбину регије. Загреб није важан за Београд, што се види и из тога да Србија већ дуже вријеме нема амбасадора. Од 2018. нема билатералних састанака између предсједника двију држава. За Србију су односи са Сјеверном Македонијом, као и односи Србије, Албаније и БиХ важнији од односа с Хрватском, а приоритети су и односи с Русијом и Кином – рекао је Јовић. На панелу о заштити националних мањина, Владимир Вулетић с Филозофског Факултета у Београду, подсјетио је да је Србија по Уставу држава Срба и свих грађана.

— Положај различитих националних мањина није уједначен, а постоје и социјалне дистанце између већинског српског и мањинских народа. Дуго времена Хрвати нису били препознати као национална мањина, а за многе је спорно питање Буњеваца и буњевачког језика. Осим тога честа је асимилација као начин интеграција, односно линија мањег отпора за мањине – рекао је Вулетић. Предсједник Савјета за националне мањине РХ Александар Толнауер подсјетио је да су многе, поготово новонастале мањине, почетком 90-их показивале страх од изражавања припадности.

— Од 2000-их настаје прекретница јер се уз јаку улогу међународне заједнице настоји мањине уводити у културни и јавни живот. Тада донесен Уставни закон био је у многим стварима пренормиран и нереалан, али је имао велику улогу за стварање увјета за очување идентитета те очување од гетоизације и асимилације. Постоје и притисци с десна којима се заговара укидање Савјета за националне мањине и осам мањинских заступника те њихова замјена некаквим одбором који не би имао моћ одлучивања – казао је Толнауер, оцијенивши да би Србија требала осигурати једно мјесто Хрватима у Народној скупштини.

■ Н. Ј.

Окупљање мањинских дожупана

Судионици карловачког састанка

На иницијативу дожупана Карловачке жупаније из редова српске националне мањине Дејана Михајловића, а коју су прихватили мањинске дожупанице и дожупани, а организирала Карловачка жупанија, у Карловцу је у уторак одржан први колегиј мањинских дожупаница и дожупана у Републици Хрватској.

Мањинских је дожупана и дожупаница 12 у 11 жупанија, од чега Срби имају њих десет, а Чеси и Талијани дожупанице у Истарској и Бјеловарско-билогорској жупанији. Иницијатор састанка Михајловић установио је да је ‘на дјелу својеврсно пражњење државе’ јер људи одлазе и напуштају своја огњишта, радних мјеста је све мање, а због одласка становништва мора се пак увозити радна снага.

Сврха састанка је била и да се сазна какви су односи између мањина и већинског народа јер се политика често бави прошлошћу на нестручан начин, а занемарују се важније ствари те да се пронађу начини како да се зауставе негативни трендови.

— Циљ је вратити људе који су отишли и задржати оне који су још увијек овдје јер рјешење није у увозу радне снаге. То је био главни мотив за овај састанак и даљње који ће се одржавати свака 2–3 мјесеца – појаснио је Михајловић и рекао да се циљеви могу остварити тако да сваки дожупан изнесе своја искуства, проблеме и путеве њиховог рјешавања.

Колегију су уз дожупанице и дожупане присуствовали карловачка жупаница Мартина Фурдек Хајдин, дожупаница Весна Хајсан Долинар, предсједник Скупштине Карловачке жупаније Владо Јелковац, државна тајница у Министарству регионалног развоја Споменка Ђурић, државни тајник у Министарству господарства и одрживог развоја Миле Хорват, Договорено је да други колегиј мањинских дожупана буде одржан у јануару или фебруару сљедеће године у Ријеци када ће домаћин бити дожупан Приморско-горанске жупаније Петар Мамула.

■ М. Ц.

Godišnjica osnivanja Osme kordunaške divizije NOVJ

Od Crevarske Strane do Ljubljane

U Osmoj kordunaškoj diviziji zajedno se borio narod Korduna i Cazinske krajine, oslobađajući velik dio Jugoslavije. Ni dva mjeseca nakon formiranja već su se dohvatili sa zloglasnim ss-ovcima

PRED nama je 79. godišnjica formiranja Osme kordunaške divizije NOVJ koja je tokom rata uspješno izvršila niz borbenih zadataka, zbog čega je stekla naziv udarne, ali je istovremeno kovala bratstvo i jedinstvo, boreći se na području velikog dijela Jugoslavije.

Divizija je formirana 22. novembra 1942. naredbom Vrhovnog komandanta JOSIPA BROZA TITA u selu Crevarska Strana kod Vrginmosta. U njen sastav su ušle Četvrta i Peta kordunaška te Šesta primorsko-goranska brigada, a kako je ova potonja operirala samostalno, umjesto nje u sastav divizije 5. decembra 1942. ušla je Petnaesta kordunaška brigada. O ratnom putu divizije govori nam njen borac MILE KNEŽEVIĆ koji je sada i predsjednik Sekcije 8. kordunaške divizije u SABA RH.

— Divizija je bila i sastavni dio Prvog hrvatskog narodnooslobodilačkog korpusa koji su također činile Šesta lička, Sedma banijska divizija te tri partizanska odreda. Tu treba naglasiti da je to prvi korpus osnovan na području Hrvatske, nezavisno o nacionalnom sastavu boraca – rekao je Knežević.

Ni dva mjeseca nakon formiranja, divizija je imala vatreno krštenje u Četvrtoj ofenzivi poznatoj kao operacija Weiss, sprečavajući prodor 7. ss divizije 'Princ Eugen' iz Karlovca i Petrinje prema Slunju i Velikoj Kladuši. Nijemci su uspjeli da probiju položaje divizije, pa je bila prinuđena na izvlačenje prema Lici. Tokom proljeća je zajedno sa Šestom ličkom divizijom oslobodila cijelu Liku osim Gospića. Napad na Gospić izveden je od 30. aprila do 3. maja 1943, ali je ustaško-domobranska posada uspjela odbiti partizane, nakon čega je grad držan u blokadi do kraja maja. Divizija je bila angažirana u borbama s njemačkim, talijanskim, ustaško-domobranskim i četničkim formacijama na području između Kupe i Une. U novembru 1943. učestvovala je u napadu na Glinu, u martu 1944. uspješno je odbila ofenzivu u Plaščanskoj dolini, a u aprilu učestvovala u napadu na Cazin.

Tokom juna i jula 1944. godine divizija je zajedno s 34. hrvatskom divizijom i slovenskim jedinicama napadala komunikacije u Pokuplju, Turopolju, Žumberku i Beloj Krajini u Sloveniji, a tokom avgusta i septembra ponovo je vodila borbe na teritoriji Korduna, Like i Banije. Krajem oktobra 1944. je prebačena u Cazinsku Krajinu gdje je u novembru bila angažirana u napadu na Cazin, da bi zimu 1944. – 45. provela u oštrim borbama s jedinicama njemačkog 15. korpusa oko vitalnih komunikacija u Lici i Kordunu. Tada su u njen sastav ušli Muslimanska brigada i Krajiški partizanski odred.

— Krajem 1944. i početkom 1945., suočeni s gubitkom rata, Nijemci i kvislinzi su počeli s izvlačenjem ljudstva i tehnike iz Jugoslavije zbog čega su nastojali zadržati prometne komunikacije u cilju sigurnog izvlačenja preko Like, Plaškog, Ogulina i Karlovca i predaje zapadnim saveznicima u Trstu i Austriji. To je dovelo do ogorčenih borbi na prostorima Bihaća, Vaganca, Drežnika, Plitvičkih jezera, Rakovice i Slunja – kaže nam Knežević. Tokom završnih operacija za oslobođenje Jugoslavije, Osma kordunaška bila je podčinjena Četvrtoj armiji Jugoslavenske armije (JA), učestvujući u oslobađanju Bihaća, Ličko-primorskoj i Tršćanskoj operaciji.

— Uz pojačanja, divizija izvodi napade na utvrđene snage neprijatelja u Bihaću. U borbama su, osvajajući rov po rov i kuću po kuću, 25. marta jedinice Muslimanske brigade zauzele istočni dio bihaćkog uporišta. Međutim, sljedećeg dana Nijemci ih uz podršku oklopnih snaga i artiljerije uspijevaju izbaciti iz Bihaća, ali je već u noći s 27. na 28. marta neprijatelj donio odluku o povlačenju iz Bihaća. Namjera Nijemaca nije bila da drže Bihać kao uporište nego da osiguraju izvlačenje svojih snaga. O žestini borbi svjedoči podatak da su u osam dana poginula dva komandanta i dva komesara brigade zbog čega je za hrabrost i postignute borbene rezultate proglašena udarnom – rekao je Knežević.

Nakon žestokih borbi oko Rakovice i Slunja, neprijatelj se probija na liniju Perjasice i Primišlja. Uz snage u Dugoj Resi i Generalskom stolu, organizira obranu Karlovca. Iako su se borci nadali da će osloboditi grad, do toga nije došlo. Ujutro 27. aprila 1945. divizija dobiva naređenje da forsiranim maršem iz Primišlja krene preko Ogulina, Delnica i Čabra za Ilirsku Bistricu gdje dobiva zadatak da snagama 97. korpusa spriječi prodor prema Trstu ili Austriji.

Uhvatili ratnog zločinca – Ludwig Kubler

Skoro dva dana borci Muslimanske brigade jurišali su strmim obroncima ka naselju Prem ali su ih Nijemci odbijali sve dok se 5. maja nisu povukli u Ilirsku Bistricu. Nakon pokušaja proboja, rukovodstvo 97. korpusa, vidjevši da ne može odoljeti jurišima JA, u sat iza ponoći 7. maja zatražilo je predaju. Kapitulacija je potpisana u šest sati ujutro; s partizanske strane potpisali su je STANKO BJELAJAC, načelnik štaba 4. korpusa, ŠUKRIJA BIJEDIĆ u ime kordunaške divizije i pukovnik REINDL u ime njemačkih snaga.

— Jedinice su dobile zadatak da razoružaju riječku grupaciju – oko 16.000 vojnika, 40 viših oficira i tri generala, uključujući i zapovjednika korpusa generala LUDWIGA KUBLERA (Kiblera) kojem je nakon rata suđeno zbog ratnih zločina i koji je u ljeto 1947. u Ljubljani osuđen na smrt. Njegov brat Josef obješen je nakon suđenja grupi njemačkih generala u februaru 1947. Beogradu – istaknuo je Knežević. Tog 7. maja, divizija je završila ratni put, promarširala je kroz Ljubljanu i 9. maja stigla u Zagreb.

— Na svom ratnom putu divizija je imala preko 2.800 poginulih, 4.567 ranjenih i 165 nestalih boraca, zbog čega je nužno održavati uspomenu na hrabrost i borbenu suradnju naroda Banije i Korduna, Cazinske krajine i Slovenije. Nažalost, ovih 20-ak ljudi koliko ih je u sekciji, stari su i teško pokretni, zbog čega je nužno s našom pravednom i uspješnom borbom upoznati i mlađe generacije – zaključuje na kraju Knežević.

■ Nenad Jovanović

Braća po oružju – ulazak Osme kordunaške u slovenski Črnomelj

Ин мемориам: Урош Десница (1944. – 2021.)

Чувени вокални дует још једном запјевао у Загребу

Научник од репутације

Пун врлина као физичар те обновитељ баштине породице и заједнице, био је такав и као човјек

У Загребу је након дуге и тешке болести, 16. новембра 2021., умро физичар Урош Десница. Рођен у Исламу Грчком 25. јула 1944., дипломирао је 1968. и докторирао 1978. године на Природословно-математичком факултету у Загребу.

Од завршетка факултета радио је у Институту 'Руђер Бошковић' гдје је од 1990. био водитељ лабораторија за полуводиче и од 1993. знанствени савјетник. Бавио се физиком полуводича и искоришћавањем Сунчеве енергије, а 1972. добио је награду 'Руђер Бошковић'. У периоду од 1984. до 1987. био је гост предавач у научним институцијама у Њујорку и Бостону, што свједочи о његовој репутацији у круговима физичара.

Као један од чланова породице Десница, дао је велик допринос обнови и оживљавању Куле Стојана Јанковића, али и села Ислам Грчки код Бенковца у којем се кула налази, које се и данас бори с бројним проблемима заосталим из рата. Као предсједник Управног одбора Друштва за обнову и ревитализацију Куле Стојана Јанковића – Мостови, Десница је с три сестре и осталим члановима породице водио бригу о обнови Куле у Исламу Грчком у којој је добар дио живота боравио познати књижевник Владан Десница.

Урош Десница

Осим око обнове, био је активан око оживљавања Куле као жаришта културног и друштвеног живота тог краја. За активности и манифестације осигуран је већи број пројеката у којима је Друштво било партнер, неријетко и иницијатор. Кроз бројне пројекте организирани су разнородни, културни и научни догађаји и манифестације, укључујући вишедневне Дане Куле Јанковића.

У више наврата, Урош и његове сестре наглашавали су важност сурадње са Свеучилиштем у Загребу, а нарочито мултидисциплинарном групом коју је окупио професор Драго Роксандић. На 'Десничином сусретима' у част Владана Деснице, чланови породице били су незаобилазни учесници, али и домаћини, јер су више пута неки од садржаја одржавани у Кули. Пун врлина као физичар те чувар и обновитељ баштине породице и српске заједнице, Урош Десница био је такав и као човјек.

- Посљедњих година Урош се борио за сваки нови дан и уживао у њему. Преживљавао је кризе али је сваки пут након њих био онај прави Урош. Иако болестан, живог духа охрабривао је нас који смо били уз њега – рекла је његова сестра Наташа Десница-Жерјавић. Урош Десница иза себе је оставио супругу, сина и кћер те троје унучади.

■ Н. Ј.

Спектакуларни Теофиловићи

У оквиру Дана српске културе у Загребу, које организира СКД 'Просвјета', 10. новембра у загребачком казалишту КНАП на Пешченици одржан је концерт браће Теофиловић. Ратко и Радиша Теофиловић, као јединствени извођачи древне балканске вокалне музике, прилагодили су програм овогодишњој теми Дана 'Умјетност приближавања', па је програм концерта обухватио пјесме из различитих крајева Србије, Македоније, Босне, као и аутентичне народне пјесме с јадранских отока и обалних мјеста – Врбника на Крку и с Првића. У част ромског активисте Драгољуба Ацковића, који им је својевремено омогућио наступе на РТС-у, загребачкој публици су отпјевали и 'Ђелем, Ђелем', за што су, као и за остале пјесме награђени громким аплаузом, а на крају су више пута излазили на бис.

Ратко и Радиша. Или Радиша и Ратко? – Теофиловићи

— Увек се радујемо доласку у Загреб и у Хрватску јер имамо сталну публику која воли то што радимо. За сваки концерт имамо нову инспирацију и нови програм, тако да изводимо нешто што до сада људи нису имали прилике да чују – рекао је за Новости Ратко Теофиловић, подсјетивши да су браћа у организацији 'Просвјете', прије 15 година наступила у пуној Илирској дворани на Горњем граду.

— Имали смо концерте у Макарској, Задру и Сплиту гдје смо наступили на затварању Сплитског љета, потом на Брионима, у Ријеци, отоку Крку, прошли смо Карловац и Петрињу, тако да смо подобро упознали Хрватску. Али не само Хрватску, него и свет према којем смо били мање-више окренути док није стигла епидемија. Одржали смо велик број концерата у скоро свим великим градовима Европе, Јапана, Америке и наступили у неким од најзначајнијих концертних дворана света. За наредну годину имамо заказане наступе у Пољској, а надам се и у Аустрији која је била у плану пре короне – рекао је Теофиловић.

— У нашем случају језик не сме да буде баријера већ тај језик, мелодија и ритам треба да привуку публику, без обзира где певате. Музичка инспирација и идеје за песме су различите, Углавном су то етномузиколошки записи, песме из Србије, поготово из западне Србије, песме из БиХ, песме с мора, Крка и Ријеке – закључио је Ратко Теофиловић.

■ Н. Ј.

Stogodnjak (608)

19. 11. – 26. 11. 1921: potpisnice Male antante – Jugoslavija, Češka i Rumunjska – odmah su se, nakon što je do njih iz Londona dopro glas da će im Velika antanta razrezati trošak od 18 milijuna kruna na ime apanaže za interniranog kralja Karla IV. Habsburškog, složno usprotivile toj odluci, 'jer ona nema nikakve pravne osnove'. Jugoslavenska štampa ističe 'da su se oslobođeni narodi stoljećima naplaćali Habsburgovcima, a Karla neka sada plaća tko hoće – francuski rojalisti ili članovi engleskog gornjeg doma, Horthy i njegovi revizionisti ili bečki kršćanski socijalisti...'

* Bugarska vlada je u Londonu naručila štampanje nove marke, ali kako ono nije na vrijeme bilo dovršeno, u Sofiji su odlučili da u promet puste staro izdanje, štampano još u vrijeme Ferdinandove vlade u Berlinu, koje zbog prevrata nikada nisu korišteno. Novine pišu: 'Sada su se te marke, s likom bivšeg cara Ferdinanda, ali i slikama krajeva koje danas, prema mirovnom ugovoru, pripadaju Jugoslaviji ili drugim bugarskim susjedima, pojavile u prodaji što je izazvalo veliki diplomatski skandal. Antanta je taj bugarski potez ocijenila kao nedozvoljenu propagandu, pa su marke morale biti povučene...'

* U Zagrebu je, zbog goleme nestašice stanova, više hiljada ljudi oštra zima zatekla na ulici. Zagrebačke Novosti o pišu: 'Malo se tko zanima gdje silan broj radništva, kraj općenite nestašice stanova, noću počiva... Smještali bi se u kojekakvim barakama, šupama, sjenicima i stajama, većinom na gradskoj periferiji, a mnogi i pod vedrim nebom. Mnoge siromašne obitelji, koje imaju svoj stan, da se lakše prehrane, uzimale su radnike u svoje tijesne i trošne podrumske ili tavanske prostorije na konačenje, pa to pruža sliku strašnih socijalnih i higijenskih prilika u gradu. Zađete li usred noći u jedan takav stan srušit ćete se u nesvijest od teškog zadaha. Posljednjih dana sve češće se događa da nadničari, koji ne mogu naći konačište, dolaze u policiju i onda preklinju da ih se smjesti u – zatvor! To čine iako dotad nikada u zatvoru nisu bili...'

* što sve mogu splitski glumci? To se pita 'Novo Doba': 'U kazalištu se neki dan po treći put igrala 'Ljubav bdije'. Malo prije predstave gospođici Dokman, koja igra učiteljicu glasovira, naglo je pozlilo. Glumci su bili na muci, a publika nestrpljiva, jer je već bilo prošlo vrijeme za početak predstave. Publika plješće, a galerija lupa nogama. Uto pred publiku izlazi g. Biljuš i najavljuje da se gospođica Dokman nije oporavila i da će ju u predstavi zamijeniti gospođica Milojević. U par časaka gđica Milojević brzo je preletjela tekst komada, tako da se uopće nije moglo primijetiti da dotad nikad nije glumila tu ulogu...'

■ Đorđe Ličina

Pravila igle

U istočnoevropskim državama procijepljenost je znatno manja nego na Zapadu što se obično objašnjava njihovom ‘komunističkom prošlošću’, ali rumunjska sociologinja Simona Vulpe za Novosti negira takvo tumačenje i navodi ankete koje pokazuju da su među znanstvenim skepticima najzastupljeniji mlađi ljudi, rođeni nakon pada komunizma

Letonde Hermine Gbedo (Foto: YouTube/Screener)

oslanjaju na (ne)milost krijumčara. Koliko je problem kriminalizacija seksualnog rada, toliko je problem i kriminalizacija migracije. Sam čin krijumčarenja ne znači nužno da osoba koja je prokrijumčarena nije znala da će u zemlji u koju dolazi raditi posao koji sada radi. Često nije stvar u tome da žene nisu očekivale da će raditi kao seksualne radnice, već da nisu očekivale da će raditi u tako lošim uvjetima – da će biti loše plaćene, stigmatizirane, izložene nasilju, da im se neće dozvoljavati da se izjasne oko svojih radnih uvjeta.

LICIA BRUSSA iz TAMPEP International Foundationa, nizozemskog ogranka TAMPEP-a, upućuje nas na brojna istraživanja koja su objavili u vezi s krijumčarenjem. Iz TAMPEP-a već dugo upozoravaju da kontinuirani pokušaji kriminalizacije industrije seksualnog rada u tandemu s neprijateljskom migracijskom politikom EU-a povećavaju razinu ranjivosti stotina tisuća seksualnih radnica diljem Europe.

Vladajući pristup koji djeluje isključivo u okviru ‘ilegalne migracije’ ne daje nikakav doprinos dobrobiti migranata i ukidanju trgovine ljudima. Uopćeni diskurs i politika zanemaruju složenost stvarnog života seksualnih radnica i predstavljaju krijumčarenje na pojednostavljen način, ignorirajući pritom druge oblike migrantskog rada u porobljivačkim uvjetima (primjerice, kućanske pomoćnice ili građevinske radnike). Što je teže putovati i raditi legalno, to više seksualnih (ali i drugih) radnica treba pomoć posrednika, a ovisnost o takvima podiže troškove, kao i izloženost nasilju i manipulacijama. Prisilan rad i dodatne razine eksploatacije dominantne su u industrijama u kojima rade migrantske radnice i radnici, ali rješenje nije učiniti te industrije ilegalnima, već ih bolje regulirati.

Najava španjolskog premijera ne uzima u obzir negativan utjecaj kriminalizacije na živote seksualnih radnica. Ne prepoznaje samoopredjeljenje seksualnih radnica, govori Letonde Hermine Gbedo iz talijanskog Komiteta za građanska prava prostitutki

Kolektivno udruživanje glavni je način na koji seksualne radnice pokušavaju osporiti i promijeniti mehanizme industrije u kojoj rade. Tome svjedoči i slogan francuskog sindikata seksualnih radnica STRASS – ‘Ništa o nama bez nas’, kao i moto TAMPEP-a – ‘Prava, a ne spašavanje’. Primjer takvog rada posljednjih je desetak godina i makedonski kolektiv STAR, pokrenut 2010. godine kao prvo udruženje seksualnih radnica i radnika na Balkanu.

— Čvrsto vjerujemo da je dekriminalizacija seksualnog rada najbolja politika, jer poboljšava zakone, zaštitu i sigurnost radnika. To znači da će seksualne radnice vjerojatnije živjeti bez stigme, socijalne isključenosti i straha od nasilja, da će imati bolje uvjete života i rada. Snažno smo protiv pokušaja Španjolske da kriminalizira seksualni rad i djeluje protiv dobrobiti seksualnih radnica – kaže za Novosti IVANA ACEVSKA iz STAR-a. U odgovorima na naša pitanja Acevskoj se pridružio i NENAD MICOV, također aktivist STAR-a.

Udruživanje seksualnih radnica izuzetno je teško, objašnjavaju njih dvoje, jer u praksi često znači organiziranje ‘samozaposlenih’ radnica bez redovnog ili stalnog mjesta rada i bez ugovora o radu, migrantkinja koje nemaju dokumente ni stalno mjesto boravišta. Pritom je riječ o radnicama koje se suočavaju s moralnim pokudama, nasiljem i omalovažavanjem svih vrsta. Vjerojatno ne postoji kategorija radništva koja ima veće izazove pri udruživanju i organiziranju. Ohrabruje, međutim, što u STAR-u vide i kako pokret seksualnih radnica i radnika jača i raste, unatoč svim izazovima.

— Pokret seksualnih radnica u Europi jači je nego ikad i ujedinjuje frontove diljem kontinenta, ali i u Srednjoj Aziji i na međunarodnoj razini. Mreže kolektiva i zajednice seksualnih radnica udružuju snage i zahtijevaju poštivanje ljudskih prava i socijalnu pravdu. STAR je, primjerice, kao organizacija vođena iz zajednice i u zajednici, postao neformalna platforma za dekriminalizaciju seksualnog rada u Sjevernoj Makedoniji, u čemu aktivno surađuje s pristašama i saveznicima civilnog društva. Proces je spor i mukotrpan, ali postoji politička klima koju stvaramo i koja može pomaknuti stvari naprijed. Na razini zajednice solidarno pomažemo jedni drugima da dođemo do usluga i skrbi koje nitko ne osigurava za nas – objašnjavaju Acevska i Micov.

Navode kako više od desetljeća njihova rada ne bi bilo moguće bez potpore organiziranog pokreta na većoj razini, bez regionalnih mreža poput SWAN-a (The Sex Workers’ Rights Advocacy Network), ESWA-e (The European Sex Workers Rights Alliance), TAMPEP-a i mnogih drugih. Zato im je veoma bitno sada podržati sindikat OTRAS i seksualne radnice koje se protive najavljenim promjenama zakona u Španjolskoj.

— Čista srca i s najboljim namjerama, uz puno napornog rada, zajedno se zalažemo za prepoznavanje seksualnog rada kao rada i stvaranje svijeta u kojem se seksualne radnice mogu pridružiti ili stvarati vlastite sindikate, dobiti odgovarajuću zdravstvenu i socijalnu skrb. Treba za kraj reći i da će, sve dok postoji čistunski narativ oko seksa i tijela općenito, gledanje na seksualni rad kao na profesiju biti izazov s kojim se svakodnevno suočavamo – zaključuje Acevska. ■

Ivana Acevska i Nenad Micov (Foto: Privatna arhiva)

ZAŠTO se istočni Evropljani ne žele cijepiti?’, ‘Istočnu Evropu zahvatio val smrti od Covida’ i ‘Deficit povjerenja koči cijepljenje u istočnoj Evropi’ neki su od naslova koji se posljednjih tjedana mogu pročitati u svjetskim medijima, dok se protesti protiv cijepljenja intenziviraju i u Hrvatskoj koja Covid-potvrde uvodi značajno kasnije od zapadnih članica Evropske unije.

U skladu s tim, nižu se i manje ili više pogođene ili tendenciozne analize i hipoteze kojima se pokušava objasniti fenomen ‘vakcinskog oklijevanja’ u bivšim članicama istočnog bloka, s obzirom na to da statistike pokazuju da te zemlje imaju najmanji udio cijepljenih u ukupnoj populaciji. Neke od njih, primjerice Rumunjska, imaju i rekordnu smrtnost po glavi stanovnika, pa ona u toj zemlji, Bugarskoj i Latviji iznosi 20 ljudi na milijun stanovnika, dok je ta stopa na razini cijele EU tri na milijun stanovnika.

Rumunjski zdravstveni sustav trenutno je u takvom stanju da su mu u pomoć morali priskočiti liječnici iz drugih zemalja, dok je u Poljsku, Mađarsku i Njemačku prevezeno stotinjak pacijenata za koje nije bilo mjesta u lokalnim bolnicama.

Unatoč tome, Rumunjska je, prema podacima Evropskog centra za prevenciju i kontrolu bolesti, s 33,9 posto cijepljenog stanovništva druga po redu članica EU s najnižom stopom procijepljenosti, iza Bugarske u kojoj je taj udio samo 23,4 posto. Među istočnim EU članicama manje od polovice stanovništva cijepilo se još u Slovačkoj i Hrvatskoj, dok su Češka, Estonija, Mađarska, Latvija, Litva, Poljska i Slovenija uspjele dosegnuti stopu veću od 50 posto. Brojke su još manje s istočne strane evropske granice pa se u Ukrajini cijepilo manje od 20 posto stanovnika, u Rusiji 42 posto, u Bosni i Srbiji po 26 i 47 posto, a u Bjelorusiji 33 posto.

S druge strane, udio cijepljenih barem jednom dozom na razini čitave Evropske unije iznosi 70 posto, pri čemu stope veće od evropskog prosjeka imaju Francuska, Belgija, Danska, Irska, Italija, Malta, Nizozemska, Portugal, Švedska i Španjolska, neke od njih i debelo iznad 80 posto.

U pokušajima objašnjavanja fenomena odbijanja cijepljenja kao jedan od najvaž-

nijih razloga obično se navode dezinformacijske kampanje koje se provode preko interneta, ali i u vodećim medijima u kojima prominentni antivakseri, često iz medicinske struke, redovito dobivaju prostor za širenje lažnih vijesti.

Novosti su za komentar situacije u Rumunjskoj upitale SIMONU VULPE, sociologinju koja se na Sveučilištu Bukurešt i u sklopu istraživačkog projekta SKEPSIS bavi znanstvenim skepticizmom u vezi klimatskih promjena i cijepljenja. Ona nam je rekla da je glavni razlog vakcinskog skepticizma u Rumunjskoj i drugdje nepovjerenje u službene dužnosnike i institucije, a dodaje da usto 'ljudi imaju i tendenciju vjerovati herojskim figurama koje se protive medicinskom i političkom establišmentu'.

– Te herojske figure, primjerice oftalmolog, estetski kirurg ili predstavnik ekstremističke stranke, intenzivno se promoviraju na rumunjskim televizijama i na društvenim medijima, a većina tih narativa uvezeni su iz SAD-a. Time se uvećava percepcija rizika od cijepljenja i proizvodi sumnja u znanstveni konsenzus oko cjepiva – kaže Vulpe.

S druge strane, dezinformacijske kampanje putem mainstream medija prisutne su i u drugim zemljama, a jedan od drastičnijih primjera je američka televizija Fox News, no unatoč tome u SAD-u se barem jednom dozom cijepilo skoro 70 posto stanovnika.

To potvrđuje da je objašnjenje složenije, no analize situacije u istočnoj Evropi također se često svode na površne fraze poput 'komunističke prošlosti' ili 'socijalističkog mentaliteta'. Tako je primjerice Reuters u listopadu objavio da su stanovnici centralne Evrope 'skeptični zbog desetljeća komunističke vladavine koja je erodirala povjerenje javnosti u državne institucije i za sobom ostavila nedovoljno razvijene zdravstvene sustave koji se sada bore s lošim financiranjem'.

Istraživanje Evropske banke za obnovu i razvoj pokazalo je da je povjerenje u druge ljude u svim postkomunističkim zemljama prije 1989. imalo dvije trećine ispitanih, a 17 godina kasnije samo jedna trećina

Reuters ovu tvrdnju potkrepljuje Eurostatovom statistikom prema kojoj svaka treća osoba na istoku Evrope ne vjeruje zdravstvenom sustavu svoje zemlje, dok je ta brojka na razini EU 18 posto. Tekst sadrži i izjavu poljskog sociologa TOMASZA SOBIERAJSKOG, koji kaže da 'cjepiva pokazuju da sjena Sovjetskog saveza i dalje dominira u svijesti ljudi, zbog čega oni i dalje žive u strahu i nepovjerenju'.

U tekstu nedavno objavljenom na portalu Project Syndicate ovim novinskim člankom pozabavili su se i američki sociolozi sa Sveučilišta Pennsylvania KRISTEN GHODSEE i MITCHELL A. ORENSTEIN, koji međutim tvrde suprotno; da je povjerenje stanovnika istočne i srednje Evrope u druge ljude i u institucije svoje zemlje u posttranzicijskom periodu ustvari manje nego što je to bilo prije 1990. godine.

Sociolozi se pritom pozivaju na podatke istraživačkog projekta World Values Survey, u sklopu kojega mreža društvenih znanstvenika iz cijelog svijeta proučava vrijednosti i vjerovanja ljudi u stotinjak zemalja, kao i onog Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD) Life in Transition Survey iz 2006.

Istraživanje EBRD-a pokazalo je da je povjerenje u druge ljude u svim postkomunističkim zemljama prije 1989. imalo dvije trećine ispitanih, a 17 godina kasnije samo jedna trećina.

Prema prvom istraživanju, povjerenje u političke institucije u istom se periodu prepolovilo, pa je u proljeće ove godine u svim istočnoevropskim zemljama ono iznosilo manje od 40 posto, najviše u Litvi – 38, a najmanje u Slovačkoj – 21 posto, s Hrvatskom na predzadnjem mjestu s 22 posto.

Autori ovakvo raspoloženje istočnih Evropljana stavljaju prije svega u kontekst ekonomske recesije u tranzicijskom periodu, za koju tvrde da je 'najgora u modernoj povijesti, daleko gora od Velike depresije'. Oni navode da su se postkomunističke zemlje na razine ekonomske aktivnosti prije 1989. vratile tek 17 godina kasnije, pa zaključuju da je to dovelo do 'očuvanja dubokog naslijeđa nepovjerenja i osjećaja napuštenosti u zemljama koje su u komunizmu njegovale kulturu međusobnog pomaganja protiv države'.

Simona Vulpe (Foto: YouTube/Screener)

Kada pokušavamo objasniti vakcinski skepticizam moramo se prije svega fokusirati na javno nepovjerenje u političare koji donose odluke i kontekstualizirati to nepovjerenje unutar društvene organizacije zdravstvenog sustava, kaže Simona Vulpe

Mitchell i Orenstein, dalo bi se zaključiti, drže da su osjećaji zajedništva i solidarnosti prije 1989. prvenstveno proizlazili iz činjenice da su ljudi tada bili ujedinjeni protiv zajedničkog neprijatelja – države, no taj zaključak ne objašnjava činjenicu da ljudi danas imaju manje povjerenja i u institucije države i jedni u druge.

Štoviše, u nedavnoj izjavi za Politico rumunjski politolog CLAUDIU CRĂCIUN navodi da je sadašnja niska stopa cijepljenja protiv Covida–19 tim više poražavajuća kada se uzme u obzir da ta zemlja ima povijest izrazito uspješnih vakcinacijskih kampanja, primjerice onu protiv dječje paralize 1970-ih. Otad se, kaže on, 'dogodilo to da se država povukla iz javnih usluga, što je samo djelomično kompenzirano humanitarnim aktivnostima Crkve'. Rumunji inače spadaju u jedan od najreligioznijih naroda u Evropi, a istraživanje Eurobarometra pokazalo je da najviše ljudi, njih 70 posto, ima povjerenja u Crkvu, potom u vojsku, a najmanje u vladu i parlament, a ovakav raspored bilježi se i u ostalim istočnoevropskim zemljama.

Još važnije, u Rumunjskoj je trenutno na vlasti privremena vlada nakon što je u rujnu zbog korupcije izglasano nepovjerenje premijeru FLORINU CITUU. Privremena vlada na vlasti je i u Bugarskoj, a tamo su prošle nedjelje održani treći po redu izbori ove godine, također uslijed političke nestabilnosti uzrokovane kontinuiranim korupcijskim aferama. U obje zemlje, koje ujedno imaju i najmanje stope procijepljenosti u EU, vladajuće elite politizirale su i manipulirale s vakcinacijskim kampanjama i uvođenjem epidemioloških mjera kako pred izbore ne bi otuđili birače, što je dodatno produbilo otpor njihovim nedosljednim porukama.

Sociologinja Simona Vulpe također negira objašnjenje o 'komunističkoj prošlosti' te navodi da su tamošnje ankete pokazale da je među znanstvenim skepticima najzastupljenija dobna skupina od 18 do 29 godina, dakle ljudi rođeni nakon pada komunističkog režima. S druge strane, kaže ona, 'ti su ljudi upoznati s kulturnim kontekstom korumpiranih vlada i loše financiranim i nefunkcionalnim zdravstvenim sustavom pa je, primjerice, u posljednjih godinu dana bilo 11 požara u rumunjskim bolnicama'.

— U tranzicijskom periodu mnogi su se ljudi razočarali u spor napredak prema onome što percipiraju kao demokratsko društvo, a ti su ljudi ujedno i najintenzivniji konzumenti društvenih mreža s pristupom dezinformacijskim kampanjama kreiranima u drugim zemljama. Kada dakle pokušavamo objasniti vakcinski skepticizam moramo se prije svega fokusirati na javno nepovjerenje u političare koji donose odluke i kontekstualizirati to nepovjerenje unutar društvene organizacije zdravstvenog sustava i narativa koji prevladavaju u društvu. Jednostavnim, površnim objašnjenjem to se ne može postići jer ono ne govori ništa o tome kako odluke koje se čine iracionalne onima koji ih donose imaju smisla – kaže Vulpe.

Ona navodi i da vakcinski skepticizam u Rumunjskoj nije počeo s Covidom–19, pa je tako 2016. u zemlji izbila epidemija ospica i to zbog 'kombinacije manjka pristupa cjepivima u ekonomski zaostalim područjima i odbijanja cijepljenja od strane roditelja višeg socioekonomskog statusa'.

Istraživanje UNICEF-ovih ureda za istočnu Evropu i centralnu Aziju iz 2020. godine, koje se bavilo Bosnom i Hercegovinom, Moldavijom, Ukrajinom i Rumunjskom, pokazalo je da su istočni Evropljani bili najmanje skloni cijepljenju i prije izbijanja pandemije Covida–19. Najčešće zastupljen razlog s 40 posto pritom je bio onaj koji se odnosi na stavove o samim konkretnim cjepivima, što se može pripisati neinformiranosti ili nepovjerenju u institucije, dok je 30 posto razloga spadalo u skupinu 'individualnog ili grupnog utjecaja'. Najveći pojedinačni faktori bili su stav prema znanjima i vještinama zdravstvenih profesionalaca (20,5 posto), dakle nepovjerenje u zdravstveni sustav, te nepovjerenje u način proizvodnje i distribucije cjepiva (19 posto).

Za razliku od predpandemijskog odbijanja cijepljenja, kaže Simona Vulpe, kada su dominirale ekonomski deprivilegirane skupine ljudi i manji džepovi onih višeg socioekonomskog statusa, 'u pandemiji se oklijevanje prelilo na druge društvene kategorije, u situaciji u kojoj se ljudi suočavaju s različitim vrstama rizika i drastičnim promjenama načina života koje im nameću političke elite u koje nemaju povjerenja.” ■

Prosvjed protiv Covid-potvrda u Sofiji (Foto: Stojan Nenov/Reuters/PIXSELL)

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1144, petak, 19. studenoga 2021.

Zapadnobalkanske zemlje i česti izbori drže u europskoj čekaonici

PIŠE Zoran Daskalović

Čekanje na izbore

Zaev je u Sjevernoj Makedoniji ostao na vlasti zbog izbora u Bugarskoj, europska perspektiva Albanije, Crne Gore i Kosova bila je na čekanju zbog izbora – to postaje sve teži uteg državama zapadnog Balkana na njihovom putu u EU

ZASTUPNIK u makedonskom parlamentu KASTRIOT REXHEPI prošloga je tjedna osvojio naslovnice makedonskih medija, a njegovo se ime zavrtjelo i regionalnim medijskim prostorom. Na dan izglasavanja nepovjerenja vladi premijera ZORANA ZAEVA, koje je inicirala udružena opozicija predvođena VMRO-DPMNE-om brojčano ojačana malom albanskom strankom Besom koja je okrenula leđa Zaevljevoj vladajućoj koaliciji, Rexhepi se nije pojavio u makedonskom parlamentu, iako je prethodno kao član Bese potpisao inicijativu za smjenu vlade. Od 120 zastupnika 61 je svojim potpisom podržao prijedlog za izglasavanje nepovjerenja i činilo se izvjesnim da će vlada pasti, a Makedonija ići na izvanredne izbore. Nedolazak Rexhepija na parlamentarnu sjednicu omogućio je zastupnicima vladajuće koalicije da bojkotom sruše kvorum i spriječe izglasavanje nepovjerenja.

Čitav dan su opozicija i mediji neuspješno tragali za Rexhepijem. 'Nestali zastupnik' ubrzo je proglašen 'kidnapiranim zastupnikom' jer je opozicija optužila vladajuću stranku da je Rexhepija doslovno kidnapirala kako bi spriječila rušenje vlade. Ni Rexhepijeva Facebook-poruka u kojoj je demantirao da je otet nije razotkrila misterij njegovog nestanka. 'Otmica' je čak prijavljena policiji. Dan nakon propalog pokušaja opozicije da sruši Zaevljevu vladu, Rexhepi se ušetao u policijsku stanicu u Skoplju kako bi potvrdio da nije kidnapiran, nego je 'svojevoljno umjesto u Sobranju dan proveo kod prijatelja'. Kod prijatelja se sklonio kako bi se riješio pritisaka kojima je bio izložen, uključujući i prijetnje po život. Rexhepi je potvrdio da je, nakon što je premijer Zaev podnio ostavku zbog uvjerljivog izbornog poraza na lokalnim izborima, 'razmišljao da glasa protiv vlade', ali se predomislio 'vodeći računa o budućnosti zemlje'. Na to su ga potakle izjave francuskog predsjednika EMMANUELA MACRONA i nizozemskog premijera MARKA RUTTEA kojima su najavili da bi Sjeverna Makedonija u prosincu mogla dobiti zeleno svjetlo za početak pristupnih pregovora s EU-om. Macron i Rutte su najavili da će bugarska blokada vjerojatno biti uklonjena nakon upravo održanih trećih izvanrednih parlamentarnih izbora u Bugarskoj. Rexhepi tvrdi da je zbog toga odustao od glasanja za rušenje Zaevljeve vlade jer bi ono odgodilo početak pregovora. Na kraju je poručio: 'Miran sam i čiste savjesti... Nema boljeg puta za moju zemlju od puta ka EU i NATO. Saveznik sam Albancima i Makedoncima.' Rexhepi je izbačen iz Bese, a vladajući i opozicija do daljnjega u parlamentu imaju po 60 zastupnika, pa Makedonija u završnicu ove godine ulazi s blokiranim parlamentom u kojem će se voditi rat za formiranje neke nove parlamentarne većine.

Susreti srdačni, rezultati slabi – Kurti i Macron u Parizu prije godinu dana (Foto: Bestimage/PIXSELL)

Prošlotjedna politička drama u Sobranju još jednom je razgolitila loše strane politike proširenja Unije i njezino vezivanje uz izborne cikluse u zemljama kandidatkinjama, ali i u članicama. Sjeverna Makedonija skoro čitavu ovu godinu čeka da u Bugarskoj završe parlamentarni izbori. Ni nakon trećih ovogodišnji izbora nije sigurno da će se u Bugarskoj uspjeti formirati parlamentarna većina i izabrati nova vlada koju bi Bruxelles mogao uvjeriti da prestane blokirati početak pregovora o makedonskom članstvu u EU-u. Prije Sjeverne Makedonije u ovoj i prošloj godini su na 'čekanju da prođu izbori' bile i Crna Gora i Albanija, a Kosovo dvaput. Poput sjevernomakedonskih pristupnih pregovora i njihovi su stavljeni na led jer se EU navodno neće uplitati u predizborne kampanje, a onda i poslije izbora neko vrijeme čeka da vidi kako nove vlasti dišu i imaju li kapacitete za vođenje proeuropske politike. Izbori se održavaju i u državama članicama pa se, ovisno o njihovim rezultatima, u pravilu obavlja novo uštimavanje politike proširenja na zapadnobalkanske zemlje. Trenutno se iščekuje formiranje vlasti u Njemačkoj, pa i najavljuje nova, rigidnija njemačka politika prema pristupanju balkanskih država u EU.

Metoda 'čekanja da prođu izbori' polako, ali sigurno postaje sve teži uteg u prtljazi zapadnobalkanskih država na njihovom putovanju u EU. Puno je razloga zašto je tako, a jedan od ključnih je to što preostale balkanske države-kandidatkinje nisu slijedile primjer Slovenije i Hrvatske. U njima su vladajući i opozicija u parlamentima, i prije nego što su im odškrinuta europska vrata, formirali saveze za Europu koji su neovisno o izborima gurali pristupne pregovore. U šest preostalih balkanskih država takvog proeuropskog saveza nema ni u tragovima. Štoviše, pristupni pregovori s EU-om najčešće su u središtu izbornih bitaka, pa makar kao dokazivanje toga tko bi to uspješnije radio. Pritom se često negira i potire i ono što je uspješno obavljeno u pregovorima s EU-om i čitav proces vraća unatrag, na neke nove početke.

Kosovo je najnoviji primjer takve predizborno-izborne političke regresije. Izborni pobjednik na izvanrednim parlamentarnim izborima početkom ove godine, KURTIJEVO Samoopredjeljenje, svoju je kampanju u velikoj mjeri zasnivalo na kritici svojih prethodnika na vlasti zbog potpisivanja Briselskog i Vašingtonskog sporazuma, kojima su ovi nastojali pomaknuti Kosovo barem za koji korak prema eurointegracijskim procesima. Samoopredjeljenje je svoja predizborna obećanja da će redefinirati ne samo te sporazume nego i čitav proces pregovora o normalizaciji odnosa s Beogradom poslije izbora u djelo počelo provoditi nametnuvši politiku reciprociteta, pa i primjenom gole policijske sile, slanjem naoružanih policijskih specijalaca na sjever Kosova naseljen većinskih srpskim stanovništvom. Zamrzavanje pregovora o normalizaciji odnosa s Beogradom zbog parlamentarnih izbora Kurtijeva vlast je protegnula na čitavu ovu godinu, i zbog toga što se odmah počela spremati za jesenje lokalne izbore. Pregovori s Beogradom, ali i realizacija potpisanih sporazuma stavljeni su na čekanje dok i oni ne prođu. Prognoziralo se i da bi loš izborni rezultat Samoopredjeljenja mogao omekšati njegovu politiku pregovora s Beogradom pod okriljem EU-a. Nakon što se to i dogodilo, Samoopredjeljenje je na lokalnim izborima pobijedilo samo u četiri od 38 kosovskih općina, s mogućnošću da pobijedi u još dvije nakon prebrojavanja dopisnih glasova, a Albin Kurti je demonstrativno svima pokazao da neće tek tako odustati od rušenja potpisanih sporazuma i nametanja politike reciprociteta.

Dan poslije lokalnih izbora, u to se među prvima mogao uvjeriti premijer ANDREJ PLENKOVIĆ za vrijeme službenog posjeta Kosovu. I dok je Plenković kosovskoj javnosti u proeuropskom duhu poručivao da je stav Hrvatske 'da podržavamo stabilnost, da smo za deeskalaciju svih napetosti kojima smo svjedočili proteklih tjedana, da je prije svega na Srbiji i Kosovu da pronađu optimalan način nastavka dijaloga i poštovanja ili postojećih dogovora ili postizanja novih dogovora koji će ići u tom smjeru da odnosi budu bolji', Kurti mu je, kako prenosi Jutarnji list, smjesta uzvratio: 'Srbija ne priznaje Kosovo, ali ni mi ne možemo priznati Srbiju koja u ustavu ima da je Kosovo dio Srbije. Zato se mi zalažemo za rješenje kroz međusobno priznanje.' Da ga Plenkovićeve poruke, kao i one koje mu već mjesecima stižu iz Bruxellesa i Washingtona da se potpisani sporazumi moraju provoditi, nisu impresionirale, Kurti je demonstrirao već u utorak, na nastavku tehničkih pregovora Beograda i Prištine. Unatoč očekivanjima europskih posrednika da će na njima pregovore pokrenuti s mrtve točke i pripremiti nastavak pregovora VUČIĆA i Kurtija do kraja ove godine, Kurtijevi pregovarači još jednom su odbili o bilo čemu razgovarati osim o nestalima i međusobnom priznanju. I tako će izgleda biti do nekih novih kosovskih izbora, pogotovo ako se Europska unija nastavi služiti metodom 'čekanja da prođu izbori' i pregovore Beograda i Prištine stavi na čekanje dok ne prođu srpski predsjednički, parlamentarni i beogradski gradski izbori koji su najavljeni za travanj sljedeće godine. A onda bi zapadni Balkan mogao nastaviti čekati da prođu izbori u Francuskoj... ■

INTERNACIONALA

Bugari treći put u ništa

Nedjeljni izbori su nastavak političke krize nakon dugogodišnje vladavine Bojka Borisova, drugi put je pobijedila nova stranka, osnovana uoči njih, a nije jasno tko će sastaviti većinu

Po treći put u šest mjeseci državljani Bugarske izašli su na birališta. Po drugi put u istom razdoblju na parlamentarnim izborima pobijedila je potpuno nova stranka, osnovana netom prije izbora. No ni nakon trećeg pokušaja nije jasno tko će vladati, odnosno sakupiti većinu u raznolikom parlamentu. Nedjeljni opći izbori, spojeni s predsjedničkima, nastavak su političke krize nakon dugogodišnje vladavine BOJKA BORISOVA, koji je na vlasti s kraćim prekidima bio od 2009. do 2021. godine. Njegova stranka desnog centra GERB zadržala je potporu od otprilike četvrtine birača, ali formiranje vlasti bit će joj nemoguće, baš kao i nakon izbora u aprilu i julu.

Ovoga puta pobijedila je stranka Nastavljamo promjene, koju vode dvojica ekonomista i nekadašnjih zaposlenika velikih stranih kompanija, KIRIL PETKOV i ASEN VASILEV, koji su od maja ove godine bili dio tehnokratske vlade kao ministri ekonomije i financija. Tu prijelaznu vladu je nakon gubitka izbora u aprilu i ostavke Borisova vodio general STEFAN JANEV. Osnovno obećanje nove stranke je borba protiv korupcije i nastavak proevropske politike. Iako se u inozemstvu povremeno doživljava kao stranka bliska zelenoj politici, njezin program otkriva vrlo malo interesa za klimatske teme ili pitanja jednakosti i društvene pravde. Jasan podtekst je pak inzistiranje na izgradnji 'kompetitivne ekonomije' i podršci poduzetništvu.

Iako je obećavajući promjene nova stranka osvojila najveći broj glasova, formiranje vlade oko takvog programa bit će zahtjevan zadatak. Parlament je i dalje podijeljen primarno na međusobno suprotstavljene 'stare' stranke, koje mnogi smatraju odgovornima za korupciju, te nove 'reformske' stranke s prilično nejasnim programima. Osim GERB-a, među stare stranke računaju se i socijalisti, kao glavna stranka lijevog centra, te formalno liberalni Pokret za prava i slobode, koji u praksi zastupa primarno interese turske manjine i muslimana u Bugarskoj. Od novih stranaka u parlament su osim Nastavljamo promjene ušle i antikorupcijska stranka desnog centra Demokratska Bugarska, kao i stranka Ima takav narod popularnog pjevača pop-narodnjaka SLAVIJA TRIFONOVA.

Trifonov je pobijedio na zadnjim izborima u julu, ali je inzistirao na premijerskom mandatu za svoju stranku, što je otežalo formiranje vlade. Kao što sugerira i naziv, Trifonovljeva politička platforma još je nejasnija od one stranke Nastavljamo promjene. Ipak, Ima takav narod povremeno je koketirala s konzervativnim političkim projektima, poput opozicije Istanbulskoj konvenciji. Također, Trifonov je kritizirao tehničku vladu, čiji su istaknuti članovi bili nedjeljni izborni pobjednici Petkov i Vasilev. Sve to moglo bi otežati suradnju dviju stranaka koje svoju potporu temelje prije svega na dojmu 'novog' i načelnim obećanjima zaustavljanja korupcije.

Određeni prostor za suradnju antikorupcijskih stranaka sa socijalistima otvorio se činjenicom da je većina njih na predsjedničkim izborima, koji su održani paralelno s parlamentarnima, podržala aktualnog predsjednika RUMENA RADEVA, još jednog generala koji se smatra bliskim socijalistima, iako je formalno nestranački kandidat. Radev je, prema dosad dostupnim podacima, osvojio jedva nešto manje od 50 posto glasova u prvom krugu, daleko ispred drugoplasiranog GERB-ovog kandidata ANASTASA GERDŽIKOVA koji je dobio manje od 23 posto. Od svog izbora 2016. Radev je bio jedan od najžešćih i najglasnijih kritičara Borisova, osobito zbog korupcije, povremeno stavljajući i veto na određene odluke vlade.

Nema nikakve sumnje da je korupcija ne samo dominantna nego gotovo jedina politička tema u Bugarskoj, kojom se objašnjavaju svi socijalni i drugi problemi, od razvojnog zaostajanja preko nejednakosti do iseljavanja. Jedina djelomična iznimka je najmanja stranka u budućem parlamentu, ultradesničarski Preporod. Ekstremna desnica dugo je bila sastavni dio bugarske političke scene, parazitirajući na temama poput statusa Roma i Turaka u Bugarskoj i osporavajući makedonsku samostalnost ili identitet. U nekoliko mandata različite stranke ekstremne desnice bile su i ključna potpora za opstanak Borisova na vlasti. Na izborima u aprilu i julu ekstremna desnica je ostala podijeljena i nije uspjela ući u parlament. Uspjeh Preporoda to sada mijenja, ali nedovoljno da bi se na vlast vratio Borisov, čak i kad bi ga Preporod podržao, što bi samo po sebi bio zaokret u odnosu na ranije stavove prema njemu. Iako primarno šovinistička stranka, Preporod svoj uspjeh vjerojatno u najvećoj mjeri može zahvaliti svojoj potpori antivakserskim teorijama zavjere, odnosno protivljenju cijepljenju i skepsi prema znanosti i medicini. Bugarska je pritom najmanje procijepljena zemlja EU-a. Pogoršanje epidemiološke situacije i zamor stalnom krizom oko Covida dodatno su ojačali nepovjerenje prema institucijama, što ima i političke posljedice. Na posljednje je bugarske izbore, uostalom, izašlo manje od 40 posto birača, što je uvjerljivo najmanje još od uvođenja višestranačkog sustava 1990. godine.

■ Nikola Vukobratović

Birači na još jednim neizvjesnim izborima (Foto: Marian Draganov/Xinhua)

Nema više 'zovi, samo zovi'

PORTUGALSKI parlament izmijenio je zakon o radu i regulirao neke aspekte rada od kuće. Poslodavci zaposlenike koji rade od kuće ubuduće neće smjeti kontaktirati izvan radnog vremena, za što je predviđena i novčana kazna, a imat će obavezu i snositi dio njihovih režijskih troškova, poput onih za struju i internet. Od poslodavaca se traži i da svim zaposlenicima omoguće da fizički odu na radno mjesto barem jednom u dva mjeseca kako ne bi došlo do pretjerane izoliranosti, a roditelji djece do osam godina starosti dobili su pravo da rade od kuće bez prethodnog odobrenja šefova, kojima je zabranjeno i da za to vrijeme nadziru zaposlenike.

Zakon se ne odnosi na tvrtke s manje od deset zaposlenih, a izglasan je na inicijativu ministrice rada ANE MENDES GODINHO iz vlade socijalističkog premijera ANTÓNIJA COSTE. Godinho je izjavila da je obaveza omogućavanja rada od kuće pokazala da radnici nemaju iste mogućnosti takvoga rada, primjerice kompjutorsku opremu, zbog čega se vlada uključila kako bi se te nejednakosti ublažile. No rekla je i da je svrha zakona privući u zemlju što više digitalnih nomada. Prema podacima koje navodi Euronews, prije pandemije oko pet posto Evropljana radilo je od kuće, dok je u posljednjih 18 mjeseci taj udio u nekim članicama, primjerice Finskoj, Luksemburgu i Irskoj, dosegnuo 20 posto, a u Portugalu preko 12 posto.

Zakonske izmjene kojima se poslodavci obavezuju da omoguće rad od kuće donijela je i Njemačka, a razmatraju ga još i Irska, Španjolska i Grčka. Portugalski zamjenik ministra rada MIGUEL CABRITA još je u ožujku, u vrijeme portugalskog predsjedanja Vijećem EU-a, apelirao na članice da donesu odgovarajuće regulative, a tom su prilikom kao potencijalno problematična pitanja istaknuti isključenost nekih skupina radnika, povećanje kontrole radnika, povećani 'digitalni stres' i brisanje granice između radnog i slobodnog vremena.

■ Tena Erceg

Božo Kovačević, bivši ambasador Hrvatske u Rusiji i vanjskopolitički analitičar (Foto: Slavko Midžor/PIXSELL)

KRATKO I JASNO

Zelenski kontra oligarha

Predsjednik Ukrajine Volodimir Zelenski potpisao je zakon kojim želi ograničiti političku i ekonomsku moć oligarha. Kako ocjenjujete taj njegov potez?

ZELENSKI u posljednjoj godini mandata ispunjava jedno od većih očekivanja svoje biračke baze. Time će si, vjerujem, osigurati pobjedu na idućim izborima. Borbu protiv oligarha time stavlja u središte svoje kampanje, a ne neispunjeno obećanje o potpunom oslobođenju Ukrajine za koje se unaprijed znalo da se neće ostvariti. Vjerojatno bi bilo primjerenije da se naslovom i sadržajem zakon odnosi na suzbijanje korupcije i organiziranog kriminala jer to je bit političkog djelovanja oligarha. No Zelenski dobro poznaje ukrajinski politički kontekst u kojem je važno gotovo poimenično navesti kome se točno suprotstavlja: MEDVEDČUK, FIRTAŠ, AHMETOV, PINČUK, KOLOMOJSKI, POROŠENKO. Nadajmo se da će ishod njegove borbe protiv oligarha biti drukčiji nego ishod sličnog PUTINOVOG poduhvata u Rusiji. Ondje je jedna skupina oligarha zamijenjena drugom.

Prema zakonu, osobe koje bi bile u registru oligarha ne bi mogle sudjelovati u privatizaciji državnih tvrtki. Analitičari navode da bi Zelenski zakon mogao koristiti za osobne obračune s oligarsima.

Zbog činjenice da uski krug dobro poznatih oligarha Ukrajinom upravlja od proglašenja samostalnosti, osobni sukobi bit će neizbježni. Predsjednik JUŠČENKO i premijerka TIMOŠENKO u tim su sukobima izgubili. Kad su shvatili da predsjednik JANUKOVIČ više ne može biti jamac ostvarivanja njihovih interesa, oligarsi su se i njega odrekli. Zelenskom je važno da pokaže kako djeluje u interesu naroda, građana koji su ga izabrali, a ne oligarha koji su dosad političare financirali da bi njima upravljali. Njegova moć proistječe iz podrške birača koja će donošenjem ovog zakona postati još veća.

Može li se zakon tumačiti kao njegova emancipacija od Kolomojskog koji je imao veliku ulogu u njegovom političkom usponu?

Ako bi Zelenski ostao poslovno blizak i politički ovisan o bilo kojem oligarhu, njegov projekt ne bi bio uvjerljiv. Pretpostavljam da mu je doista stalo do toga da pokaže kako predsjednik nije lutka oligarha, nego legitimni vođa nacije. Sve što je dosad kao predsjednik poduzeo pokazuje da se prema svom mandatu odnosi krajnje odgovorno. Zasad, njegovu vlast možemo smatrati primjerom pozitivnog, emancipacijskog populizma. Nadajmo se da se poslije iduće izborne pobjede neće preobratiti u svoju suprotnost.

■ Tihomir Ponoš

Loptanje migrantima

Migranti u bjeloruskom mjestu Bruzgi smjestili su se u logističkom centru (Foto: Leonid Shcheglov/Newscom)

Migranti ne mogu naprijed, u EU, a ne mogu ni nazad, prema Minsku pa možda i nazad u svoje domovine. Prvo im brane poljske, drugo bjeloruske vlasti. Na granici su izbili sukobi, Lukašenko u obračun pokušava uključiti ruski plin, a Poljska NATO

Kako se loptati migrantima bez suvišnih zašto film je koji u posljednje vrijeme gledamo s poljsko-bjeloruske granice. Razlozi zbog kojih se migrante koristi kao loptu su političke naravi, što, naravno, svi uključeni u loptanje niječu. U pograničnom pojasu je nekoliko tisuća migranata iz bliskoistočnih zemalja. Oni ne mogu naprijed, kamo žele, a ne mogu ni nazad, odakle su došli. Žele u Europsku uniju, vjerojatno u Njemačku, a da bi došli do Njemačke (za koju je pitanje da li ih želi, jer 2015. i politika otvorenih vrata za migrante su prošlost) moraju preći preko Poljske. U granično područje su došli iz Minska, a nazad u glavni grad Bjelorusije ne mogu jer ih tamo ne žele vidjeti bjeloruske vlasti. I tako oni po hladnoći zaglavljeni čekaju da vide što će biti s njima i hoće li konačno naprijed ili možda ipak nazad, sve do zemalja iz kojih su krenuli na put.

Europska unija, a Poljska posebno, optužuju predsjednika Bjelorusije ALEKSANDRA LUKAŠENKA i tvrde da je on krivac za novu rundu krize. Povod za njegovo dovođenje migranata u Bjelorusiju i njihovo usmjeravanje prema Europskoj uniji (osim Poljske, još i Litvi i Latviji) jesu sankcije koje su mu nametnute nakon prošlogodišnjih predsjedničkih izbora. Dakle, Lukašenko se osvećuje Europskoj uniji i pokušava je destabilizirati, a uskoro će imati još i više razloga za osvećivanje jer mu EU sprema nove sankcije. Bjeloruski predsjednik sve to negira. S druge, europskounijske, strane žice je Poljska koja je i 2015. godine bila izrazito antimigrantski raspoložena, iako se Poljaci baš i nisu naglo dali migranata niti je ona bila cilj njihova putovanja.

Poljske vlasti optužuju bjeloruske da migrante opskrbljuju svime potrebnim za prelazak granice: suzavcem, šok-bombama (sve za sukob s poljskim snagama sigurnosti), škarama za rezanje žice i drugim. Bjelorusija i to negira. Poljske vlasti optužuju bjeloruske i da podjaruju migrante, a posljedica toga su sukobi migranata s poljskim snagama sigurnosti. U utorak su poljske snage protiv migranata koristile vodene topove. Oni su pak bacali kamenje i druge tvrde predmete preko granice na njih. Jedan je graničar teže ozlijeđen i u bolnici. Sve te informacije do nas uglavnom ne posreduju novinari nego vlasti, u slučaju ozlijeđenog graničara poljske. Novinarima i aktivistima organizacija za ljudska prava gotovo je onemogućen pristup u pogranično područje i s poljske i s bjeloruske strane. Plin, o kojem se ove jeseni ionako mnogo piše i govori, potencijalno je poželjno sredstvo za razrješavanje situacije na granici. Lukašenko je zaprijetio da će zavrnuti ventil na plinovodu i obustaviti isporuku plina zemljama EU-a. On to može učiniti, ali već najava toga nije se svidjela predsjedniku Rusije VLADIMIRU PUTINU. Ipak tim plinovodom ruski plin kola prema EU-u. Nakon Putinovog nježnog komentara Lukašenkove najave to je, barem za sada, skinuto s dnevnog reda. Poljske vlasti razmišljaju kako da uključe NATO u krizu. Premijer MATEUSZ MORAWIECKI izjavio je da NATO mora poduzeti 'konkretne poteze' kako bi riješio migrantsku krizu na granici. Poljska, Litva i Latvija raspravljaju hoće li zatražiti konzultacije na temelju članka 4. Sporazuma o NATO-u. U tom je članku zapisano da svaka članica može zatražiti konzultacije kada smatra da su ugroženi njen teritorijalni integritet, politička neovisnost ili sigurnost.

Zrakoplovne kompanije koje su iz Iraka prevozile migrante do Minska obustavile su takve letove. Trenutačno se pokušavaju organizirati čarter letovi u suprotnom smjeru – iz Minska nazad u Irak. U Minsku se prijavilo 150 do 200 Iračana za takav let i oni će vjerojatno uskoro biti vraćeni kući. Međutim, ni na to trenutačno ne mogu računati migranti zaglavljeni na granici. Njima bjeloruske vlasti ne dopuštaju povratak u Minsk i registraciju za let. Aktualna kriza pokazuje i koliko je malo potrebno za krizu, posebno kada se ona dugo krčka i povremeno podgrijava. Na granici je oko 4.000 migranata, što jedva da je fusnota u usporedbi s brojem migranata koji su u EU ušli 2015. godine. Njima prodor priječi oko 20.000 pripadnika poljskih snaga sigurnosti.

■ Tihomir Ponoš

PERSONA NON CROATA

Sarah Silbiger/Newscom

U ovotjednu pozitivu političko-aktivističkog djelovanja američkog senatora BERNIEJA SANDERSA upisat ćemo to što je nervirao ELONA MUSKA. Sanders je na Twitteru poručio da bogati moraju pošteno platiti svoj dio poreza 'i točka', što je nasekiralo trenutačno najbogatijeg od najbogatijih, Elona Muska. Vlasnik imovine vrijedne oko 270 milijardi dolara na istoj je društvenoj mreži Sandersu odgovorio 'stalno zaboravljam da ste još živi'. Pojasnio je i da je jedini način da plati porez prodaja dionica, jer drugih prihoda nema, pa ih je i prodao za sedam milijardi dolara. Sirotan.

■ T. P.

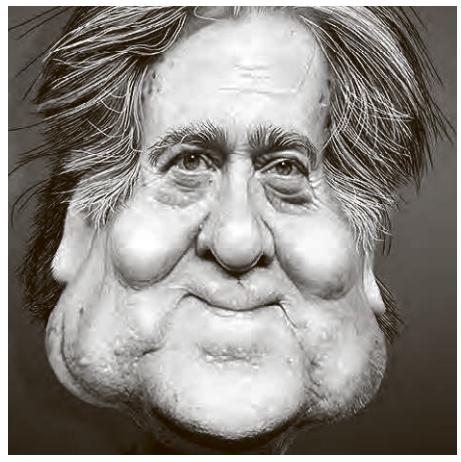

DonkeyHotel/
Wikimedia Commons

Ban za Bannona

Bivši Trumpov strateg STEVE BANNON optužen je za nepoštivanje Kongresa nakon što je odbio svjedočiti o siječanjskom napadu na američki Kapitol. Bannon je pozvan da svjedoči o tome što je znao o planovima za prosvjed koji je završio napadom na Kongres. Bannon je jedan od zaslužnih za pobjedničku predsjedničku kampanju DONALDA TRUMPA 2016. godine, a osim što je odbio svjedočiti, odbio je i predati dokumente posebnoj parlamentarnoj komisiji koje istražuje ulogu Trumpa u napadu njegovih pristaša na sjedište Kongresa. Unatoč pozivu sredinom listopada, Bannon se nije pojavio pred zastupnicima pozivajući se na pravo predsjednika da određene dokumente i rasprave čuvaju u tajnosti. Bannon je otpušten iz Bijele kuće 2017. godine, ali je ostao vjeran Trumpu.

Ministarstvo pravosuđa odlučilo je stoga procesuirati Bannona, koji se sada suočava s do godinu dana zatvora i 100.000 američkih dolara novčane kazne. Međutim, sudski bi proces mogao trajati mjesecima, možda i godinama, što bi u konačnici moglo potkopati istragu. Naime, optužnica protiv Bannona prva je koja je proizašla iz istrage komisije o napadu na Kapitol. Dodatno, slučajevi optužbi o nepoštivanju Kongresa jako rijetko završavaju osudom optuženika. Posljednji uspješan kazneni progon bio je 1974. godine, u slučaju Watergate koji je prisilio predsjednika RICHARDA NIXONA da odstupi s dužnosti. Komisija je izdala na desetke sudskih poziva posljednjih dana, pozivajući mnoge bivše Trumpove suradnike i suradnice da predaju dokumente i svjedoče. Među njima su KAYLEIGH MCENANY, bivša tajnica za tisak Bijele kuće, STEPHEN MILLER, koji je bio viši Trumpov savjetnik i MICHAEL FLYNN, bivši savjetnik za nacionalnu sigurnost.

Trump je pak pozvao svoje bivše suradnike da odbiju sve zahtjeve za podnošenje svjedočanstava i predaju dokumenata. Tvrdi da imaju pravo uskratiti informacije zbog privilegije izvršne vlasti – pravnog principa koji štiti kreatore politike iz Bijele kuće. Američki žalbeni sud u Washingtonu trebao bi krajem ovog mjeseca održati ročište na kojem se odlučuje o Trumpovom zahtjevu za uvažavanjem privilegije izvršne vlasti, nakon što je niži sud taj zahtjev odbio. Američki mediji izvještavaju kako bivši predsjednik također pokušava blokirati predaju mnoštva telefonskih zapisa, dnevnika posjetitelja i drugih dokumenata Bijele kuće koje istražiteljima trebaju za istragu o neredima na Kapitolu. Predsjednik JOE BIDEN tvrdi da privilegija izvršne vlasti ne vrijedi u ovom slučaju.

U ponedjeljak se Bannon predao vlastima, a kamerama koje su ga direktno prenosile na konzervativnoj društvenoj mreži GETTR poručio je: 'Rušimo Bidenov režim. Ostanite usredotočeni. Ovo sve je samo buka.'

■ Ivana Perić

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1144, petak, 19. studenoga 2021.

Pisac, antropolog i osnivač Biblioteke XX vek koja je nedavno obilježila 50 godina postojanja

RAZGOVARAO **Bojan Munjin**
FOTO **Jovica Drobnjak**

IVAN ČOLOVIĆ

Za političku mržnju nemam razumevanja

Takvu mržnju generiše nacionalizam, pa je generišu i ovi naši današnji nacionalizmi. Ona je apstraktna, neljudska, i ja zato toj mržnji suprotstavljam pravu, ljudsku mržnju za koju imam razumevanja. Ali, takođe, nije mi ništa simpatičnija ni politička ljubav, jer i nju 'raspiruju' interesi vladajućih elita

Renomirani pisac, antropolog i etnolog, IVAN ČOLOVIĆ, osnivač znamenite Biblioteke XX vek, ovih je dana proslavio pola vijeka ove edicije. S njime razgovaramo o naporima i iskušenjima izdavaštva, o kritičkim piscima i teoretičarima čije knjige su obilježile Biblioteku, o suradnicima i o protivnicima, kao i o uvijek turbulentnim intelektualno-političkim prilikama na Balkanu.

Kakvo je osećanje kada se, obilježavajući 50 godina Biblioteke XX vek, dugim pogledom osvrnete unazad?
Od mojih sećanja snažnija osećanja pobudila su u meni sećanja autora i prijatelja Biblioteke objavljena u knjizi 'Pola veka XX veka', koju je uredila DUBRAVKA STOJANOVIĆ. Ima tu stvari koje nisam znao ili koje sam zaboravio. Za mene su posebno uzbudljiva sećanja danas zrelih ljudi, poznatih pisaca i naučnika, na odrastanje uz Biblioteku XX vek, na knjige koje su uticale na njihovo intelektualno formiranje. Drago mi je bilo da vidim da su to bile različite knjige, da je većina od 250 dosada objavljenih naslova našla zahvalnog čitaoca. Tako se, na primer, DAMIR AGIČIĆ u tekstu 'Moj XX vek' seća da mu je prva važna knjiga iz ove edicije bila 'Semiologija' PIERREA GUIRAUDA, a ILDIKO ERDEI u tekstu 'Moj život sa XX vekom' kaže da je za nju to bio MORINOV 'Duh vremena'. Susret sa Bibliotekom XX vek za SVETLANU SLAPŠAK počeo je sa 'Lingvistikom i kolonijalizmom' LOUIS-JEANA CALVETA, za ALEKSANDRA PAVLOVIĆA sa 'Slobodmom decom Samerhila', a za MITJU VELIKONJU sa 'Sociologijom i antropologijom' MARCELA MAUSSA. Razume se, uzbudljiva su za mene bila sećanja ovih ljudi i na naše lične susrete pa se tu, u tekstu NENADA STEFANOVA našlo mesta i na sećanje na moj stari beli Yugo, s knjigama u gepeku.

Na nedavnom obilježavanju 50 godina Biblioteke XX vek u Beogradu rečeno je da je bilo više razloga da ona u svim ovim godinama nestane nego da postoji, ali je ipak opstala. Kako vam je to uspjelo?
To me danas i drugi pitaju. A ja odgovaram da je ova edicija opstala zato što se za njen opstanak nisam naročito brinuo, nije mi do nje toliko stalo da bih je održavao po svaku cenu. Posledica takve politike je bila da je Biblioteka XX vek po broju naslova ostala mala, a po mestu u kulturnom životu marginalna. Oni kojima se nismo dopadali nisu razumeli da naš neambiciozan program u pogledu broja naslova i mesta u javnom prostoru u stvari održava u životu, očekujući da ćemo pre ili kasnije nestati. A eto, mnogih velikana nema, a mi mali još smo tu.

Nismo stalno predmet napada

Uz vas, tko su bili glavni pomagači edicije, a tko 'anđeli čuvari'?
Ništa od nje ne bi bilo da nisam imao sreću da sarađujem sa našim najboljim književnim prevodiocima. Jer u Biblioteci XX vek važno mesto imaju prevodi. Od samog početka se trudim da se tu nađu značajna i ranije neobjavljena dela koja nude odgovore na aktuelna naučna i društvena pitanja. A to traži prevodioce visoke pismenosti i velike erudicije koji prevod shvataju kao izazov, kao stvaralački doprinos književnom jeziku i jeziku društvenih nauka. Prve knjige sa engleskog preveli su moji bliski prijatelji SLOBODAN ĐORĐEVIĆ i ALEKSANDAR I. SPASIĆ, koji su bili i prevodioci FROMMOVOG 'Bekstva od slobode', knjige kojom je započela čuvena Nolitova serija 'Sazvežđa'. Pomenuću ovde još samo nekoliko poznatih imena čiji su prevodi doprineli dobroj reputaciji Biblioteke XX vek, isto koliko i originalna dela: BRANKO JELIĆ, NIKOLA BERTOLINO, BRANKO VUČIĆEVIĆ, JELENA STAKIĆ, ALJOŠA MIMICA, SLAVICA MILETIĆ, SLOBODANKA GLIŠIĆ, LJUBIŠA RAJIĆ, DRINKA GOJKOVOVIĆ, ALEKSANDRA BAJAZETOV.

Koja intelektualna misao i uređivačka namjera objedinjuje dosadašnjih 250 knjiga studija i kritičkih eseja o društvu, kulturi, religiji, jeziku i historiji?
Trudim se da u obilju tema kojima se bave društvene i humanističke nauke, o kojima pišu i drugi, filozofi, književnici, novinari, izdvojim one koje se tiču odnosa između kulture, društva i politike. Jer to je tematski okvir Biblioteke XX vek. Zatim pokušavam da u tom tematskom okviru pratim šta ima novo, šta je aktuelno. Kad je Biblioteka startovala, dakle početkom 1970-ih, aktuelna naučno-teorijska paradigma bio je strukturalizam, a nauka pilot bila je opšta lingvistika. Zatim se to promenilo, došlo je vreme poststrukturalizma, konstrukcionizma; termin 'struktura' nestao je kao da ga u nikad nije bilo, a na njegovo mesto došao je 'diskurs'. Te promene paradigme vidljive su i u izdavačkom programu Biblioteke XX vek.

Neke knjige i u najgorim vremenima čuvaju humanističke vrednosti, humanistički etos. Ali ima i drugih knjiga, onih u službi nasilja i zločina, koje u mračnim vremenima isplivaju na površinu, iz kojih bije mrak

Pored toga, političke promene u svetu i u našem regionu, ratovi u Jugoslaviji i raspad naše zemlje tražili su knjige koje će pomoći da se te promene, da se ti događaji objasne i razumeju, pa su tako u programu Biblioteke XX vek od početka devedesetih učestale knjige o etnicitetu, nacionalizmu i identitetu.

Svi vaši naslovi su bez sumnje važni ali koje od tih knjiga biste možda izdvojili, koje su ljudima nešto iznimno značile ili su doživjele više izdanja?
Najprodavanije su do sada bile dve knjige: 'Slobodna deca Samerhila' ALEXANDERA S. NEILLA i 'Psihoanaliza i kultura' VLADETE JEROTIĆA. Obe su objavljene 1970-ih godina kad je izdavač Biblioteke XX vek bio BIGZ i doživele su po pet izdanja, što znači da je prodato oko 25.000 primeraka svake od njih. To su brojke danas nezamislive, bar kad je reč o literaturi iz oblasti društvenih i humanističkih nauka. Od novijih knjiga, najveće interesovanje čitaoci pokazuju za 'Imaginarni Balkan' MARIJE TODOROVE. Međutim, moram da kažem, da ne volim kad je pažnja publike usmerena samo na jednu ili samo na nekoliko knjiga i radujem se kad u objavama knjižara vidim veći broj naslova, među njima i neke stare po deset i više godina. Radujem se jer to znači da najveći broj od stotinak knjiga koje danas imamo u prodaji nalazi svoje čitaoce, da nisu bile pogrešan izbor, da nisu ostale mrtvo slovo na papiru.

Što znači biti izdavač edicije koja je često išla protiv struje? Kako je onda kada je teško, kada nema novca i kada vas napadaju?
Nije to tako loša pozicija. To mogu da kažem danas kad su mnogi izdavači koji su izabra-

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1144, petak, 19. studenoga 2021.

li mesto u mejnstrimu, nestali zajedno s mejnstrimom. Uostalom, ne mogu reći da je Biblioteka XX vek stalno bila predmet napada. Bilo je i toga, naročito prvih godina, a pojedine knjige napade doživljavaju i danas. Jedna od njih je 'Vidovdan i časni krst' MIODRAGA POPOVIĆA, knjiga koja je bila i ostala do danas trn u oku srpskih nacionalista. Ne opraštaju njenom autoru što u kosovskom mitu nalazi paganske motive i što opisuje njegovu transformaciju kao simbol bespoštedne osvete nad Turcima i muslimanima, odnosno kao njegovu humanističku degradaciju.

Da kažem i to da oni kojima smetamo, koji nas ne vole, to pokazuju ne toliko napadima na nas koliko ignorancijom. Prave se da nas ne vide, da za njih ne postojimo. Režimski mediji nas ne konstatuju. Ali mene to ne zabrinjava. Konstatuju nas naši čitaoci, oni znaju da postojimo. Oni se javljaju sa svih strana postjugoslovenskog prostora. I oni mi ne daju da se zapitam nije li vreme da stanem, da radnju zatvorim.

U vašoj 'neposlušnoj biblioteci', kako je rekla Magdalena Boguslawska, nalaze se knjige autora iz čitave nekadašnje Jugoslavije. Kako gledate na malu kućnu šizofreniju jednog prostora u kojem često zatičemo ljude koji navečer nabreklih žila viču kako mrze one druge, a ujutro tvrde kako smo svi mi braća?

Mrska mi je politička mržnja, a takva je mržnja koju generiše nacionalizam, pa je generišu i ovi naši današnji nacionalizmi. Ona je apstraktna, neljudska, i ja zato toj mržnji suprotstavljam pravu, ljudsku mržnju za koju imam razumevanja. Ali, takođe, nije mi ništa simpatičnija ni politička ljubav, jer i nju 'raspiruju' interesi vladajućih elita. Videli smo da devedesetih godina u Jugoslaviji 'bratstvo i jedinstvo' nije ustalo da brani ljude od zločina. A kad je reč o knjigama, mrzim i volim neke pisce i neke knjige, a u Biblioteci XX vek objavljujem autore koje volim i cenim, a u tome nikakvu ulogu nema njihova nacionalna pripadnost. Uglavnom su to ljudi koji ni sami toj pripadnosti ne pridaju veći značaj.

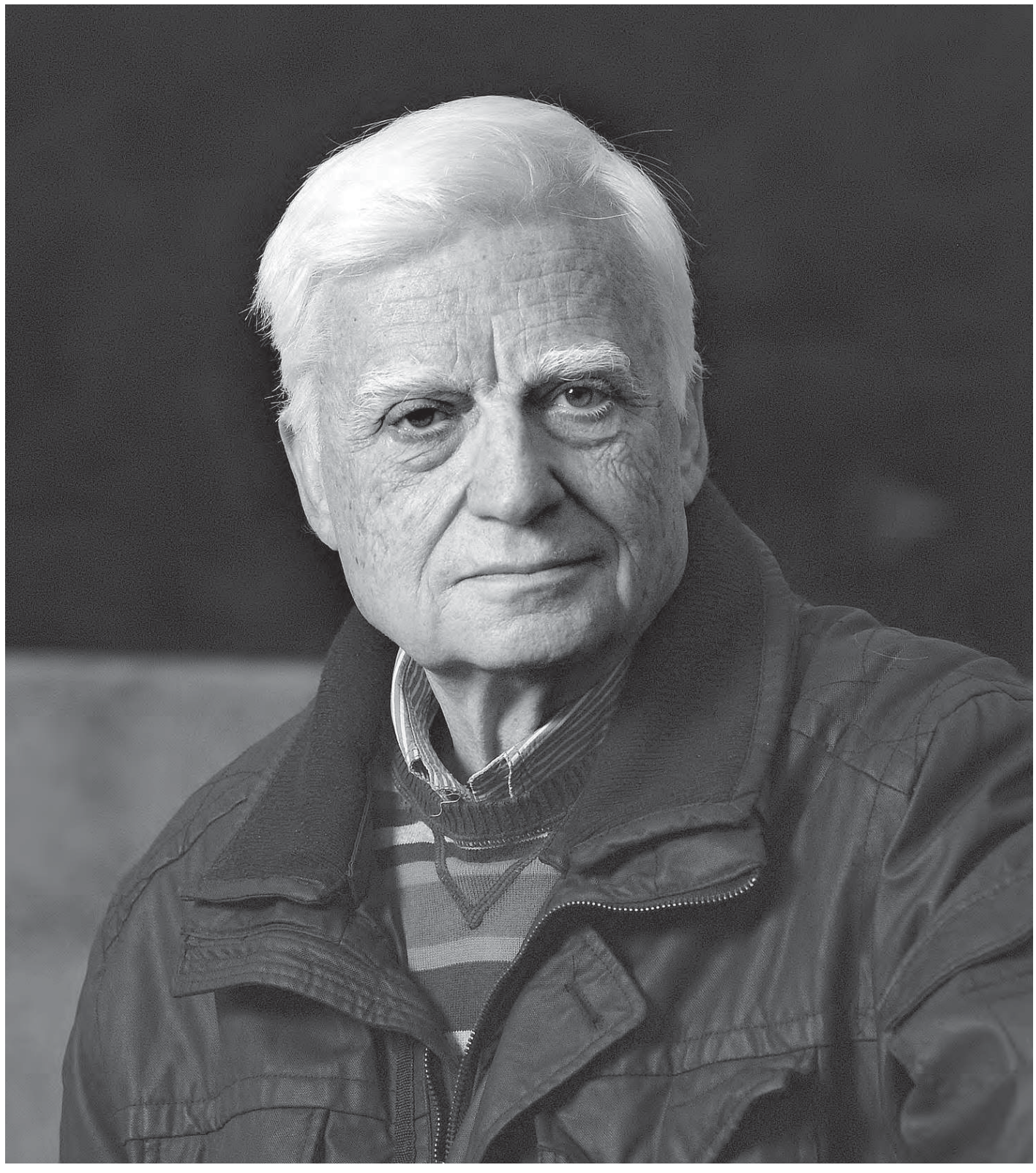

Jednom je Slobodan Šnajder rekao da će vrijeme pokazati 'kako su najveće izdajice bili najveći patrioti'. Koliko knjige mogu utjecati na proces poboljšanja prilika u jednom društvu?

Neke knjige mogu. To su one koje i u najgorim vremenima čuvaju humanističke vrednosti, humanistički etos. Zahvaljujući takvim knjigama, kad najgore prođe ne moramo iz početka učiti šta znače sloboda, odgovornost, solidarnost. Ali ima i drugih knjiga, onih u službi nasilja i zločina, koje u mračnim vremenima isplivaju na površinu, iz kojih bije mrak. Zato sam protiv kulta knjige, 'svetkovine pisane reči' i tome slične bezuslovne bibliofilije.

U krizi isplivaju podele

U Srbiji kao i na svim ovim prostorima postoji, kako bi rekla Latinka Perović, poželjna i nepoželjna inteligencija. Neobjavljeni građanski rat u medijima i u javnom životu traje neprestano. Da li je to sudbina Balkana ili ima šanse da se nadamo nekim boljim vremenima, kada će dijalog zamijeniti napade većine na 'nepoželjnu' manjinu?

To je velika tema. Knjiga LATINKE PEROVIĆ koju citirate pokazuje koliko je ova tema važna za nas ovde, na Balkanu i posebno u Srbiji. Takođe, ona pokazuje da sukob između poželjne i nepoželjne elite nije od juče, da je on obeležje našeg javnog života od samog početka, od vremena kad je počeo život nezavisne srpske države. Takođe, čitalac ove knjige videće da je elita koja je poželjna za vlast u Srbiji, u intelektualnom i etičkom pogledu, najčešće bila inferiorna u odnosu na onu nepoželjnu. Ali ni Latinka Perović ni drugi koji zapažaju kontinuitet ovog sukoba ne misle da je on nekakva balkanska sudbina. Uostalom, bilo je trenutaka kada su vlast i prosvećena elita bili na istoj strani, kada su, na primer, VUK i DOSITEJ pomogli KARAĐORĐEVOJ i MILOŠEVOJ Srbiji da stane na noge, kada su u vladajućoj stranci bili ljudi poput SKERLIĆA, JAŠE PRODANOVIĆA, LJUBE DAVIDOVIĆA i sam vrh Beogradskog univerziteta. Dakle, neće biti neka revolucionarna, nikad viđena promena ako opet dođe vreme kad vrhunske intelektualce neće biti sramota da rade za državu, jer će država prestati da bude isto što i vladajuća stranka.

Kriza EU-a, kriza vrednosti na kojima počiva, pokazuje koliko je jak nacionalizam u istočnoj Evropi. Kad je reč o političkoj sceni u Srbiji, upadljivo je da se tu bitka vodi oko toga ko je veći nacionalista, ko s većom strašću više 'Ne dam Kosovo'

S druge strane, i kod nas i u svijetu, jasne ideološke pozicije zamijenili su neuvjerljivi političari općih mjesta i brutalni tehnomenadžeri koji su postali dominantni u sferi javnog života. Kako se čovjek kritičkog mišljenja može probiti kroz tu gustu maglu koja štipa oči?

Nisam siguran da smo, kako neki kažu, stupili u postideološko vreme. Pre će biti da su ideološke pozicije postale manje upadljive, da ne kažem skrivene. Ali kad se pojavi neka ozbiljnija kriza, ideološke podele isplivaju na površinu. Na primer, aktuelna kriza Evropske unije, kriza vrednosti na kojima počiva, pokazuje koliko je jak nacionalizam u istočnoj Evropi. Kad je reč o političkoj sceni u Srbiji, upadljivo je da se tu bitka vodi oko toga ko je veći nacionalista, ko s većom strašću više 'Ne dam Kosovo'. A ni tehnomenadžeri nisu izvan te podele, i oni su ili patriote ili izdajnici, kako danas vladajući nacionalisti nazivaju svoje prijatelje, odnosno protivnike.

Odlazite s vašom edicijom na Sa(n)jam knjige u Pulu. Što planirate reći publici?

Reći ću da se radujem što sam ponovo na ovom sajmu. Tema sajma je ljubav, pa ću i ja nešto o tome. Možda opet nešto o Pufki, ljupkoj ali snažnoj maskoti sajma, o kojoj sam još 2007. godine napisao jedan tekst za reviju sajma 'Bookdreamer'. Ali, za mene će biti najvažnije što će na sajmu biti predstavljene nove knjige Biblioteke XX vek, među njima i 'Pola veka XX veka' zbornik tekstova autora i prijatelja Biblioteke, koji je uredila Dubravka Stojanović i koji smo objavili povodom navršenih 50 godina od prve knjige ove edicije – 'Uvod u permanentno obrazovanje' PAULA LENGRANDA. Naslov koji me je obavezao da Biblioteku XX vek sačuvam do danas, permanentno. ■

PIŠE Hrvoje Šimičević

Muzej revizionizma grada Zagreba

Većina zaposlenih u Muzeju grada Zagreba usprotivila se Ani Kutleši kao mogućoj novoj ravnateljici jer je njeno djelovanje, tvrde, obilježeno 'političkom ideologijom'. Istodobno rade u muzeju čiji postav ističe 'zbrinjavanje izbjeglica' u NDH, hvali 'ćudorednost' ustaša i prešućuje deportacije u konclogore, dok oslobođenje grada 1945. stavlja pod znake navoda

Pojmovi poput 'ideologije' i 'politizacije kulture' isporučeni su u formi psovke u otvorenom pismu kojeg su 'radnici Muzeja grada Zagreba' putem medija 8. studenog odaslali gradonačelniku TOMISLAVU TOMAŠEVIĆU. U tom apelu zatražili su da ne imenuje kandidatkinju ANU KUTLEŠU iz kustoskog kolektiva BLOK koju je većina članova Upravnog vijeća, delegirana od gradskih vlasti, odlučila predložiti za novu ravnateljicu Muzeja grada Zagreba. Kutleši, koja među kolegama glasi za marljivu, inteligentnu i izrazito sposobnu radnicu u kulturi, zaposlenici muzeja su predbacili političnost u pristupu radu, nešto što je po njima nedopustiva kategorija za muzejski (rukovodeći) posao. Poručili su da je 'upitnih kompetencija', da je predstavnica 'zagrebačke aktivističke scene', da je njeno djelovanje obilježeno 'političkom ideologijom', odnosno da ima 'indoktrinirani pristup politizaciji umjetnosti i kulture'. Troje članova Upravnog vijeća koji su je nominirali također su nazvani radikalima. Pismo je, ispostavilo se nakon našeg službenog upita, potpisalo 28 od ukupno 44 radnika muzeja, na sastanku koji je 8. studenog održan na inicijativu predstavnika radnika u Upravnom vijeću: BORISA MAŠIĆA i MILJENKA GREGLA.

Na koncu je odlučeno da se natječaj poništi zbog neujednačenog pravnog tumačenja oko dokumentacije koju je dostavila Kutleša. Istoga dana kad je održan sastanak, nakon kojeg je javno odaslano citirano priopćenje, na jednom privatnom Facebook profilu citiran je tobože sporni dio programa Ane Kutleše. Iste su noći, nakon pisma i širenja tajnog natječajnog materijala po društvenim mrežama, na prozorima trešnjevačke prostorije BLOK-a izlijepljene parole poput 'živio komunizam'. Iako alarmirana policija još nije utvrdila počinitelje, uzročno-posljedične veze ovdje su gotovo pa neminovne.

'Postojeći stalni postav pati od niza problema, počev od sadržaja koji se dobrim dijelom naslanja na veličanje pojedinih ličnosti na pozicijama moći, bez interesa za

Vizualni dio postava adekvatno je tragičan: u potpisu ispod jedne fotografije stoji da su ustaše 'pokazali svoju ćudorednost time što su (...) zabranjeni kontakti s prijateljicama noći u javnim kućama'

dinamiku društvenih odnosa 'odozdo', a u prikazivanju Drugog svjetskog rata donosi teze nekritički preuzete iz ekstremno desnog pseudoznanstvenog miljea', sporni je citat programa Ane Kutleše koji je objavljen na društvenim mrežama. Iako je rečenica izazvala bijes pojedinih kulturnjaka, u stvarnosti se radi o filigranski preciznom opisu i ujedno skandaloznom problemu stalnog postava Muzeja grada Zagreba. U to se uvjerio potpisani novinar, koji je prije nekoliko dana detaljno proučio najspornije dijelove postava: Drugi svjetski rat i jugoslavensko razdoblje Zagreba. Za cijeli postav inače je odgovorna kustosica NADA PREMERL, koja je tamo radila i za vrijeme Jugoslavije. 'Bili su prisutni svi elementi tadašnjeg komunističkog povijesnog razmišljanja s naglašenom klasnom borbom između feudalaca i građana, odnosno seljaka, pazilo se da se izbjegne svaki doprinos crkve i plemstva u ukupnom razvoju Zagreba, pa su stoga neki vrijedni i zanimljivi predmeti i činjenice prešućeni, a naglašeno je bilo prikazivanje potlačenih u sukobu s Crkvom i državom', napisala je u jednom tekstu. Devedesetih je došlo do potpunog obrata. 'Oslobođeni stega jednog režima mogli smo sada slobodno razmišljati o načinu na koji prikazati Zagreb kao srednjoeuropsku metropolu, što od nas sada svi očekuju', dodala je.

SLOBODA je tako dovela do procvata religiozno-aristokratskih eksponata, a suzbijanja klasnih suficita. Jugoslavija je, pak, ograničena na pola jedne prostorije. Druga polovica je posvećena ustašama. S obzirom na židovsko porijeklo kustosice Premerl, ovih su dana pojedini kulturnjaci ustvrdili da je sumanuto predbaciti joj desničarski revizionizam u postavu. No naša analiza pokazuje da ovdje primarno nije bila riječ o unižavanju krvavih razmjera ustaštva, nego u pokušaju dovođenja komunizma na mjeru te ideologije. Posljedično je ostvaren pokušaj svojevrsne totalitarističke simbioze između četiri godine klanja na temelju rasnih zakona i etničke netrpeljivosti s 45 godina historijata jednog režima i ideologije koja je Zagreb uzdignula industrijski, urbanistički i demografski kao nijedna druga prije i poslije u njegovoj povijesti. Ustaška strana prostorije počinje s plakatima o ograničenom kretanju Srba i Židova u Zagrebu i proglasima o strijeljanju zagrebačkih partizana zbog bombaških akcija. Slijede audio snimke ostrašćenih govora ANTE PAVELIĆA i ADOLFA HITLERA. Žrtve u tom kontekstu doslovno nemaju glasa. Nisu bolje prošle ni na razini legende: one su stiješnjene u rečenicu prema kojoj su 'rasna i vjerska diskriminacija Srba i Židova te državni teror nad svima koji ne zastupaju ideje ustaškog pokreta, posebice komunistima, podrazumijevali internaciju i masovna pogubljenja'. Rome se ne stavlja ni u kakav kontekst, potpuno su zaboravljeni. Kako se, usput, spomenuta 'diskriminacija' provodila? Nema ni retka o iseljenjima Židova i Srbima iz elitnijih dijelova grada, deportacijama u logore u NDH i poslije u Auschwitz. Nakon prvog pasusa, prelazimo na 'uzlet u gradogradnji'. Potom ide odlomak o 'zbrinjavanju izbjeglica'. Kojih izbjeglica i iz kojih razloga, također je nepoznanica. Eto nas potom u svibnju 1945. godine, u kojem 'organi vlasti NDH prepuštaju civilnu vlast Narodnoj zaštiti'.

U stvarnosti, međutim, ustaše nisu 'prepustili vlast', nego su se kukavički razbježali. Opis završava s Bleiburgom i masovnim zločinima partizana. Vizualni dio postava adekvatno je tragičan: u potpisu ispod jedne fotografije stoji da su ustaše 'pokazali svoju ćudorednost time što su (...) zabranjeni kontakti s prijateljicama noći u javnim kućama'. Za režim koji je masovno ubijao ljude na temelju rasne, vjerske i ideološke pripadnosti muzej je njihov iskaz ćudoređa, lišen ikakvog sarkazma, odlučio prikazati u ovom kontekstu. I to u izrazito ograničenom fizičkom prostoru. Ostatak vizualnog postava prezentira ustaške propagandne plakate, svečano otvaranje džamije, naslovnice novina, posljedice bombardiranja i adekvatan kraj. Na njemu se nalazi fotografija pod nazivom 'Ulazak partizana u Zagreb 8. svibnja 1945. godine', koja prikazuje prazan Trg bana Jelačića i objašnjenje da su u Zagreb 'prve ušle postrojbe II. armije krećući se potpuno praznim ulicama i trgovima'.

'Zagreb je nijemo i u strahu proživljavao svibanj 1945. godine', početak je opisa socijalističkog razdoblja, koji lijepo naliježe na okončanje postava s endehazijskog zida. 'Tri dana poslije 'oslobođenja' održan je na glavnom trgu u središtu Zagreba veliki miting', piše ispod jedne fotografije. Ne samo da su građani živjeli 'nijemo i u strahu' i ne samo da nisu oslobođeni – jer Muzej grada Zagreba to očigledno ne smatra s obzirom na činjenicu da oslobođenje stavlja pod navodne znakove – nego im je životni standard postao potencijalno gori od prijašnjeg razdoblja, što sugerira nastavak opisa socijalizma. 'Pučanstvo živi u teškim uvjetima', opaska je koja bi se mogla upotrijebiti za doslovno svaku državu navedenog poraća. Uslijedila je primjedba o 'vidljivim promjenama gradskih vizura, stavljanjem petokrakih zvijezda na mnoge javne objekte'. Premda je na ustaškom dijelu okačena fotografija na kojoj vrh zgrade krasi veliko U sa stiliziranom bombom u sredini, to je očigledno nedovoljno unakazilo gradsku vizuru da se spomene. Uklanjanje spomenika 'nacionalnom junaku banu Josipu Jelačiću' naznačeno je već u trećoj rečenici o cijelih 45 godina zagrebačkog socijalizma. 'Hapšenja, zatvori, strijeljanja i suđenja svakodnevna su zbivanja', uslijedilo je nakon toga. Dokad je ta svakodnevica trajala? Ako se naznači da je nešto svakodnevno bez proglašenja konca, onda se čini da je situacija bila beskonačno gora nego za vrijeme kratkog trajanja ustaške tvorevine. Nisu li, mimo toga, hapšenja, zatvori i suđenja uobičajen mehanizam većine država? Ako se već spominju strijeljanja, zašto se ne navede motiv koji bi još i išao na ruku opisanom narativu, poput revolucionarne osvetničke pravde, krvavog i hitrog preuzimanja vlasti? Komunistički režim je potom kategorički opisan kao 'totalitarni'. Takav se pridjev nigdje ne može pročitati na ustaškoj strani prostorije. A svoj je totalitarizam dokazao u 'montiranom procesu zagrebačkom nadbiskupu kardinalu ALOJZIJU STEPINCU'.

Kardinal je u dijelu izložbe posvećene Jugoslaviji dobio i poseban prostor, mimo ikakvog konteksta o njegovom životu u NDH. Ispod njegove fotografije sa suđenja piše tek da 'nije htio prekinuti veze s Rimom zbog jugokomunističkog ateističkog i protuhrvatskog programa'. Osim što je nacionalistički ostrašćena, te upadljivo nedostaje kada je riječ o domaćim izdajnicima iz ustaškog pokreta, 'protuhrvatska' konstatacija mogla bi se u ovom slučaju nazvati i neistinom. Po brojnim relevantnim izvorima, komunisti i TITO nastojali su spriječiti nametanje kolektivne krivnje Hrvatima zbog ustaških zločina. No ovdje se ionako ne misli na taj 'protuhrvatski' kontekst, nego na sprečavanje uspostave etnonacionalne hrvatske države. Poseban je pritom skandal da se u istom opisu vjernike Srpske pravoslavne crkve preimenovalo u grkoistočnjake bez navodnih znakova – kao pokazatelj možebitnog citata – što je pejorativni izraz koji se koristio za vrijeme NDH.

AKO se, k tome, ovdje upotrebljava izraz 'jugokomunistički', zašto se u drugom dijelu ustaški režim ne opisuje kao fašistički, protusrpski ili antisemitski? Zašto se u javnom muzeju glavnog grada gotovo 25 godina 'Crkva u Hrvata' koja 'štuje' Stepinca kao 'velikomučenika' piše velikim početnim slovom? Zašto je, uostalom, ona 'u Hrvata'? Što je s katolicima drugih etniciteta? Sve su to pitanja na koja stalni postav o socijalizmu (!) ne pruža odgovore. Ista gramatička dilema vrijedi za nazivanje Zagreba 'Glavnim gradom' usred rečenice u kojoj se pojašnjava da u njega 'bježe' stanovnici sa sela. Iako se 'bježanje' značajno povećalo u ovom razdoblju, pravilna riječ bila bi 'migracija' u 'grad' koji se piše malim početnim slovom. Migracija takve vrste nije bila specifična ni za Zagreb, ni za Hrvatsku ni za socijalizam. Naziv Autoceste bratstva i jedinstva opisan je potom 'tendencioznim' a da se uopće ne spominje ekonomski benefit nove prometne mreže ili barem gradovi koje će ona spajati. U navodne je znakove stavljeno i 'dobrovoljno' sudjelovanje u radnim akcijama, premda se radi o poluinformaciji i relativizaciji akcija u koje se dio stanovništva doista dobrovoljno prijavljivao. Gramatički krnje, faktografski netočno i duboko revizionističko lupetanje prožima gotovo svaki eksponat ovog izrazito značajnog perioda za Zagreb.

Gledajući tupo u taj zid, neupućeni promatrač stekao bi dojam da su gotovo pola stoljeća jugokomunistički okupatori u Glavnom gradu provodili ništa drugo doli protuhrvatski program strijeljanja izgladnjelih i nevinih prolaznika, posebno velikomučenih pripadnika Crkve u Hrvata, te su još pod prisilom postavljali asfalt u tendencioznom kontekstu bez smisla i konca. Industrijski razvoj, ponajveći u povijesti Zagreba, sveden je na priču o RIZ-u i javnoj televiziji. Gradonačelnik VEĆESLAV HOLJEVAC dobio je u postavu rezerviranom za socijalizam dva puta manji opis od Stepinca. Nema spomena drugih gradonačelnika, premda su za vrijeme NDH marljivo pobrojani njihovi predšasnici. Zaobiđena je, uostalom, i impresivna brojka Zagrepčana koji su sudjelovali u NOB-u: bilo ih je više od 50 tisuća, što je gotovo nevjerojatna cifra od oko 20 posto stanovništva. Više od 20 tisuća poginulo je u bitkama ili stradalo u ustaškim logorima i zatvorima. I tako dalje i tomu slično.

Vinko Ivić, bivši ravnatelj MGZ-a (Foto: Goran Stanzl/PIXSELL)

'Da imamo više prostora, i ta bi tema bila obrađena detaljnije. Konfrontirali smo fašizam i antifašizam. Promišljali smo o svemu. Nastojimo biti objektivni i bez zadrške pokazati činjenice vremena i prostora', poručio je prije tri godine dugogodišnji i dojučerašnji ravnatelj VINKO IVIĆ. Mandat vršitelja dužnosti mu je voljom MILANA BANDIĆA bio produživan sve do nedavno.

U kontekstu ovog dijela postava, kao što vidimo, puno manju poteškoću predstavlja ograničen prostor: problem je ono što je prezentirano u njemu. Ako Ivić već spominje izostanak prostora, i to bi se lako moglo riješiti nauštrb ostatka postava. U njemu, naime, najvećim dijelom obitavaju kneževi, prinčevi i vjerski poglavari, feudalci i fine građanske obitelji, njihove kičaste odore, heraldička bižuterija i namještaji, s naglaskom na bogomolje. Podanici i njihovi životni običaji u najvećem dijelu su nevidljivi. Zapravo, ako ičega ne fali za postavljanje ovog važnog perioda 20. stoljeća onda je to prostor. Pod uvjetom, dakako, da se crkveni sadržaj, neobjašnjivo razasut po nemalom dijelu postava, malo skuči za potrebe drugih tema. Cjelokupni postav zagrebačke historije – inače neujednačen, upadljivo klerikalan i nacionalistički nabrijan – završava sredinom devedesetih. Doslovno zadnji muzejski eksponat dosad zabilježene povijesti Zagreba ogromna je fotografija Pape IVANA PAVLA II, koja je u Zagrebu snimljena 1994. godine za vrijeme njegova prvog posjeta Hrvatskoj. Na hodniku, tik nakon izlaza iz stalnog postava, nalazi se ploča posvećena MARIJI HANŽEVAČKI, koju su ustaše strijeljali i zbog 'političke ideologije' te pripadajućeg 'aktivizma'. Ploča je, uz posvetu još trojici pogubljenih kulturnih radnika, tamo postavljena u rujnu ove godine, nakon pritiska javnosti da se vrati na pročelje muzeja. Tamo je prvi puta postavljena 8. svibnja 1958. godine, na dan u kojem se za vrijeme Jugoslavije obilježavalo oslobođenje Zagreba od fašističke okupacije. Dan se više službeno ne obilježava. Što se tiče muzeja, nema ni zašto; ionako je po njima bila riječ o 'oslobođenju". ■

Industrijski razvoj, ponajveći u povijesti Zagreba, sveden je na priču o RIZ-u i javnoj televiziji. Gradonačelnik Veće-slav Holjevac dobio je u postavu rezer-viranom za socijali-zam dva puta manji opis od Stepinca. Nema spomena dru-gih gradonačelnika

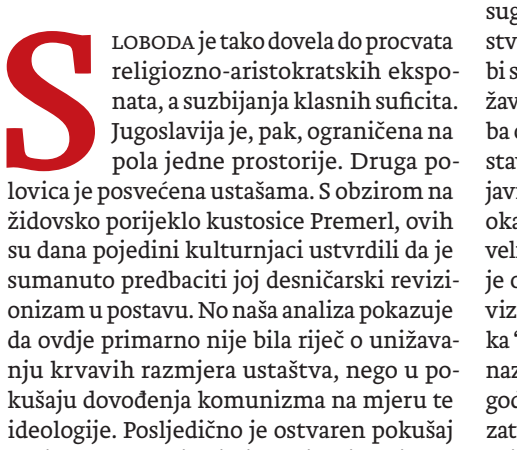

Četrdeset pet godina povijesti ograničeno na pola prostorije (Foto: Marko Lukunić/PIXSELL)

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1144, petak, 19. studenoga 2021.

MAKSIMIR I MIROGOJ

Krst i 'ktitor'

PIŠE Sinan Gudžević

Božidar Jakšić godinama već obija pragove nadležnih službi u Bosni i Hercegovini u nastojanju da sačuva dostojanstvo očeva i stričeva groba. Za njegova zvanja i pisma još nema uha ni oka da ih čuje i vidi

NAKON što se, sedamdesetih godina BOŽIDAR JAKŠIĆ usprotivio i trajno protivio izmještanju grobnice sa kostima žrtava ustaškog klanja u Rašića Gaju, uslijedilo je razdoblje od preko deset godina zatezanja i natezanja, pa se došlo do rješenja: asfaltni put će proći pored grobnice, grobnica će ostati gdje je, a u boriku će, na padini uz grobnicu, biti postavljene spomen-ploče s imenima partizana iz vlaseničkog kraja poginulim u Drugom svjetskom ratu.

Božidar Jakšić je u nastojanju za dostojanstvom grobnice žrtava iz Rašića Gaja tražio od nadležnih da na ovoj budu uklesana i imena poginulih, kojih nije bilo na spomeniku podignutom 1946. U svome pismu vlaseničkom SUBNOR-u, Jakšić je ukazao na nerazumnu razliku među spomenicima: na spomen-pločama u čast poginulih partizana (bez posmrtnih ostataka) uklesana su imena s godinama rođenja i smrti, a grob srpskih civilnih žrtava ostao je bez imena sahranjenih. Pa je dodao da je njegovo ljudsko pravo da na grob svoga oca i strica dovede svoju djecu, te da je neshvatljivo zašto su na inače lijepo uređenoj grobnici izostala imena žrtava, koja su sva poznata, a poznato je i da su sve žrtve bile nevine.

Jakšićev zahtjev je usvojen 1987. nakon Dana oslobođenja Vlasenice od okupatora, 10. avgusta. Na prikladno uređenu grobnicu od bijelog kamena postavljene su dvije mramorne sive ploče u obliku otvorene knjige i na njima su uklesana imena trideset i trojice poklanih Srba u Rašića Gaju. Nedostaje jedno ime, DRAGO MASKIJEVIĆ, sveštenik, ubijen ustaškom rukom u selu Derventi kod Milića, a sahranjen sa žrtvama iz Rašića Gaja. Uz grobnicu je postavljena i *velika tačka* od mermera, koja je trebalo da bude simbol završetka ljudskog stradanja u onom kraju.

Među godinama dolazi godina 1991. Božidar Jakšić dolazi u Vlasenicu da ocu, stricu i svim ostalim žrtvama dade parastos na 50. godišnjicu smrti. To je 22. juna. Prije toga je sve pojedinosti dogovorio sa svešteničima na Han Pijesku i u Vlasenici. U vlaseničkoj crkvi, međutim, parastos drži još i glasoviti vladika KAČAVENDA o čijoj će se razularenosti tek čuti u narednim godinama. Nakon dugog parastosa, Kačavenda će pozvati vjernike da idu u litiju ulicama Vlasenice. Božidar Jakšić nije pošao, jer je toga dana bio ramazanski Bajram, a vlaseničkim muslimanima bi litiju mogli shvatiti kao provokaciju, što je Kačavenda i htio. To je onaj Kačavenda koji će nakon zločina u Srebrenici izjaviti da krv vapije za osvetom.

No ima još. Poučen onim što je doživio 1991. Božidar Jakšić je svome ocu i stricu parastos za 75 godina smrti dao u crkvi Svetog Pantelejmona na Han Pijesku, i ondje je bio sam sa pristojnim svještenikom. U to vrijeme su i grobnica žrtava ustaškog pokolja i partizanske memorijalne ploče u boriku zapuštene, polomljene, devastirane ili uništene. A Božidaru Jakšiću su očeve i stričeve kosti u onoj grobnici, a ime trećega brata, Jakšićeva drugog strica, ČEDOMIRA bilo je uklesano na jednoj od partizanskih ploča na padini. Čedomir je pao pokošen njemačkim rafalom negdje kod Kladnja, 1942, groba nije imao nikad. Osim toga, na prostoru između spomen-grobnice i spomen-ploča na padini nikli su bijeli krstovi na grobovima poginulih boraca u srpskoj vojsci devedesetih godina i sahranjenih ondje.

GODINE 2018. Božidar Jakšić saznaje da će opština Vlasenica obnoviti cijelo zapušteno i oskrnavljeno groblje, koje se u informaciji naziva boračkim. I obnovila ga je, no bolje da ga nije. Nad grobnicom žrtvama ustaškog klanja postavljen je veliki krst od granita. Na krstu je ćirilicom u četiri reda uklesano: *Moć i slava ovog krsta/ nek' ponosno ovdje blista,/ nek' nas čuva neka traje,/ i okuplja naraštaje!* Na istoj strani, pri dnu spomenika stoji, i to u četiri reda: *Spomenik obnovi i postavi časni krst/ zahvalna opština Vlasenica, a za vrijeme/ g. načelnika Miroslava Kraljevića/ ljeta Gospodnjeg 2018.*

Sociolog, istraživač društvenih pojava Božidar Jakšić je opet krenuo u akciju odbrane očeva groba. Krst je neprikladno velik, a oblik mu je groteskan za grobnicu okrutno ubijenih žrtava nad kojom je postavljen. A najgore je što se u temelj krsta upisao načelnik Vlasenice kao 'ktitor'. U pismu koje je poslao na više nadležnih adresa, Jakšić kaže kako načelnik MIROSLAV nije kralj MILUTIN i ne može svoje ime stavljati na grob ljudi za koje ni ne zna ko su i šta su bili. A da to ne zna, pokazao je načelnik izjavom uoči početka radova: 'Cilj nam je da vratimo dostojan izgled ovom kompleksu, u kome su sahranjeni poginuli ratnici iz Drugog svjetskog rata i posljednjeg otadžbinskog rata.' Božidar Jakšić diže svoj glas: u 'kompleksu' nije sahranjen ni jedan jedini *ratnik* iz Drugog svjetskog rata, u 'kompleksu' su sahranjeni poklani civili!

No će najgore tek doći. Božidar Jakšić će saznati, iz štampe, da je rečeni načelnik Kraljević optužen za zločine protiv čovječnosti, za deportacije i za smrti bošnjačkih civila u periodu 1992–1993. godine, kad je bio komandir specijalnog voda Stanice javne bezbjednosti (SJB) u Vlasenici. Optužnica Tužilaštva Bosne i Hercegovine br. T 20 0 KTRZ 0004648 07 tereti sadašnjeg načelnika Vlasenice i još trojicu za teške zločine. Jakšić će se obratiti na najviše nadležne adrese ukazujući, upozoravajući i tražeći odgovor na svoje zahtjeve. Ostavši bez odgovora, reći će ovako: 'Ostajem zapanjen pred činjenicom da je nakon više od 75 godina nad grobom nevinih civilnih žrtava Drugog svjetskog rata (juni 1941) slavodobitno uklesano ime osobe OPTUŽENE ZA ZLOČINE PROTIV ČOVJEČNOSTI, za isti onaj zločin koji tereti zločince iz 1941. godine... Ne dozvolimo da se nad zajedničkom grobnicom tih civilnih žrtava kao ktitorsko pojavljuje ime osobe optužene za ratni zločin/zločin protiv čovječnosti – isti tip zločina koje su počinile ustaše nad tim stradalnicima prije osamdeset godina.' Jedno od tih pisama, s popisom adresata kojima je Jakšić slao pisma čitalaca, može se naći ovdje: https://www.tacno.net/nasigradovi/javna-i-privatna-zloupotreba-spomen-obiljezja-civilnih-zrtava-drugog-svjetskog-rata/

Spomenik žrtvama ustaških klanja u Rašića Gaju i partizanima poginulim daleko od Vlasenice još nije dobio konačan oblik. On je od nemuštog natpisa na početku postao poligon za nacionalističko divljanje pod maskom pravoslavlja. Optuženom načelniku Kraljeviću suđenje za zločine počinjalo je više puta od 2018. godine, a posljednje ročište održano je 6. oktobra 2021. godine, i ne zna se hoće li biti dovedeno do presude. Jedini koji su odgovorili na pisma Božidara Jakšića bili su ombudsmeni BiH koji su dali preporuku opštini Vlasenica 'da pokloni dužnu pažnju i razmotri prijedloge Božidara Jakšića u pogledu izgleda zajedničke grobnice žrtava rata iz Rašića Gaja iz juna-jula 1941. godine'. Opština Vlasenica je odbila dati bilo kakav odgovor pa su ombudsmeni predmet zaključili uz tvrdnju da lokalne vlasti u Vlasenici krše zakonske propise.

Ratno siroče Božidar posljednjih godina podsjeća na svoju majku iz juna 1941. Ona je nakon hapšenja muža obijala pragove ustaških službi e da išta sazna o njemu. Sva su joj vrata bila zatvorena. S dvoje djece je prošla stravu potucanja po logorima u Capragu i Slavonskoj Požegi, da bi onda, uslijed sporazuma PAVELIĆ – NEDIĆ (prema kojem su porodice sveštenih lica bile deportovane u Srbiju), utekla smrti. Njen sin Božidar, kome je ime spasilo život, godinama već obija pragove nadležnih službi u Bosni i Hercegovini u nastojanju da sačuva dostojanstvo očeva i stričeva groba. Za njegova zvanja i pisma još nema uha ni oka da ih čuje i vidi.

Za osamdesetu godišnjicu smrti svoga oca i žrtava iz Rašića Gaja, juna ove godine, Božidar Jakšić je upalio svijeću u crkvi Ružici na Kalemegdanu. ■

Krst nad grobnicom žrtava iz Rašića Gaja. Foto: Božidar Jakšić

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1144, petak, 19. studenoga 2021.

Sociolog, urednik i autor o istraživanjima angažirane i političke umjetnosti

RAZGOVARAO **Srećko Pulig**

SEZGIN BOYNIK

Strukture savremene umetnosti su nedemokratične

Poslednji broj časopisa Rab-Rab bavi se pitanjem savremenosti i eksplicitno se referira na 'nejednaki i kombinirani razvoj', koji je u najprostijem značenju, onako kako ga je Trocki definirao u svojoj obimnoj 'Istoriji ruske revolucije', 'amalgam arhaičnog sa najsavremenijim formama'

Sezgin Boynik, naš sugovornik, koga smo zatekli u Zagrebu, gdje je bio gost Muzeja suvremene umjetnosti (MSU), vrlo je osebujna pojava na postjugoslavenskoj, ali i svjetskoj sceni. Teško ga je smjestiti u ikakvu nacionalnu ladicu, piše na engleskom, a objavljuje u Skandinaviji, više nego u nas. Porijeklom Turčin sa Kosova, student univerziteta u Istanbulu, stanovnik Helsinkija, gdje je i osnovao obitelj. Čest povratnik na Kosovo i posjetilac umjetničkih i teorijskih događanja širom postjugoslavenskog prostora. Neke od tema kojima se bavio su punk, odnosi estetike i politike te kulturnog nacionalizma, a među njima su i Situacionistička internacionala i jugoslavenski film. Glavni je urednik časopisa Rab-Rab koji nosi podnaslov 'za politička i formalna istraživanja u umjetnosti'.

Živite u Helsinkiju i prilično ste izdavački aktivni. Kako vam je to uspjelo?

Rab-Rab Press se otvoreno izjašnjava kao nezavisna levičarska izdavačka platforma, a posvećena je eksperimentalnoj umetnosti. To je samo po sebi izazov. Ova kombinacija je svugde u manjini ili se smatra sumnjivom i to ne samo u Finskoj, jer se eksperimentalna ili formalistički orijentisana umetnost vidi kao apolitična, a paralelno s time angažovana umetnost se često asocira sa lako svarljivim narativima i formama. Pored toga finska umetnička scena i kulturna sredina nije toliko otvorena prema polemičkim denuncijacijama, na koje smo mi donekle naviknuti. U Rab-Rab Pressu težimo upravo otvorenim konfrontacijama sa neokonzervativnim ideologijama, neoliberalnim strukturama i nacionalističkim tendencijama u savremenoj umetnosti. Toga ima jako mnogo i u Finskoj i mogu reći sve više zadnjih sedam godina, od kad postojimo kao izdavačka platforma. Uprkos tome, u Finskoj se još mogu dobiti subvencije za eksperimentalne i radikalne projekte, tako da, iako ne stabilno, za Rab-Rab često imamo finansijsku podršku. To je jedna pozitivna stvar, a druga je da sam ja, kao glavni urednik izdavačke kuće, podeljen između dva sveta, odnosno, Finske i Kosova, koji su ne samo geografski antipodi Evrope, nego i socijalno i ekonomski sasvim drugačiji svetovi. Mislim da ta kontradiktornost kulturne sfere, ili 'nejednaki i kombinirani razvoj' što bi Trocki rekao, doprinosi samoj formi Rab-Rab Pressa, ona je inače i jedna od glavnih tema trenutne izdavačke delatnosti.

Već sedam godina izdajete časopis Rab-Rab 'časopis za politička i formalna istraživanja u umjetnosti'. Čemu je on sve dosad bio posvećen i o čemu govori zadnji broj?

Do sada smo imali debele brojeve, ponekе štampane u dve toma, do 500 stranica. Posvećeni su bili temama kao što su jezik

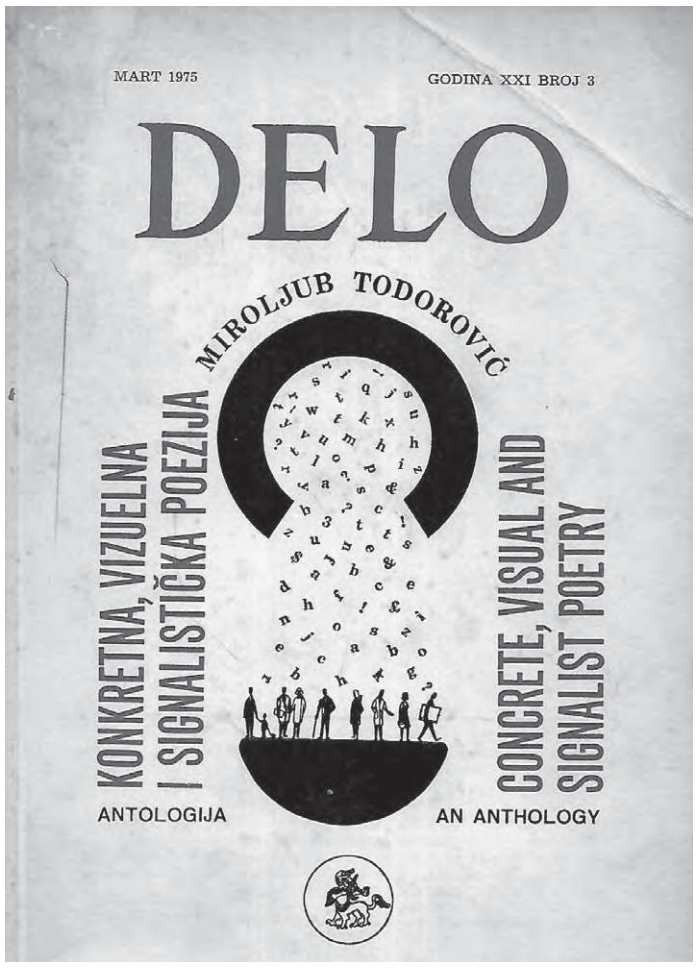

Naslovnica časopisa Delo iz marta 1975.

i strukture, šum (*Noise*) protiv kulture, sirova apstrakcija, izvan šume (*Out of Forest*), sećanje kao budućnost (*Remembering as Future*). Tu su objavljeni prvi prevodi na engleski nekih djela ROMANA JAKOBSONA, ŠKLOVSKOG,WALTERA BENJAMINA i intervjui sa DARKOM SUVINOM, MARGARITOM TUPITSYNOM, PETEROM GIDALOM, novi materijali grupe Art & Language, radovi ANNE THEW, ALBERTA HÍJARA SERRANOA, itd.

Sad smo promenili kurs. Poslednji broj Rab-Rab časopisa je manjeg obima, na 120 stranica. Bavi se pitanjem savremenosti i eksplicitno se referira na 'nejednaki i kombinirani razvoj', koji je u najprostijem značenju, onako kako ga je sam Trocki definirao u svojoj obimnoj 'Istoriji ruske revolucije', 'amalgam arhaičnog sa najsavremenijim formama'. Nažalost, ova temeljna, a verovatno i najvažnija knjiga Trockog nije još prevedena na hrvatsko-srpski. Cilj nam je pokazati na koji način arhaične forme koegzistiraju sa savremenim tendencijama u umetnosti i kulturi, i ultimativno odslikati strukture savremene umetnosti kao inherentne nedemokratične formacije. Za to će nam trebati neka teorija. Pozitivističko nagomilavanje informacija o ekonomskom i institucionalnom iskrivljenju ili nejednakosti institucija savremene umetnosti nije dovoljno. To danas možete naći i u mejnstrim medijima. Treba nam neki duboki uvid, onako kako je Trocki u spomenutoj knjizi definisao, 'inner connection of events', ili bolje, nešto slično onome što je MARX u 'Kapitalu' sugerirao kao 'moć apstrakcije'. U poslednjem broju smo preveli iscrpnu kritiku ideologije savremene umetnosti RASTKA MOČNIKA, 'Savremenost u umetnosti počinje 1917.'. Taj projekat ćemo nastaviti kroz saradnju sa LUIZOM RENATOM MARTINSOM iz Brazila koji nam je inspiracija, ali i u saradnji sa PAULOM WOODOM, ESTHER LESLIE, GAIL DAY, STEVEOM EDWARDSOM, NICKYJEM HAMLYNOM, BINI ADAMCZAK, a nadam se i sa još mnogim drugima.

Kako spajate svoj interes za avangardnu i angažiranu umjetnost s eksplicitnom političnošću?

Tako što ove komplikovane i apstraktne teme obrađujemo na vrlo konkretnim i eksplicitnim historijskim primerima. Radna hipoteza nam je da su najkontradiktorniji ili najantagonističniji momenti spojeva između avangardne i angažirane umetnosti još uvek aktuelni. Još imaju svoj dah. Treba naći takve primere, i raditi na njima.

Izdali smo prvi engleski prevod analize Lenjinovog jezika koji su ruski formalisti i futuristi objavili 1924. i 1925. godine. To su tekstovi gde najbolji teoretičari umetničkih formi kao što su Šklovski, TINJANOV, EICHENBAUM i najekstremniji avangardni pesnici kao što su KRUČONIH i MAJAKOVSKI analiziraju jezik glavnog teoretičara i stratega boljševika. U istoriji još nemate jasnijeg i eksplicitnijeg primera gde se umetnost i politika spajaju od ovoga iz 1924.! A zamislite jedino je u istočnoj Nemačkoj urađen prevod i to 1970. godine – HARUN FAROCKI uradio je film – i delimično kod nas 1975. u časopisu Teka.

Isto tako, objavili smo i knjigu 'Free Jazz Communism', koja se bavi sa otvorenim političkim (komunističkim) tendencijama free jazz muzičara, naročito saksofonista ARCHIEJA SHEPPA sa njegovim internacionalizmom. Ova knjiga je naš *bestseller*. Za manje od dve godine dva izdanja su rasprodata.

'Srp sintakse i čekić tautologije'

U središtu interesa vam je nejednaki i kombinirani razvoj, koncept koji je razvio Lav Trocki i mnogi poslije njega. Kako se on ogleda na primjeru konkretne i vizualne poezije u Jugoslaviji od 1968. do 1983. o čemu ste izdali cijelu monografiju? Radite puno sa jugoslavenskim arhivima, ali uglavnom onima koji su dostupni u javnim bibliotekama. Ne zanimaju vas privatne zbirke u umjetnosti i privatni arhivi, osim vlastitog. Je li to dio načelne politike istraživanja?

Ponajpre, moram vam reći da se publikacija 'Srp sintakse i čekić tautologije: konkretna i vizuelna poezija u Jugoslaviji, 1968. – 1983.' fokusira na vrstu poetičke produkcije koja se štampala u visokotiražnim časopisima, na takozvane 'zvanične' primere. Nisam hteo uključiti primere koji su se pojavili u samizdatima, underground ili fanzinskim platformama, nego sam sve primere izvadio iz mejnstrim kulturnih časopisa kao što su Delo, Dometi, Problemi, Pitanja, Koraci, Ulaznica, Kultura, Vidici itd. Namera mi je bila registrovati međurepubličku produkciju u Jugoslaviji, takozvani nadnacionalizam ili univerzalnost konkretne poezije, i povezati tu poeziju sa osnovnim principima eksperimentalnosti, a to znači sa demokratičnošću i egalitarnošću. Iako se bavim avangardom imam averziju prema ekskluzivnim ili privatnim kolekcijama. Mislim da su javne biblioteke, koje su svima dostupne i javne arhive, koje treba da budu svima dostupne, dovoljne da se prave istraživanja o svim mogućim kulturnim i umetničkim temama. Polovinu materijala za 'Srp sintakse i čekić tautologije' sam izvadio iz Nacionalne biblioteke Kosova u Prištini, koja ima izvrsnu kolekciju sve moguće periodike iz doba Jugoslavije. Drugu polovinu sam našao u Narodnoj biblioteci Srbije u Beogradu.

U monografiji 'Srp sintakse i čekić tautologije' imate uvodni teorijski tekst, ali i puno razgovora s učesnicima te povijesne scene. Što je o svojim mladenačkim iskustvima rekao Rastko Močnik, a kako situaciju vidi Goran Babić s kojim ste razgovarali u Beogradu?

Močnika sam intervjuisao zbog njegovog učešća u radovima OHO grupe i njihovih delatnosti u časopisu Problemi, koji je bio kičma najinteresantnijih i najsavremenijih teoretskih i umetničkih produkcija u Sloveniji, ali i u celoj Jugoslaviji. Močnik je bio urednik i učesnik tih 'eksperimenata' krajem 1960-ih i početkom 1970-ih. Važno mi je bilo pokazati koliko je to učešće u levoj avangardi doprinelo njegovoj teoretskoj formaciji. Mislim da se u razgovoru to dosta otvoreno vidi, ali ta veza između umetničkih eksperimenata i teoretske rigoroznosti još treba da se istražuje.

GORAN BABIĆ, koga danas u Zagrebu zovu 'pokojnim', jako je važan za ovu publikaciju. On je pokretač časopisa Pitanja koji smatra 'politikološkim' časopisom, ali u isto vreme to je i platforma za komplikovane, u neku ruku i hermetične, diskurzivne polemike. U istom časopisu Babić, 1969. godine, u broju 6–7, objavljuje svoj portfolio vizuelne poezije, 'Ulomci govora s tribine', što je izvrstan rad. Kasnije će Babić te radove uključiti u svojih dvesta i nešto stranica eksperimentalne-konkretne knjige 'Matična knjiga', koju je objavio Izdavački centar Rijeka 1983. godine. Znači taj Babić, koji je bio urednik lista Oko, saradnik STIPE ŠUVARA u 'Bijeloj knjizi' i 'zvanični' pesnik, kako ga se mnogi još sećaju, pisao je, a moglo bi se reći i konstruisao vizuelnu i *ready-made* poeziju i gradio socijalistički diskurs o njima. Babić je u isto vreme i link sa drugim pesnikom koji je centralna figura u publikaciji, a to je VUJICA REŠIN TUCIĆ. Preveli smo njegovu zbirku 'Reform grotesk' i niz teoretskih tekstova o socijalnom mandatu eksperimentalne poezije u samoupravnom socijalizmu. Još imamo i razgovor sa Dubravkom Đurić o AŽINU (Asocijaciji za žensku inicijativu) i o JUDITI ŠALGO, koja je isto vrlo značajna figura za celi koncept publikacije. I razne stvari koji se mogu naći u trista stranica publikacije, a štampana je kao specijalni broj časopisa OEI iz Štokholma.

Pjesma Vujice Rešina Tucića

Za vas je scena povijesti umjetnosti u Jugoslaviji od 1960-ih do 1980-ih godina nedjeljiva. Što mislite o pokušajima da se u raznim sredinama uzme dio jugoslavenskog 'kolača', pa da se govori o hrvatskoj avangardnoj poeziji ili punku kao da su to bili nacionalni fenomeni?

Ja mislim da je to apsolutno nemoguće, u meri da to u mnogim primerima graniči sa nekom bizarnom komedijom.

Razgovor s Babićem

Do kojih ste prevrednovanja u odnosu na konvencionalne povijesti umjetnosti došli proučavajući konkretnu i vizualnu poeziju kao relativno marginalne, a sada i zanemarene, pojave u našoj povijesti umjetnosti? Kako postati i opstati kao pjesnik 'koji vjeruje u liniju', kako je sebe opisao zagrebački migrant Goran Babić? To nije naivna pozicija, nego militantna i kritička?

Intervju sa Babićem sam uradio u Beogradu, u Književno-izdavačkoj zadruzi Baraba zajedno sa RATIBOREM TRIVUNCEM, koji je utanačio ovaj razgovor. U neku ruku, to je taj militantni spoj, koji se nastavlja. Razgovor ima toliko digresija i stranputica da sam na kraju odlučio da ga objavim onako kako se odvio, kao bukvalnu transkripciju ili kao konkretnu faktografsku prepisku dvosatnog razgovora sa Babićem i Trivuncem. To je jedini materijal u knjizi objavljen na srpsko-hrvatskom. Na čitaocima je da odluče koliko zanimljivosti ima u tom razgovoru, ali mogu reći da u tim digresijama i stranputicama leži ključ trajnosti Babićeve militantnosti, pesnika koji veruje u liniju.

Koji su vam daljnji planovi, na čemu sada radite?

Sem izdavačke delatnosti sa Rab-Rab Pressom u Helsinkiju, trenutno sam aktivan sa novom platformom u Prizrenu, gde smo osnovali izdavačku kuću i centar Pykë, što na albanskom znaci 'klin', a povezano je sa radom EL LISSITZKOG. Centar je fokusiran na arhivsku građu. Trenutno radimo na obradi arhive muslimanskih aktivista u prvim godinama formacija Komunističke partije Jugoslavije u Makedoniji i na Kosovu, godina 1919. – 1921. Došli smo do vrlo interesantne građe objavljene u časopisu Sosyalist Fecri (Socijalistička zora), koji je bio u to vreme zvanični organ KPJ za Kosovo i Makedoniju. Urednik lista je bio FERIT BAYRAM, koji je bio delegat u Vukovarskom kongresu KPJ i aktivni socijalista još od mladoturske revolucije 1908. godine. Tu je i NAKIYE BAYRAM koja je radila sa ROSOM PLAVEVOM na emancipaciji žena u Makedoniji, ali i HAXHI YMER LUTFI PAÇARIZI, koji je bio vrlo cenjen mistični pesnik i član derviškog reda melâmija dok nije prešao na komunizam i pisao divne poeme o KPJ i revoluciji. Prošlog leta smo uradili instalaciju o tome na Autostrada bijenalu u Prizrenu, a sad planiramo seriju publikacija koje će predstaviti te poeme i razne tekstove povezane s time. ■

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1144, petak, 19. studenoga 2021.

TV RAŠETANJE

Nema džabe u Bage

PIŠE Boris Rašeta

Nijedan novinar u povijesti Hrvatske nije tako rezolutno odgovarao moćnicima – a neće ni u budućnosti. Svojedobno je Bago u spektakularnom intervjuu na HRT-u odbrusio moćnom, tada svemoćnom Sanaderu, a i sada je, u duelu s Plenkovićem, njegova bila zadnja

Dnevnik, HRT, 11. i 12. studenog, 12:00

U četvrtak pratimo podnevni Dnevnik i na njegovom kraju ugledamo ohrabrujući početak: mladi voditelj, s bedžom 'Cijepi se – misli na druge', poziva gledatelje da navečer pogledaju magazin Puls. Ipak se kreće! Urednici su ukinuli groteskni poziv na gledanje večernjeg filma i počeli reklamirati svoj (kastriran, ali kućni) informativni program? Je li to mali korak za domaće gledateljstvo, a veliki za Prisavlje!? Odgovor dobivamo već idućeg dana. Nije! Isti bedž s istim licem iznad sebe, u krupnom planu, poziva gledateljstvo – kukala mu majka – da navečer pogledaju kriminalistički film sa ROBERTOM REDFORDOM. 'Nigdje, nigdje kraja ovoj šumi', rekao bi pisac.

Dnevnik, Nova TV, 11. studenog, 19:00

Nema džabe ni u starog BAGE! Nijedan novinar u povijesti Hrvatske nije tako rezolutno odgovarao moćnicima – a neće ni u budućnosti. Svojedobno je Bago u spektakularnom intervjuu na HRT-u moćnom, tada svemoćnom IVI SANADERU odbrusio – 'nećete vi mene učiti kućnom odgoju'. Ta je rečenica odvažno zazvonila u eteru, ali je zapečatila Baginu karijeru na Prisavlju. Nešto kasnije (da se Vlasi ne dosjete) morao je otići s HRT-a pa je dospio na Novu TV, gdje do danas nije izgubio stari osjećaj za dostojanstvo, iako zna kakva se cijena za to plaća. Nakon što je PLENKOVIĆ nečuveno hvalio GABI ŽALAC – te pametna, te sposobna, te suverena, Deep Blue – novinar Nove TV premijeru je uputio logično pitanje: kad je tako sposobna, lijepa i draga, što još uvijek nije ministrica?

Premijer je zakolutao očima, zatiltao, pa rekao: 'Još jedan iz kampa... kampist.' 'Ona nije ministrica zato što je ovo druga vlada, ona je prestala biti ministrica 2019. ako ste pažljivo slušali, kao što nepažljivo pratite što sam rekao u lipnju 2020. Objasnio sam kontekst, objasnio sam *background*, objasnio sam CV, objasnio sam doprinos, objasnio sam referenc. Ako vi to niste čuli, to je vaš problem, a ne moj. Hvala lijepo', rekao je nervozni Plenković. Je li on znao više o ministričinoj 'sposobnosti'? Pa ima tako izoštrene radare!

'Ja sam sve dobro čuo, ali ne možete tako sa mnom razgovarati. I nisam kampist', rekao je Bago. Njegova je, bogami, bila zadnja. Nadamo se ne i posljednja. Naklon, gos'n Bago!

Specijal: COP26 Glasgow, N1, 12. studenog, 15:00

Upućena i snažno zainteresirana za temu koju obrađuje TEA BLAŽEVIĆ cijeli je tjedan izvještavala o skupu na kojemu je, kao malokad u povijesti, tako mala skupina ljudi odlučivala o tako velikom broju života. U Zagrebu joj je sekundirao sjajni HRVOJE KREŠIĆ, pa su gledatelji imali priliku svakoga dana biti u žiži svjetske povijesti – ako se emisija CO2 ne smanji, ako se zatopljavanje ne zaustavi, loše nam se piše; sadašnje migracijske bujice bit će plitki potoci prema rijekama ljudi koji će bježati iz dijelova kugle zemaljske koji se sve više pretvaraju u pećnicu...

Za razliku od male ekipe N1, koja je smogla snage i kadrova pratiti Glasgow cijelo vrijeme, HRT je reportera imao samo dva dana, dok je Plenković bio gore. Tu se jako lijepo vidjela medijska provincijalizacija Hrvatske čiju državnu televiziju – s 1,3 milijardi kuna godišnjeg budžeta i 2.900 ljudi – ne zanima ni regija, ni planeta, ni klima. Ulizivanje ih više zanima od zagrijavanja. Veliki poraz velike kuće, velika pobjeda male.

Hitlerov krug zla, Netflix

Elem, Netflix je – uz Klasik TV, HBO i Treći program HRT-a – odlično mjesto za bijeg od neisušene kaljuže hrvatske politike. Ovdje možete pronaći stotine novih i starih filmova i serija, igranih i dokumentarnih, pa se na tom švedskom stolu teško orijentirati – što izabrati?

Ljubiteljima povijesti preporučujemo odličnu seriju 'Hitlerov krug zla' koja obrađuje njemačkog vođu kao srce tame, a u svakoj epizodi po jednog od njegovih ključnih suradnika – RUDOLFA HÖßA, HERMANNA GÖRINGA, JOSEPHA GOEBBELSA, MARTINA BORMANNA, REINHARDA HEYDRICHA, ALBERTA SPEERA. Svaka epizoda koncentrirana je na jednog čovjeka, pri čemu se događaji prikazuju u kronološkom redu, od početaka pokreta do konačnog pada. Na povijesno zlo valja uvijek podsjećati, jer je sklonost ponavljanju, kako se čini, premasovno rasprostranjena, a nijekanje holokausta, kao želja za reprizom, sve izraženija na svim stranama.

Posebni dodaci: Radu Jude, HRT, 13. studenog, 20:05

Još jedna odlična emisija posvećena rumunjskom režiseru RADUU JUDEU donijela je pravu filmsku poslasticu – film 'Svejedno

Ne možete tako sa mnom razgovarati – Mislav Bago (Foto: Petar Glebov/PIXSELL)

mi je hoćemo li u povijest ući kao barbari'. Priča je to o mladoj kazališnoj režiserki koja na trgu u Bukureštu želi inscenirati pokolj Židova u Odesi, koji je naredio diktator ION ANTONESCU. To je, misle neki, bio početak holokausta – Rumunji su imali moćnu antisemitsku falangu, Željeznu gardu, koja je, uz asistenciju Nijemaca, u okupiranoj Odesi likvidirala oko 30.000 Židova. Predstava se inscenira uz velike teškoće (junakinja Mariana rumunjski je OLIVER FRLJIĆ), a kad se na kraju pred velikom publikom i gradskim vlastima prikaže, publika oduševljeno aplaudira na prizor spaljivanja Židova... Štoviše, jednog statista, koji zgađen prizorom pokuša pobjeći u publiku, ljudi guraju nazad, u požar. Ukratko, film pokazuje da je 1941. godina koja bi se uvijek mogla vratiti. Ion Antonescu je predan Rusima i strijeljan; šteta što nije obješen, po mogućnosti više puta. A ekipi naše omiljene emisije opet dosuđujemo pohvalu. ■

Titan
(r: Julie Ducournau)

(2021.)

Za junakinju je tijelo zatvor

PIŠE **Damir Radić**

Pasije šasije

Konzervativna priča o pronalaženju ljubavi iza bizarnosti krije i dosta reciklaže

OVOGODIŠNJI Zagreb Film Festival kao jednu od svojih najvećih atrakcija ponudio je Zlatnom palmom ovjenčani film 'Titan', studentski dugometražni rad Francuskinje JULIJE DUCOURNAU. Autorica se proslavila pet godina ranije cjelovečernjim, također u Cannesu prikazanim prvijencem 'Sirovo', enormno precijenjenim ostvarenjem koje je 'provokativno' tematiziralo kanibalizam, predatorstvo, požudu, borbu za moć i 'izrastanje djevojke u ženu'. Eksplicitni prizori nasilja i seksa nisu mogli prikriti činjenicu psihološke plitkoće likova i odnosa te nepoticajnog baratanja stereotipovima, a točku na *i* stavio je banalan rasplet. S 'Titanom' je Ducournau odlučila poći još nekoliko krupnih koraka dalje u promoviranju bizarnosti i šoka radi šoka, a odluka žirija predvođenog SPIKEOM LEEJEM da upravo takvom ostvarenju dodjeli glavnu nagradu na najprestižnijem svjetskom festivalu izazvala je velike kontroverze, štoviše, smatra se možda i najproblematičnijom u povijesti festivala.

Protagonisticu Alexiju upoznajemo kao zločesto dijete, nejasnog spolnog određenja, koje izazove prometnu nesreću u kojoj strada i završi s ugrađenom pločicom od titana u glavi. U bolnici se razabire da je riječ o djevojčici, a prva stvar koju ta djevojčica po izlasku iz bolnice čini jest da ljubi očev auto u kojem je stradala. Dvadesetak godina kasnije Alexia je erotska klupska plesačica čija točka simulira vođenje ljubavi s automobilom, a uskoro će seks s autom postati stvaran i završiti djevojčinom trudnoćom. U međuvremenu se otkriva i da je Alexia okrutna serijska ubojica po principu povezivanja erosa i tanatosa, a završni čin bit će potpaljivanje obiteljske kuće nakon što je u sobu zaključala oca. To je kraj otprilike prve trećine filma u kojem divlja i bezdušna antijunakinja poprilično podsjeća na BESSONOVU Nikitu prije njezina preobraćenja, a preobraćenje će doživjeti i Alexia, i opet će, kao i u slučaju Nikite, za to najzaslužniji biti jedan autoritativan muškarac. Riječ je o sredovječnom vatrogasnom kapetanu koji vitalnost pokušava održati injekcijama steroida, a kojem se zločinka predstavlja kao njegov davno nestali sin. Kapetan tu neuvjerljivo serviranu priču prihvaća bez pogovora, jer tužan je i usamljen i silno čezne za potomkom, tko god to bio te pruža Alexiji bezuvjetnu (očinsku) ljubav (suprotno FROMMOVOJ popularnoj ideji da takvu ljubav mogu pružiti samo majke). Prihvaćanje nečeg prilično nevjerojatnog kao istine, što se zbog očajničkih emotivnih razloga prigrli kao takvo, nije nimalo originalan motiv, a još je manje originalna ljubomora koju 'pronađeni sin' izazove kod jednog od mladih mačo vatrogasaca kojima je iskusni, također mačo kapetan okružen kao nekakvim gej pretorijancima. I tako se otkriva da je iza fasade sazdane na šokantnim bizarnostima zapravo smješteno podosta recikliranja, ali i konzervativna (tipično hollywoodska) dramaturgija o junaku (ovdje antijunakinji) koji se bitno mijenja od početka do kraja narativa, odnosno prilično tradicionalna priča o pronalaženju ljubavi onoga koji je nikad nije imao, pa je onda nije bio ni sposoban pružiti. Julia Ducournau u svom je filmu smiješala razne sastojke i natruhe, od spomenute 'Nikite' preko BALLARDOVA, odnosno CRONENBERGOVA 'Sudara' do 'Rosemaryne bebe' LEVINA, odnosno POLANSKOG i 'Dečki nikad ne plaču' KIMBERLY PEIRCE, i istini za volju ne može se reći da usprkos tome, zahvaljujući navlastitom individualnom stilu, nije dosegla do stanovite originalnosti i sugestivnosti. Prva trećina 'Titana' za brz je zaborav, ali druge dvije ipak to ostvarenje dižu iznad dometa autoričina debija. Stanovitu autorsku hrabrost, koja ide ruku pod ruku s nezasitnom željom za provokacijom, nemoguće je zanijekati, ili drugačije rečeno – Julia Ducournau hoda stopama GASPARA NOÉA. ■

Ryszard Kapuściński: *Imperij*

(s poljskog preveo Adrian Cvitanović, Naklada Ljevak, Zagreb, 2021.)

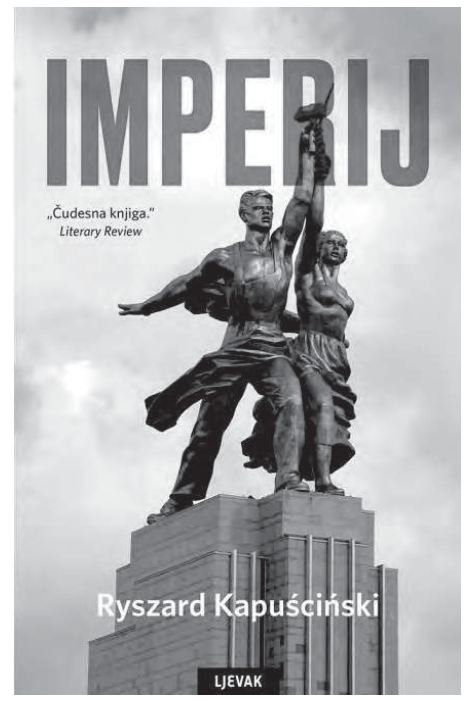

Ovo nije knjiga o imperiju, nego o ljudima

PIŠE **Dragan Jurak**

Ruski imaginarij

Kapuściński u reportažnom klasiku opisuje specifičnu atmosferu SSSR-a i Rusije

MAĐARSKI nacionalizam prošao je neobičan put u svom odnosu spram Rusije i ruskog imperija. Krajem 80-ih i početkom 90-ih antisovjetskim i antikomunističkim svjetonazorom i sentimentima hranio je svoj evropski i demokratski identitet. A onda se mađarski nacionalizam, stupajući na mjestu poput limenog vojnika, okrenuo na drugu stranu. Trideset godina kasnije antievropske i antiliberalne političke tendencije potpiruju se očijukanjem s Rusijom i njenim jakim muškarcem. Nacionalizam je ostao isti, Rusija je postala nešto drugo: nekad azijski silovatelj Mađarske, sada je njen tajni-javni ljubavnik.

U putopisnu zbirku o SSSR-u i Rusiji RYSZARD KAPUŚCIŃSKI zapisivao je više od trideset godina kroz nekoliko velikih putovanja širom zemlje. 'Imperij' je objavljen 1993., u vrijeme kada se Srednja Evropa još klela u svoju pripadnost evropskim vrijednostima. Svoju knjigu slavni poljski reporter započinje tamo gdje bi je svaki Poljak trebao započeti: sa sovjetskom okupacijom istočne Poljske. Bježeći s majkom i sestrom pred Nijemcima, mali Ryszard dolazi do rodnog Pińska. Ali tamo su već mornari s puškama, oštrim bajunetama i crvenim zvijezdama na kapama. Potopili su poljske topovnjače, poubijali poljske mornare, a sada izbjeglice ne žele pustiti u grad. 'Molite za milost', viče mama, 'ali što mi djeca možemo učiniti, ionako već neko vrijeme klečimo na cesti, ridamo i držimo ruke uvis.' Tako počinje susret s tajanstvenim carstvom, kojem autor neće zaboraviti mučku izdaju. Stojeći 1989. u Moskvi na mjestu gdje je bio hram Krista Spasitelja, koji je STALJIN dao srušiti, Kapuściński bilježi da je predsjednik komisije za rušenje i brisanje sa karte Moskve bio VJAČESLAV MOLOTOV: 'Onaj isti koji je nekoliko godina kasnije potpisao (zajedno s RIBBENTROPOM) pakt o brisanju Poljske sa zemljovida svijeta.'

Kako bi Ryszard Kapuściński danas pisao o Rusiji? Kao prvo, i najmanje važno, sve procjene budućnosti su točne. Kapuściński je najavio i PUTINA i ROMANA ABRAMOVIČA, ali i da je fulao u svojim prognozama knjiga ne bi bila manje dojmljiva. Kao drugo, leksikon političkih, ekonomskih, ekoloških i ljudskih katastrofa imperija, danas možda podsjeća na demonografiju o Sjevernoj Koreji. No ono što je danas opće mjesto demoniziranja SSSR-a, prije trideset godina bila je prvorazredna reporterska ekskluziva. A kao treće, 'Imperij' nije knjiga o imperiju. I to je najvažnije. 'Imperij' je prije svega knjiga o ljudima i okolišu. Kad čitamo kako Ryszard Kapuściński piše o Rusiji, onda čitamo o ljudima u ledenom paklu Jakutska, o ljudima u gorućem pijesku turkmenistanskog Murgaba.

Kod Kapuścińskog nema nacionalizma. Možda i najslavniji reporter dvadesetog stoljeća na više mjesta nacionalizam, rasizam i vjerski fanatizam označava kao najveće svjetske pošasti. Nema kod njega ni antikomunizma. Magadan, prijestolnica Gulaga, bio je golemo komunističko stratište: ali i stratište komunističkog idealizma. Ono čega kod Kapuścińskog ima jest literatura. Prije iznenadne smrti 2007. Kapuściński se spominjao kao mogući nobelovac. Ta propuštena prilika ugrađena je u Nobelovu nagradu SVETLANE ALEKSIJEVIČ. Ali i u jutra svih onih koji su ustajali, ili ustaju da bi krenuli na putovanje za tekstom. ■

PREPORUKE: MUZIKA

Parquet Courts: *Sympathy for Life*

(Rough Trade, 2021.)

Njujorški Parquet Courts spadaju u neveliku kategoriju bendova koji se vrlo pažljivo mijenjaju iz albuma u album. 'Light Up Gold' iz 2012. predstavio ih je kao šlampavi, duhoviti bend na tragu Pavementa. Svaki sljedeći album uključivao je sve više utjecaja iz raznih razdoblja gitarske glazbe poput psihodelije i post punka, a sve to je kulminiralo prethodnim, poprilično hvaljenim 'Wide Avake!', na kojem su djelovali poput suvremene inačice The Talking Heads iz faze 'Speaking in Tongues'. Njihov sedmi album 'Sympathy for Life' pak uzima taj utjecaj i odvodi ga prema dance punk senzibilitetu bendova iz nultih poput !!! i LCD Soundsystem. Nastao editiranjem dugih, cikličkih jamova inspiriranih klupskom kulturom, album je na pola puta između brzog, živčanog garažnog rocka po kakvom su i otprije poznati i organske plesne glazbe. Najbolji upravo u tim hipnotičkim ritmičkim dijelovima, 'Sympathy for Life' pomalo ostavlja dojam propuštene prilike da bend do kraja ispolji tu svoju novopronađenu plesnu energiju, no i ovako se radi o zabavnom ostvarenju koje raznolike utjecaje uspijeva posložiti u vrlo koherentnu cjelinu.

Idles: *Crawler*

(Partisan, 2021.)

Nakon što su se prošle godine okliznuli s dosadnjikavim i pretjerano moralizatorskim 'Ultra Mono', bristolski post punk kvintet Idles vraća se s četvrtim, možda i najzanimljivijim albumom. Frontman JOE TALBOT i dosad je znao imati ranjive, introspektivne trenutke, no 'Crawler' je njihov prvi album na kojem je oštrica kritike gotovo u potpunosti okrenuta prema njemu, a ne prema društvu. Tematsku promjenu prate i one zvukovne. Bend i dalje najčešće pribjegava prepoznatljivom frontalnom napadu barskog punk benda, no odstupanja od te formule itekako ima. Prvi singl 'The Beachland Ballroom' dojmljiva je soulom inspirirana balada, a 'MTT 420 RR' otvara album minimalističkim synth noirom. S druge strane, trideset brzih sekundi 'Wizz' skoro pa nalikuje na rani Napalm Death. 'Car Crash' pak predstavlja hibrid noise rocka i hip hopa te potencijalno zanimljiv zvuk za daljnja istraživanja. Raznolikost upućuje na to da su Idles ozbiljno shvatili pritužbe na jednoličnost prošlog albuma. Talbot je i dalje daleko od najsuptilnijeg tekstopisca, a njegovi refreni često zvuče kao motivacijski slogani, no čini se posve spremnim prigrliti tu činjenicu. Album zatvara 'The End' u kojoj je citat LAVA TROCKOG pretvoren u himnički refren, 'In Spite of it All, Life is Beautiful'. Najveća pobjeda Idlesa na ovom albumu je to što vas doista uspijevaju uvjeriti da je tome tako pa makar samo na tih 45 minuta.

SeeYouSpace-Cowboy: *The Romance of Affliction*

(Pure Noise, 2021.)

Metalcore je jedan od onih žanrova koji je ekspanzijom prema širem krugu publike polako poprimao klišejizirani i vrlo specifičan oblik pa današnji bendovi koji zvuče kao Linkin Park sa žešćim rifovima imaju malo ili ništa zajedničkog s underground počecima iz druge polovice devedesetih i ranih nultih. No, unutar svakog žanra postoje i oni koji stvari vuku bliže korijenima pa tako SeeYouSpaceCowboy iz San Diega pripadaju grupi bendova poput Knocked Loose i Wristmeetrazor koji se više oslanjaju na kaotičnu, zapaljivu energiju bendova iz ranih nultih poput Thursday ili The Blood Brothers negoli na modernu, digitaliziranu produkciju koja krasi aktualne uzdanice poput I Prevail ili The Architects. Na svom drugom studijskom albumu 'The Romance of Affliction' SeeYouSpaceCowboy balan-

siraju između spazmičnosti fenomenalne rane kompilacije 'Songs for the Firing Squad' i novopronađenog, premda vrlo povremenog melodičnog senzibiliteta. Glavna odlika albuma su ekstremna dinamika i isto takva emotivnost. Frontmenica CONNIE SGARBOSSA tutnji pjesmama poput uragana, a kolekciji njenih maničnih režanja i vriskova suprotstavljeni su melodičniji, emom inspirirani prateći vokali gitarista i basista. Poput najboljih ostvarenja u žanru, 'The Romance of Affliction' je to bolji što je nepredvidljiviji i nestabilniji. Trenuci koji zvuče kao da cijeli bend gubi tlo pod nogama vjeran su prikaz zbrkanog emocionalnog stanja koje Sgarbossa opisuje u tekstovima, a koje je (osim vokalnom izvedbom) prekriveno sarkastičnim naslovima poput 'Life as a Soap Opera Plot, 26 Years Running' ili 'Melodrama Between Two Entirely Bored Individuals'.

■ Karlo Rafaneli

Direktorica Sa(n)jam knjige u Istri

MAGDALENA VODOPIJA
Sajam u pandemijsko vrijeme je višeboj

Foto: Manuel Angelini

Uskoro počinje 27. izdanje festivala Sa(nj)am knjige u Istri. Kakvo je raspoloženje u produkcijskom timu?

Mi sada, nekoliko dana pred Sajam, nemamo vremena za raspoloženje, bilo pozitivno ili negativno. Ekipa koja radi Sajam dostigla je najvišu moguću radnu temperaturu i sada se obavljaju posljednje, sitne pripreme. Rok je blizu i to je sveta činjenica. Do prije mjesec ili dva smo imali luksuz da lamentiramo nad problemima. Sada moramo raditi i učiniti sve da program i sadržajno i produkcijski izvedemo na nivou na koji smo navikli autore i autorice, a posebice publiku. Raspoloženje, dakle, može biti svakakvo, ali rezultat mora biti izvanredan.

Ovogodišnji Sa(nj)am knjige u Istri posvećen je pjesniku Dragi Orliću. Što vas je nadahnulo za taj odabir?

U profesionalnom i privatnom životu DRAGE ORLIĆA ne postoji ništa, osim valjda sezonskih viroza, što nije posvećeno Istri i vezano za ovaj naš, ipak istarski, pa tek onda hrvatski, regionalni i europski Sajam. Da je dragi Drago proizvodio škart, svi bi jedva čekali da ga zaborave. Ali nije! Pisac, pjesnik, erudit, aktivist, scenarist, prevoditelj, fanatik čakavštine... Samo o njemu bismo mogli napraviti ne jedan, već ciklus Sajmova. Voljeli su se on i Sajam od prvog našeg izdanja 1995. pa do njegove smrti. Ljubav, međutim, traje i nakon podizanja nadgrobne ploče. Imati nekoga takvog i imati priliku provesti vrijeme s njim, e to se ne zaboravlja.

Zašto je u fokusu ovogodišnjeg festivala 'ljubav'?

Zašto se ljudi usred rata tako strastveno pozivaju na mir? Nema dobrog povijesnog romana bez velike ljubavne priče. Nema *noira* bez fatalne zaljubljenosti. Nema poezije, računajući i zavičajnu, bez ljubavi. Nema, ustvari, ničega bez ljubavi, ali kao što kaže RIMBAUD, treba je ponovno izmisliti. U vremenu u kojem jesmo upravo to ponovno 'izmišljanje' ljubavi čini mi se kao jedina mogućnost izlaska iz svijeta koji nas tjera u samoću, dezorijentira, odvaja od onog što nam je najprirodnije – dodira i bliskosti.

Po čemu se organizacija pandemijskih izdanja ovog festivala razlikuje od ranijih?

Glavna producentica Sajma, EMINA POPOVIĆ STERPIN, je to točno i kratko rekla: najveći problem organizatora je neizvjesnost. A mi živimo u neizvjesnosti koja traje godinu i pol dana. E, za to vrijeme smo održali dva Sajma – jedan, istina, u odgođenom terminu – dva Festivala dječje književnosti Monte Librić i dva puta samo s Libićem sudjelovali na Međunarodnom dječjem festivalu u Šibeniku. U staronormalna vremena naši najveći problemi su bili oni, nazvala bih ih, redoviti u kulturi: sklapanje financijske konstrukcije i predviđanje izvanrednih okolnosti. A sada... Organizirati Sajam u pandemijsko vrijeme je višeboj: na strah od odgađanja se naslanja strah za financije, na oba onaj o tome hoće li autori i autorice uopće moći doći, plus najvažnije – kako zaštiti zdravlje naše publike. Uz sve, bilo smo prinuđeni promijeniti mjesto održavanja i ovo novo prilagoditi našim potrebama, produkcijskim standardima i očekivanjima publike.

■ Antonela Marušić

KVADRAT

IVA HRASTE-SOČO zamijenit će 1. rujna 2022. DUBRAVKU VRGOČ na mjestu intendantice Hrvatskog narodnog kazališta u Zagrebu, odlučila je Vlada na prijedlog ministrice kulture NINE OBULJEN KORŽINEK. Hraste-Sočo je bivša operna solistica, stručnjakinja za kulturnu politiku i istaknuta članica HDZ-a.

■ **B. P.**

Foto: Goran Stanzl/ PIXSELL)

14. – 21.11.2021.

ZAGREB FILM FESTIVAL

ZAGREB FILM FESTIVAL

KINO SC
KINO TUŠKANAC
TEATAR &TD
URANIA
HUB385

ONLINE:
KINOEUROPA.HR
CROATIAN.FILM

www.zff.hr

PARTNERI
GRAD ZAGREB
Hrvatski audiovizualni centar
Croatian Audiovisual Centre
Co-funded by the European Union
Creative Europe MEDIA
Kreativna Europa MEDIA
DKE – Ured MEDIA Hrvatske
Zaklada Kultura nova
Zagreb
Kingdom of the Netherlands
ITA ITALIAN TRADE AGENCY
LUX NAGRADA PUBLIKE
Europski parlament Ured u Hrvatskoj
SPONZORI
FED
THE WESTIN ZAGREB
MEDIJSKI PARTNERI
Jutarnji LIST
102 5 YAMMAT FM
NOVOSTI HOBOCИ
PRIJATELJI
ZELENA AKCIJA
FRIENDS OF THE EARTH CROATIA